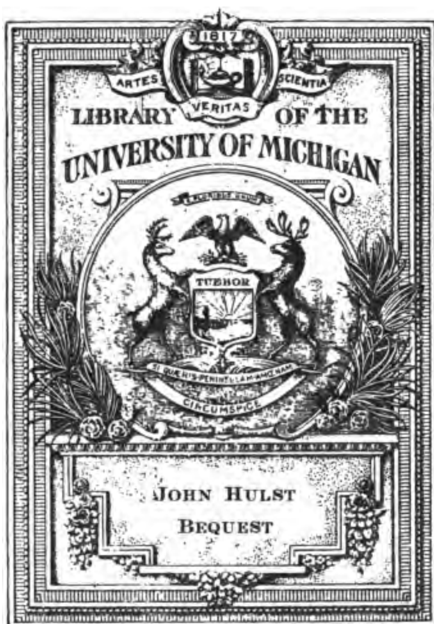

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE
JOHN HULST
BEQUEST

Hieraechter, bijgebonden: H. Frijlink
Elisabeth Wolff geb. Bekker en
Agatha Deken – 1863.
Deze brochure bevat 'n
14-tal merkw. Brieven, voor-
al van Betje. –, ook de
weergave van beider hand-
schrift.

WANDELINGEN

DOOR

BOURGOGNE.

J. G. Waldorp inv. et del. N. v. d. Meer Jun. sculps.

—— *Waar vindt men zulke genoegens dan op het Huisselyk Tooneel van geluk?*

bladz. 35.

Wolff, Elizabeth Bekker.

WANDELINGEN

DOOR

BOURGOGNE.

UITGEGEVEN.

DOOR

E. BEKKER WED. A. WOLFF

EN

A. DEKEN.

IN 'S GRAVENHAGE, bij

ISAAC VAN CLEEF.

MDCCLXXXIX.

1789.

EERSTE ZANG.

Vorstinne van den dag! laat u mijn beê behaagen;
  Vertoon uw heerlijkheid niet in zo ſterk een licht!
Wie zal uw heldren glans, uw' gouden' gloed verdraagen!
  Uw goddelijk gelaat verbijſtert ons gezicht:
Door weetlust aangeſpoord, beklim ik deeze bergen;
  Hier is het dat gij u in al uw' luister toont:
Ik moet, vóór 'k hooger ſtijg, aan u ootmoedig vergen
  Dat gij mijn kleine kracht, mijn zwak gezicht verſchoont:
'K ſta reeds geheel vermoeid, ſchier ademloos door 't ſtijgen;
  'K ontdek niet ééne beek in 't uitgebreid verſchiet;
Hoe zeer mijn kloppend hart naar koelte en rust moog' hijgen,
  Geen digt begroeide boom die mij zijn ſchaduw biedt:

Verberg uw aangezicht in fraai gekleurde wolken;
  Geef dat een luchtig windje al dartlende ons verfrisch;
Zo deelen wij in 't heil der Morgenlandſche volken,
  Wanneer uw hevig vuur onwederſtaanbaar is.

Mijn bede is reeds verhoord: verrukkelijkſte aller dagen!
  (Aan alles zet het nieuwe een grooter' luister bij:)
Wat zijn hier ſchoonheên die mijne oogen nimmer zagen!
  Hoe luchtig treede ik op! wat is de geest hier vrij!
Mijn ziel is overſtroomd door de edelſte gedachten;
  Natuur! hier wijst gij mij op haar verheven doel;
Ge ontwikkelt in den geest hem ſchaars bekende krachten;
  Wat werkt hier alles ſterk op 't zedelijk gevoel!
Neen, 't is geen wonder dat de vormer onzer zeden,
  Geheel, volmaakt geſchikt om God in 't groot te zien,
Zo menigmaal 't gebergte alleen is opgetreeden,
  Om voor een weinig tijds al 't aardsch gewoel te ontvliên:
Wat moeten voor een' geest die alles door kan dringen,
  Voor wien ook indedaad geen minst is of geen meest,
In zulk een zalig uur de heilbeſpiegelingen

Niet edel, waarlijk groot, ja, godlijk zijn geweest!
Nooit kan zig 's menſchen geest tot zulk een trap verheffen;
Wij worden door het nieuwe een oogenblik verrukt;
De geest bepeinst het groote en poogt het te beſeffen,
Maar zwijmelt, en wel rasch wordt hij terneêrgedrukt:
Hij, moede en afgemat, zou niet meer draagen kunnen,
Maar moet het denken vliên; dit is nu zelfs een pligt;
Hij moet zig ſtille rust of ander werk vergunnen;
Zo zwak, zo onvolmaakt is hier het zielsgezicht!

Bourgogne! uw ſchoon gewest houdt mij gantsch opgetoogen;
Mont d'or! waar heeft het oog ooit fraaier oord beſchouwd!...
Wat zie ik daar? heeft mij verbeeldingskracht bedrogen?
Of is hier huis op huis en dorp op dorp gebouwd?
Hoe ſchilderachtig en hoe vreemd is deez vertooning!
Hier rijst een torenſpits door 't bladerrijk geboomt';
Daar zie ik eene hut; meer boven aan, een woning;
Ter zijde ruischt een bron die kronklend nederſtroomt:
De mensch behoeft zig hier op welzand niet te waagen;
Het allerzwaarst geſticht rust op een vasten grond;

Geen losgebroken ſtorm kan hier het hart vertſaagen;
Natuur ſloot met den mensch een vriendelijk verbond.
Mont d'or is niet bedekt met dorre, vaale heiden;
Hier zie ik droog, noch ſchraal, noch wijkend zandig duin;
De landman laat zijn vee hier in het klaver weiden;
De druif zwelt onder 't loof tot boven aan den kruin:
Hier ziet de opmerkzaamheid, waarheen zij ook moog' treeden,
All' wat het hart verrukt en keurige oogen vleit:
'T gevogelt' zingt ons toe; 'k ontdek op mijne ſchreden,
Geliefde tekenen van Gods weldaadigheid:
(Hier ademt men een lucht vol veêrkracht, reinheid, leven;)
En als de zomerzon de druif tot rijpheid zwelt,
Dan ruischt door dit gebergt', hoe ſteil, hoe hoog verheven,
Een liefelijke wind die afwaait tot in 't veld:
Hij doet het ſomber heir der koortzen voor hem vluchten;
Dan rijst een zoeten geur uit bloem, en kruid, en plant;
Dan wordt het bloed gekoeld door ſchoone zomervruchten;
Dan ſpreidt het hoog geboomt' zijn ſchaduw over 't land;
Dan is men vergenoegd met vrienden en gebuuren;
Dan zitten we in een bosch, dat ons een ſchuilplaats biedt;

Hoe vrij, hoe vergenoegd beleeven wij deeze uuren!
Wanneer de middagzon haar gloênde ſtraalen ſchiet,
Dan ſlijten de oude liên den warmen dag met praaten;
Nog vinden ze alles wèl; nog is hun 't leven zoet:
De grijze ervarenheid leert hun den mensch niet haaten:
Deez ſpreekt van 't geen hem op een' krijgstogt is ontmoet;
Verhaalt een ſtreng beleg, omzet met moeilijkheden;
Of roemt een heldendaad in 's vijands heir verricht;
Of geeft een weidsch verſlag van Hollands rijke ſteden;
Hij ſpreekt van *Fontenoi*, van *Bergen*, van *Maaſtricht*:
De grijsaart voelt den moed der eerſte jeugd herleeven;
Zijn hart bemint den krijg, maar kent noch haat noch wraak:
Daar klinkt een geestig lied, door blijdſchap aangeheven;
Hier geeft de gladde kaart een ſchuldeloos vermaak;
Men ſpeelt uit tijdverdrijf, niet om verachtlijk voordeel;
De ſchraapzucht is geen feil der zorgelooze jeugd:
Daar ſtaat een tekenaar, en kiest met ſmaak en oordeel
Een landſchap, 't welk den geest reeds in de ſchets verheugt;
Hier zit een ſchoone groep van friſche jongelingen
En meisjes; elk van haar borduurt, of knoopt, of ſpint;

De vreugd bezielt hier elk, en liefde leert hun zingen,
Elk voegt zig 't allernaast bij 't meisje dat hij mint:
Die wekt door zijn gesnap een algemeen geschater;
Terwijl het stil gesprek van deezen 't meisje streelt:
Nu schenkt de maatigheid den wijn, vermengd met water;
Het luchtig hooge brood wordt ruimschoots uitgedeeld:
Daar slaapt er een in 't gras, gedoken in de bladen;
Zijn hoofd rust op zijn' arm, of in zijn egaês schoot;
En zij daar gaan gewis zig in de *Saine* baaden,
Elk draagt zijn badgewaad al dartlend naar de boot:
Gelukkig volk! gij kent, gij kiest de landgenuchten;
Hoe sneeuwwit is deez kaas! hoe geurig deezen room!
Wat lacht die korf mij aan! wie zag ooit schooner vruchten!
Dat rijp is is gezond; men eet des zonder schroom.
Wat weet het Fransch vernuft al spellen uittevinden,
Ten dienste van de jeugd, als die zig t'zaam vergaêrt!
'T is *handje plak*, *schuil weg*, *kruip sluipdoor*, *tikje*, *blinden*;
En 't meest beminde spel is: *zijt gij wèl gepaard?*
Maar wat der jeugd bekoort, het dansen is haar leven:
Zo dra het westen bloost door de ondergaande zon,

Heeft naauwlijks de fiool een dansdeuntje aangeheven,
Of, op 't befchaduwd veld, bij 't ruifchen eener bron,
Verfchijnt het jonge volk, verzeld van ouders, vrinden,
En buuren; elk neemt deel in alles wat zij zien,
Daar zij, geplaatst in 't loof van hooge, breede linden,
Geen fchuldeloos vermaak uit norfche ftroefheid vliên;
In 't witte zomerkleed zweeft ieder luchtig heenen;
Hier is 't een contredans, en daar een menuet;
Maar vóór de fchemering ten vollen is verdweenen,
Wordt aan den blijden dans betaamlijk perk gezet:
Wat vrolijk tijdverdrijf mijne oogen immer zagen,
Zoo'n aangenaam tooneel befchouwde ik nooit als hier:
Geliefde Franfche jeugd! laat u de dans behaagen,
Hij geeft het lichaam kracht, bevalligheid en zwier,

Wie kan het duister groen dier donkre bosfchen maalen!
Hier hebben ftilheid, koelte en rust haar troon gevest':
Hoe heerlijk ftroomt de *Saine* al wendend door de dalen!
Wat zet zij fchoonheên bij aan dit volmaakt gewest!
Daar fnijdt de fcherpe ploeg de welige akkerlanden;

De boer, door hoop verzeld, verheugt zig in zijn werk;
Hij ſtuurt zijn osſen voord, met ſterk geſpierde handen;
Wat zijn zij wèl doorvoed, geduldig, vast en ſterk!
Behoefte is niet in ſtaat het vuur der vreugd te dooven,
Dat in het eerlijk hart des Franſchen landmans leeft:
Zijn vrijheid is hem, ja, maar nooit zijn vreugd te ontrooven;
Zo hij met vrouw en kind wat broods, wat vruchten heeft,
Dan ſchittren ſcherts en lach in zijne geestige oogen;
Een linnen zomerkleed is al zijn pronkerij:
Blijmoedigheid, hoe groot is uw geliefd vermogen!
Gij duldt geen vaale zorg in uwe heerſchappij:
Wat kom ik menigmaal in deeze hut getreeden,
(Gebouwd van leem en ſtroo, met glazen van papier,)
Tot in mijn ziel geroerd door de ongemaakte zeden!
Zoek elders het geluk, maar 't woont voorzeker hier:
Ik hoor den man van 't huis voor zijne kinders ſpeelen,
Wijl hij, in zijn *patois*, hen tot den dans geleidt,
En grootje al ſpinnend zingt, ook in de vreugd wil deelen;
'T gelaat der jonge vrouw glimt door tevredenheid.
Bebouwers van het land, hoe ſtreelen me uw vermaken!

Die dankbaar is is blijd'; dit is een vrucht der deugd;
Een ſtroeve wijsgeer moge uw huislijk danſen wraken,
Zijn hart is niet gevormd voor ſoortgelijke vreugd.

Niet verre van mij af, aan naauwe, ſteile wegen,
Aan 't hangen van den berg, bij 't ſtroomen eener beek,
Ontdek ik dorp bij dorp: o Hemel! geef uw' zegen
Aan de onbedorvenſte bewooners deezer ſtreek!
Daar ſtaat een laage kerk, gebouwd van ruwe ſteenen;
De ſtompe torentrans verſchuilt zig in 't geboomt';
Hier gaat de braave boer met vrouw en kindren heenen;
Hier looft hij zijnen God, van wien al 't goede koomt:
Ginds ſtrekt een ruim convent zijn muuren langs de wegen;
Hoe treurig klept de klok! 't is doodsch wat ik beſchouw;
Wat is 't hier akelig! hoe eenzaam is 't gelegen!
Ik huiver op 't gezicht van zulk een zwaar gebouw:
Hoe menig ſchoone maagd verkwijnt in deeze muuren!
Zij, door Natuur gevormd voor huwlijksliefde en vreugd!
Wat telt zij moedeloos de traage, ſleepende uuren,
Der maatſchappije ontroofd, verloren voor de deugd!...

Verloren voor de deugd! — 'k beken, 't is ſterk geſproken,
  Maar de ondervinding wraakt dit ſterk gezegde niet:
Deez werd, nog ſlechts een kind, in 't geestlijk kleed geſtoken,
  En ſterft in 's levens bloei door ongeklaagd verdriet:
Eene andre.... maar genoeg; ik moet deez plaats ontvluchten;
  Er daalt op mijnen geest een doffe treurigheid;
Zij drukt mijn teder hart; doet het, werktuiglijk, zuchten,
  Terwijl 't gezond verſtand voor 't recht der menschheid pleit.

Ginds, daar de *Saine* vloeit door ruime, groene velden;
  Daar nu de nijvre boer door 't ruiſchend koren treedt;
Niet ver van waar ik ſta, trok CESAR met zijn helden,
  Toen hij in *Rome*'s naam den vrijen Gal beſtreed:
Hier, bij dien breeden muur, door tijd noch krijg te ſloopen,
  Waar nu het ſpeelziek lam zig in het klaver legt,
De koe herkaauwt en rust, de fiere paarden loopen,
  Werd, door SEVERUS heir, den burgerkrijg beſlecht;
Toen ſtroomde langs den grond het bloed met breede beeken;
  Al weenend' vlood Natuur van dit barbaarsch tooneel;
Zij gruwde op het gezicht van 't overwinningsketen....

Maar 'k voel, dit onderwerp past niet aan mijn penſeel.

Op grooter afſtand, door 't gezicht naauw' te bereiken,
Zie 'k blaauwende gebergt', met wijn en graan bekroond;
Bedekt met kreupelbosch, omzet met olm en eiken,
Daar de adel van het land in lustpaleizen woont:
Het ſchittrend wit gebouw valt aangenaam in de oogen,
Daar 't in een diep verſchiet en zwaaren lommer ſtaat;
De trotſche bouwpraal ſpreekt van 's bouwheers groot vermogen;
En van zijn goeden ſmaak die alles gadeſlaat:
Hier heeft men aan de kunst niet al het ſchoon te danken,
Noch drijft men 't vruchtgeboomt' door het verdervend vuur;
De wijngaart ſlingert hier om 't hoog geboomt' zijn ranken:
Waar ik mijn voeten zet, ſteeds zie ik de Natuur:
Natuur, dit welig land zo hartlijk toegenegen,
Wiens hart is zo ontaart dat u geen hulde doet!
'T bekoorlijkst bloemgewas groeit aan den rand der wegen;
Gij geeft de ſchoonſte vrucht in vollen overvloed.

Daar heft een rijke abtdij haar breede en hooge daken,

En trotſche torenſpits ver boven het geboomt';
Hier leeft de geestlijkheid in zinlijke vermaaken,
En lacht met hekelzucht, wier pijlen zij niet ſchroomt;
Gastvrijheid geeft ook hier haar menschlijke bevelen;
Ontſluit met eigen hand de vorstelijke zaal,
Op 't heerelijkst bemaald met dierbre kunstjuweelen;
De proteſtant geniet ook hier een heusch onthaal:
De domheid die de mensch als de ondeugd kan verlaagen;
Zij, die de onwetendheid tot bijgeloof vervoert;
Die voor de reden vlucht, haar licht niet kan verdraagen,
En als een moordharpij op ſtille vroomheid loert;
Waar zij ooit werd gediend, gevierd, ja aangebeden,
Ook toen de kloosterling, door 't gantſche christenrijk,
Haar plaatſte op 't hoog altaar, gij hebt haar ſteeds beſtreeden;
Geleerdheid vond bij u altoos een veilge wijk.
O volgers van BENÔIT! gij moogt op mannen roemen
Bij all' wat denken durft, om hun verſtand geacht;
Nooit hebt gij u onteerd, door haatelijk verdoemen,
En nimmer heeft de deugd uw zedenleer verdacht.
Zie daar een ruwe brok van half geſloopte muuren,

Weleêr 't berucht verblijf van een vermaarden held;
Welks grondflag was gelegd om de eeuwen te verduuren;
Doch nu door tijd gefloopt, vernield door krijgsgeweld:
Deeze ongefchikte hoop van neêrgeplofte fteenen;
Deeze ingebogen balk, gefpleten en gekraakt;
Zij vormden eens een' muur om deeze vesting heenen,
Toen nog door heldenmoed deez toren werd bewaakt:
Van 't prinslijk wapenfchild werd naauwlijks iets gevonden,
Of zo er nog een brok vertrapt ligt in het gras,
Dan is 't met mos omgroeid, door taaien klim omwonden,
En 't oudheidkundig oog gist fchaars wat of 't eens was:
De naam des eigenaars in hardfteen uitgeftoken,
Is door de lucht verteerd, door 't water overvloeid;
De grachten zijn geftopt, de valbrug ligt verbroken,
De renbaan is vernield, de bosfchen zijn geroeid:
Op 't eertijds grootfche plein, omzet met hooge haagen,
Zoekt nu de hen haar kost met onvermoeid gefchraap;
Staat nu een rieten ftulp, een ploeg, een heg, een wagen,
En grazen ongeftoord de koe, het paard, het fchaap:
Is dit het lot geweest van *Dombes* oude vorsten,

In 's Lands geſchiedenis weleër zo wijd vermaard,
Die 't wigtig ſtaatsbeſtuur op ſterke ſchouders torsten,
En 't magig Lelijrijk beſchermden met hun zwaard!
Wat zal het lot niet zijn van u, o nieuwen adel!
Gij, die belachlijk pocht op uw beroemd geſlacht;
Gij, die voor 't vaderland nooit ſteeg in uwen zadel;
Van wien men wel niet veel, en tog te veel verwacht:
U, dien de landman vloekt, terwijl hij met zijn' handen
Voor u den heerendienst voldoen moet op uw veld:
En waarop toch zo trotsch, gij kleine dwingelanden?
Gij die uw weidſchen naam, uw' adel kocht voor geld!
Hoe klein zijt gij bij hen, die in het rijk der reden
Met achting ſtaan bekend, om hun verlicht verſtand,
Hun onvermoeiden geest, hunne onbeſmette zeden,
En hunne opoffering aan 't waarde vaderland! —
Hoe klein zijt gij bij hen, die zig met recht beroemen,
Dat zij om hun geboorte en hun gelukkig lot,
Zig naar den grooten naam van CHRISTUS mogen noemen;
Dat zij zijn broeders zijn en kinderen van God:
Die, hunnen rang bewust, van ſchaamte zouden bloozen,

Zo Hij door ijdlen waan en trotsheid werd onteerd;
Daar Hij,' die zij voor zig ten hoofd, ten voorbeeld koozen,
Hun algemeene liefde en ootmoed heeft geleerd:
Die, hunnen rang bewust, zig zelven nooit verlaagen
Door 't geen den mensch onteert, door eenig zeedlijk kwaad;
En die een edlen roem op hunnen oorsprong draagen,
Schoon een gekruiste aan 't hoofd van hun geslachtlijst staat —
Maar, door wat nevelen voelt zig mijn geest bevangen!
Hoe komt het dat mijn hart zo zwaar, zo pijnlijk zucht?
Wat duistre wolk van ramp schijnt over mij te hangen?
Wat dofheid grijpt mij aan in deeze heldre lucht?
Verbeelding! welk tooneel ontsluit gij voor mijne oogen?
Bij welk een onderwerp houdt gij mij thans bepaald?
Waarom peins ik zo sterk, zo mijmrende opgetogen,
Op 't aklig schilderij, door u mij voorgemaald?
Een man, zo groot als ooit is van een vrouw geboren;
Wijs in Gods wijsheid, en almagtig in Gods magt;
Door 't eeuwige verstand voor de eeuwen uitverkoren,
Als werktuig van zijn plan, tot heil van ons geslacht;
'T begin der schepping Gods, het eerst geschapen wezen,

'T affchijnfel van den glans der hoogfte majefteit,
Door alle hemelen erkend, geacht, gepreezen,
Als 't uitgedrukte beeld van Gods zelfftandigheid;
Gods zoon, maar in een' zin zo heerlijk, zo verheven,
Zo vol betekenis, dat nooit een ftervèling,
Geen engel zelfs, fchoon hem dien naam ook zij gegeeven,
Denzelven in dien zin en in die kracht ontving:
Gods eerstgeboren zoon, veréénigd met den vader,
In alle wat groot en goed, uitmuntend zij en fchoon;
In oogmerk en in wil kwam niemand Gode ooit nader;
De groote zoon van God, maar ook des menfchen zoon,
Die, door één liefde die geen fchepzel kan verklaaren,
'T gewest des heils verlaat, op onzen aardbol treedt,
Zijn lichaam, ligter dan de lucht, een wijl laat vaaren,
En met het logge ftof zijn grooten geest omkleedt;
Die mensch werd om te zien, te zien door ondervinding,
Wat of des menfchen wil te hulp komt en bepaalt;
Wat of toch de oorzaak zij van zijne zelfverblinding,
Waardoor hij dagelijks van 't fpoor der reden dwaalt;
Dat hij zo zelden fchijn van waarheid weet te fchiften,

En aan het zeedlijk kwaad geen' ſterker' weêrſtand biedt;
Zo vaak het ſpeeltuig is van ongetoomde driften;
Zijn ſlavernij betreurt, maar echter niet ontvliedt:
Die zelfs zijn eigen deugd op 't ſcherpſte liet beproeven,
En proef hield daar de deugd des grootſten mans bezweek;
Die om ons zwak geſlacht zig hartlijk kon bedroeven;
Maar 't nooit uit menſchenhaat of korſelheid ontweek;
Die met het taaist geduld de ſtugſte domheid leerde;
Met waardigheid den ſmaad des lasteraars verdroeg;
Die door zijn wijze taal zachtmoedigljk bekeerde,
En op verharding zelfs een blik van goedheid ſloeg:
Die nooit de Tegenſpoed vergeefsch om troost liet ſmeeken;
De naarſte ziekten door zijn groote magt genas;
Van wien dat iedre daad, elk woord, een zichtbaar teken
Van goddelijke kracht en menſchenliefde was:
Die man, voor wien God zelf zo plechtig zig verklaarde,
Dat Hij in hem zijn' lust, zijn welbehaagen had;
Die man, die, ſchoon een mensch, en wandlende op onze Aarde,
De heilige natuur van zijnen God bezat:
Die man, die ieders hart natuurlijk moest gewinnen,

Elks eerbied waardig was, aanbidding had verdiend;
Die elk op 't vriendlijkst dwong hem waarlijk te beminnen;
Groot als Gods eigen zoon, en groot als menſchenvriend:
Die man.... rechtvaardig God! ach, kunt Gij dit gedoogen?
Die man, die heilige, die brenger van den vreê,
Ligt op zijn aangezicht in 't koude ſtof gebogen,
En kruipt langs uwen grond, o berg *Getſemanê!*
En kruipt langs uwen grond, door angst bijna bezweeken;
En ſmeekt in bangen ernst den oorſprong alles goeds:
Zijn zweet verdikt, bederft, en weigert uittebreeken;
Ontlast zig eindelijk als groote dropplen bloeds:
Zulk zielenlijden is nooit door een mensch geleeden;
Nooit heeft het laat berouw zulk eenen angst gevoeld;
Nooit werd een martelaar door zulk een vrees beſtreeden:
Wat hebt gij, groote God! toch met dit all' bedoeld?
Moest dan uw zoon den last van uwe gramſchap draagen?
Gevoelde zijne ziel, in dit verſchriklijk uur,
De worm die nimmer ſterft in zijnen boezem knaagen,
En al de pijniging van 't eeuwig helſche vuur?
Moest hij het ijslijk lot der zondäars ondervinden,

Die komen zullen, zijn, en immer zijn geweest?
Moest hun vertwijfeling zijn hoop, zijn rust verslinden;
Hij hunne wroegingen ontwaaren in zijn geest?
Word uw rechtvaardigheid, o God! daardoor verdedigd,
Dat men uw vrijheid in haar werking dus bepaalt;
Niet duldt, dat Ge uit genade U met den mensch bevredigt,
Voor dat een ander in zijn plaats voor hem betaalt?
Of staat aan U alleen 't ontfermend schuldvergeeven,
Op betering en boet', vergeevend God! niet vrij?
Of wordt Ge als een tyran door zwakke wraak gedreeven?
Vermaakt U 't zien van bloed?... gedachten, wijkt van mij!
Is 't mooglijk! kan de mensch ter goeder trouw dus dwaalen?
O ja, mijn broederen! gij dwaalt ter goeder trouw;
'K bemin u; 't lust mij niet op uwe leer te smaalen,
Schoon ik, waar' 't in mijn magt, u gaarn verlichten zou:
Maar was dan JESUS vrees voor 't jongst aanstaande lijden,
'T geen zijn verbeelding hem afschilderde, zo groot?
Moest pligt, moest menschenmin zo hevig in hem strijden,
Met tegenzin en angst voor zijnen marteldood?
Hoe! was hij zwakker dan die rei van martelaaren,

Zo vol van fijn gevoel, als verr' van dweeperij;
Die 't gruwzaam moordschavot in 't minst niet kon vervaaren?
Of stond God hen méér dan zijn' zoon in 't lijden bij?
Ik weet het, dat de vrees voor meer of minder rampen,
Waarmeê zeer dikwijls, in een uur van duisternis,
De meest geharde deugd gehoodzaakt wordt te kampen,
Geen zeedlijk kwaad aanduidt — daar ze echter zwakheid is;
Durf ik ze in JESUS zeer bezwaarlijk onderstellen;
Hij was zijn eigen kracht en 't heerlijk loon bewust;
Uit angst voor eigen leed kon hij zig zelv' niet kwellen;
Daartoe tog was zijn geest te vast en te gerust:
Hij heeft ontheffing van zijn' zielsangst afgebeden,
Niet van zijn kruisdood, die hij willig op zig nam,
En met een waardigheid, hem eigen, heeft geleeden,
Verzekerd tot wat eind hij in de wereld kwam:
Waarom heeft dan de vrees zo sterk hem aangegreepen?
Hoe kwam het dat zijn pols zo zwaar, zo pijnlijk sloeg?
Wat heeft zijn menschlijk hart zo smartlijk toegeneepen?
Wat was 't dat hem dien angst in zijnen boezem joeg?
In aklige eenzaamheid verdiept hij zijn gedachten,

In 't ongelukkige, het hoogst rampzalig lot
Van zijnen vriend, die hier vaak met hem mogt vernachten;
Van zijn' Apostel, den veraêr ISCARIOT:
„ De zoon des menſchen zal men lastren, hoonen, ſmaaden,
„ Hem kruiſigen," dit all' voorzeide hij bedaard;
Maar: „ Eén van u zal mij trouwloosſelijk verraaden,"
Met een meêwaargen angst, zijn teder hart zo waard': —
'T verraad is reeds geſchied; hij ziet zijn' vriend vast nadren
Aan 't hoofd van 't woest geweld, verhit op bloed en moord;
Dit treft zijn groote ziel, dit ſtolt zijn bloed in de adren,
Schokt zijne zenuwen, brengt doodsangst in hem voord;
En door een liefde die geen ſtervling kan beſeffen,
Blijft hij den booswicht in genade en hulp nog bij;
Zoekt hij 't verharde hart door deeze vraag te treffen:
„ Mijn vriend! hoe! zijt gij hier? waarom verraadt gij mij?"
'T is alles te vergeefsch, de Apostel is verlooren;
Wat denkbeeld voor een' geest zo groot, een hart zo goed
Als dat van JESUS was! zijn' vriend, door hem verkooren,
Kan hij niet redden, zelfs niet redden door zijn bloed!
'T gordijn der eeuwigheid ſchuift voor den Heiland open,

Daar ziet hij duizenden die zijne gunst versmaên;
Op 't aangebragte heil in 't minst niet durven hoopen;
Daar ziet hij duizenden, o God! verlooren gaan:
Dit moest zijn' zielsangst tot op 't uiterste verhoogen;
Dit 's 't vreeslijkst oogenblik van zijn geduchten strijd;
De bange worsteling der liefde, en 't onvermogen,
Waarin 't menschlievend hart zo onuitspreeklijk lijdt;
Een moeder die haar' zoon, haar dierbaar kind moest derven,
Vol van vertwijfeling om zijn rampzalig lot,
Daar zij hem in haar' arm wanhoopende ziet sterven,
In 't midden zijner zonde en onverzoend met God,
Kan best bevatten 't geen de Heiland heeft geleeden,
Toen zijn voorweetendheid, in dien geduchten dag
Die 's menschen lot beslist, den dag der eeuwigheden,
Het deerniswaardig lot van zijne broedren zag:
Die zo veel lijdt, verdient gewis eene eeuwge ontferming,
Een goddelijken troost, de hulp der hoogste magt....
Zij komt, een engel Gods daalt neêr tot zijn bescherming,
Vervult zijn hart met troost, versterkt zijn' geest met kracht;
Hij ziet de nevelen voor 't zielenoog verklaaren;

Hij ziet het zalig loon zijn menſchenmin bereid;
Een talleloos getal van duizend, duizend ſchaaren
In 't ongeſtoord bezit der hoogſte zaligheid;
En mooglijk zal Hij, (mogt dit mooglijk zeker weezen!)
Verhardheid, tot berouw gelouterd door het vuur,
Een voorwerp van Gods gunst, van 't zeedlijk kwaad geneezen,
Veranderd in zijn hart, hervormd in zijn natuur;
En mooglijk zal Hij, door een reeks van eeuwen heenen,
'T hart van ISCARIOT, zo deerniswaard' verwrikt,
Door ramp op ramp verzacht, nu zien zijn ſchuld beweenen,
En tot verbetering, tot zaligheid geſchikt;
Zijn aanleg tot iets grootsch, (zijn ziel als ingeweeven,)
Door eene onzaalge drift verduiſterd, onderdrukt,
Ontwikklen, en de deugd doen in zijn borst herleeven;
O hoe heeft dit gezicht den menſchenvriend verrukt!
Nu ziet men vrede en heil in 's Heilands oogen blinken;
De bange lijdenskelk ging eindelijk voorbij;
Zijn vader wilde ook niet dat Hij dien uit zou drinken;
Nu is zijn geest bedaard, gemoedigd, helder, vrij;
Nu treedt hij 't haatlijk rot van all' zijn beulen tegen;

Nog ziet hij JUDAS aan, met tedere genaê;
Treedt, vol bedaarden moed, langs doorenige wegen,
Van 't bang *Getsémané*, naar 't aklig *Golgotha*;
Wordt door een woedend volk aan 't bloedig kruis geklonken;
Bevestigt daar zijn leer, tot heil van ons geslacht,
Waarin genade en vrede aan 't menschdom werd geschonken,
Naar 't heerlijk plan, door liefde en wijsheid uitgedacht:
Wie wenscht, o hoog gebergt'! niet in uw' roem te deelen!
Verhef u niet op uwe olijven, op uw' wijn,
Maar op de ontzachelijke en zalige tooneelen,
Die op uw breeden kruin voor ons ontslooten zijn:
Verhef u, o gebergte! aan uwen grooten keten,
Was ook *Getsémané* en *Golgotha* gehecht;
Wel moogt gij, bergen Gods! wel moogt gij zalig heeten;
De grondslag van ons heil is op uw' grond gelegd;
De deugd stond op uw' kruin; zag 't ondermaansch gewemel
Om laag, om hoog het loon van haar gehoorzaamheid;
En voer, al zegenend, van u ten blijden hemel,
Omscheenen van den glans der hoogste majesteit:
'K zal steeds op uwen grond met diepen eerbied treeden,

Het oog van mijn geloof op den gekruisten staan:
Voor alles wat Hij ooit voor ons daar heeft geleeden
Bidt mijn getroffen hart zijn liefde ootmoedig aan.

Hoe ongewoon 't moog' zijn, dat men, in 't zedendichten,
'T geloof in CHRISTUS met de zedenleer verbindt;
Zo dat men in een' zang, vervuld met zedenpligten,
Naauw' 't allerminste spoor van onzen godsdienst vindt;
Ik, niet gewoon van mode en voorbeeld af te hangen,
Mijn' smaak te vormen naar den smaak van onzen tijd,
Heb, wien dit wraaken moog', tog één van onze zangen
Des werelds Heiland uit erkentnis toegewijd.

Hoe zou het christendom 't sieraad des werelds weezen,
En de eer des menschdoms zijn, en, ô met welk een kracht!
Hoe onwcêrlegbaar waar' zijn godlijkheid beweezen,
Zo ieder christen als zijn Meester deed en dacht!
Maar kan men 't christendom in 't christendom wel vinden?
Vernederende vraag! schoon het getuigenis
Van 't onderzoekt gemoed, (belijden 't wij mijn vrinden,)

Nog veel meer treurig en vernedrend voor ons is.
Wie wil om 's naasten heil zig zelven toch verzaaken;
Iets afstaan van zijne eer, zijn aanzien, van zijn goed?
Tot streng berispen heeft elk een, tot zaligmaaken
Heeft naauwlijks iemand lust, en maar zeer zelden moed.
Wie poogt de doolenden, als JESUS, te onderrichten?
Wie redt den jongeling, van 't spoor der deugd gedwaald?
Is zelfverlochening niet één der zedenpligten
In JESUS wetboek, die 't vernuft heeft doorgehaald?
De rijkdom wil, o ja, somtijds wel iets besteeden
Tot redding in den nood, daar schaamle krankheid zucht;
Maar de ongeziene hut durft zij niet binnentreeden,
Te kiesch bevreesd voor een, 't is waar onzuivre, lucht.
Wie weet zijn deerenis tot godsdienst te verhoogen;
Den kranke op 't bed van stro onmidlijk hulp te biên?
Waar buigt zig hoogmoed dus voor christlijk mededoogen?
Waar is het christendom der eerste kerk te zien?
Is aan d' aanzienlijken ook indedaad te vergen
Dat hij zelf de armen schraag', door jaaren neêrgedrukt?
Is 't... maar wat zie ik daar? verheft u nu, o bergen!

Gij toont mij een gebouw dat mij ontroert, verrukt;
O kon ik 't in zijn' aart doen kennen van heel de Aarde!
O wierd het nimmer dan met ftillen ernst befchouwd!
Hoe rijst thans, o gebergt'! hoe rijst thans uwe waarde! —
Gij toont me een oud gefticht, door menfchenmin gebouwd;
Een huis, voorlang bekend door weldoen en door lijden;
Bewoond door vege krankte en tedre derenis;
Waar aanzien, rijkdom, jeugd, zig aan de elenden wijden;
Een huis daar iedre vrouw een helpende engel is:
Hier moet de jongeling, de fteun, de troost, de hoeder,
Van 't eerlijk huisgezin, door aandrift der Natuur,
En door de liefde voor zijn weduwlijke moeder
Genoopt tot moeilijk werk, door ijver, drift en vuur,
En overfpannen kracht in 't grootst gevaar van fterven,
Daar hem een zwaare krankte aanvalt op 't onvoorzienst;
Hier moet die jongeling het noodige niet derven,
Door de onoplettendheid van fchraal betaalden dienst:
Hier wordt de kranke Grijs, door werken, zwoegen, zweeten
Voor 't talrijk huisgezin, om 't allerfoberst loon,
Verzwakt of afgeleefd, door losheid niet vergeeten,

Of door gehuurde hulp al morrend hulp geboôn:
Hier heeft de tegenspoed den bijstand niet te danken
Aan ongeveste drift, aan ijdle zucht tot waan;
Belangelooze deugd ziet armen, grijzen, kranken,
Als kindren van één' God, als waarde broeders aan:
Men acht het zig eene eer den Heiland, in zijn leden
Te helpen in den nood, te troosten in zijn lot;
Men streeft elkaêr voorbij in lieve vriendlijkheden;
Men werkt uit eerbied voor, uit liefde tot zijn God:
Dit 's 't werk der tedre sexe in 't bloejendst van haar leven,
Terwijl de jeugd nog blinkt in 't liefelijk gelaat;
Natuur aan haaren wensch al wat die eischt, kan geeven;
Een wereld vol vermaak nog voor haar openstaat:
Dit 's 't werk der tedre sexe: in 't edelst haarer dagen,
Neemt zij, haar licht getrouw, dit waarlijk grootsch besluit;
Haar rust, vermaak, gemak, gezondheid zelfs te waagen,
Tot troost der lijdenden, en voert het moedig uit:
In 't ouderlijke huis, om haare zachte zeden,
Op haaren wenk gediend, geëerd, geliefd, geacht;
Door minnaars aangevleid om in den echt te treeden,

Als de eer van haare ſtad, de bloem van haar geſlacht;
Geſchikt voor, en bekend mèt zinlijke vermaaken,
Door weelde ooit uitgedacht, door rijkdom uitgedeeld;
Doch naauwlijks eischt haar hart dit alles te verzaaken,
Of zij gehoorzaamt, daar het God is die 't beveelt:
Geen vaderlijk gezach kan dit beſluit verbreeken;
Geen moederlijke traan maakt haar tot zwakheid week;
De Vriendſchap kan 't beſluit niet hindren door haar ſmeeken,
Hoe zelden men ook iets ontzegge aan haar geſmeek;
Niets kan voortaan haar meer aan de ijdle wereld binden;
Zij raadpleegt met haar jeugd noch teder zenuwſtel,
Noch met haar goeden ſmaak, noch met haar liefſte vrinden,
Noch met haar' eigen' wil — zij hoort naar Gods bevel:
Nu treedt zij in den dienst van Armoede en Elende;
Zij draagt het effen kleed van droeven tegenſpoed;
Bewoont voortaan een huis daar haar een bleeke bende
Van kwaalen tegenkomt, omhelst en welkom groet:
Nu kan men haar altoos bij 't zindlijk ziekbed vinden,
Daar zij haar keurigheid zó ver zelfs overwint,
Dat zij in 't reinigen, 't verzachten, het verbinden

Der deerelijkste wonde een stil genoegen vindt:
Hier draagt haar tedere arm een kranke, naauw' geneezen,
Van haar zwaarmoedig bed in open, vrije lucht,
Terwijl men in haar oog de dankbre vreugd kan leezen,
Om dat deez lijderes den dood nog is ontvlucht:
Zij weet den eisch van haar natuur zelfs te verzaaken;
Den balsemenden slaap, die alle zorgen dooft,
Onthoudt zij zig om met de kermenden te waaken,
Wier martelende kwaal haar alle rust ontrooft:
Dit 's 't werk der tedre sex', geduurende al haar leven;
Dit heeft ze uit liefde Gods zig willig opgeleid;
Zo nuttig, zeldzaam, zo eerwaardig, zo verheven,
Is 't vroome *zusterschap van 't huis Barmhartigheid:*
Zou onze Heiland haar met goedheid niet aanschouwen!
O ja! Hij zegt tot haar, als hij Haar werken ziet:
„ Zeer groot is uw geloof en liefde:" o vroome vrouwen!
'k Vind bij den protestant zulk eene liefde niet:
Wat mij betreft, 'k beken 't met schaamte, mijn vriendinnen!
'K eerbiedig uwe keus, ik noem die groot en goed;
[illegible]ed ik, dan verstomd, in uwe muuren binnen;

Maar u te volgen, ach! hiertoe ontbreekt mij moed!
Wij zijn niet zeer gewoon op doorenen te treeden;
Niet zo geschikt door onze opvoeding, door ons lot,
Om zulk een zwaaren post, recht waardig te bekleeden,
Als door u wordt bekleed in 't koningrijk van God.

Laat andren, die zulks lust, den trotschen Rijke roemen;
Hem, om een handvol gelds, 't welk hij den Nooddruft geeft,
En 't geen hij niet eens mist, om zijne deugden, noemen,
Schoon hoogmoed aan die gift meer deel dan deernis heeft:
Waarom het goede van een daad zo overdreeven;
Zo ijverig bezorgd voor haar gedachtenis;
Haar, als iets grootsch, als iets zeer zeldzaams aangeschreeven,
Welks tegendeel een trek van helsche hardheid is?
Hij, die door all' wat weelde en kunst weet uittedenken,
Door wat ook word' verkwist, en dwaaselijk verspild,
Zijn schat niet mindren ziet, is, wat hij weg moog' schenken,
'T is waar, geen gierigaart, maar daarom nog niet mild:
Al die weldaadigheid, tot walgens toe gepreezen,
Waarvan men overal zo zwetzend spreeken hoort,

Gevleid door redenaars, door dichters eer beweezen,
  Komt zelden uit de bron voor zuivre godsvrucht voord.

Een ander moog' den lof van vroome Luiheid zingen,
  Die zotlijk haar vernuft, haar oordeel en haar' tijd
Der maatſchapije ontneemt, en aan beſpiegelingen,
  Niet voor den mensch geſchikt, haar nutloos leven wijdt:
Die meent, door ſchijn verblind, de wereld te verachten,
  Om dat zij haare vreugd voor 't uiterlijk verzaakt,
En in haar naare kluis, door ijdele gedachten,
  Meer dan de wereldling verboden wellust ſmaakt —— !!!
Ik zal, zo lang ik leef, met roem van u gewaagen,
  Gewijde zusterſchap! u ſteeds met eerbied zien;
Zo veel ik immer kan uw ſtichting onderſchraagen,
  Ja haar, uit al mijn magt, een nutten bijſtand biên:
Wien uw getrouwe hulp uit nood en dood verloste;
  Wie hier verligting zocht in armoê, ziekte en ſmart,
Zag zig verligt, getroost, geholpen, zelfs ten koste,
  Der liefſte neigingen van uw grootmoedig hart:
Uw godsdienst is geen koude, of dorre, of zelfverdichte,

Geen mode-godsdienst, maar de godsdienst van 't verſtand;
Hij is de eenvoudige, de ſchoone, de verlichte,
Door JESUS zelf geleerd, bevestigd, voordgeplant.
Gij ſtelt, o zusterſchap! geen heiligheid in 't ſteenen,
In 't ſlordig, onrein, in 't afzichtelijk gewaad;
Bij u is 't wáár berouw, geen eeuwigduurend weenen,
Om ſchulden, die het hart naauw' voelt en nimmer haat:
Eerwaardig zusterſchap! uw' godsdienst is niet lastig;
Ach! uw geruste ziel zweeft op uw aangezicht:
Daar gij het moeilijkst werk, zo vrolijk, zo ſtandvastig,
Ter eer' van onzen God, en 's naastens heil verricht.
Uitmuntend zusterſchap! wat ſtand men moog' verkiezen;
Wat orde men omhelz', wat amt men ook bekleed',
Men zal zig zelv' in zijne onwaardigheid verliezen,
Zodra men ziet hoe gij uw dierbren tijd beſteedt.
Elk voelt dat daar gij ſtaat hij zeker zou bezwijken,
En hoogmoed krimpt te rug voor uw verlochening:
De ſtrengſte kloostertucht moet voor uw ſtichting wijken;
Men ziet het nietige van zulk eene offering:

Hier wordt het ſchaamle kind zachtmoedig onderweezen;
De onweetendheid heeft nooit uw taai geduld vermoeid;
Gij leert het bidden, leert het zingen, ſchrijven, leezen,
Vóór 't zorglijk vuur der drift nog in zijn borst ontgloeit:
Een engel zelf voelt zijn geheelen geest beroeren;
Staat, bij al 't geen gij doet, in luiſtrende aandacht ſtil;
Verbaasd, wat of de kracht der menschheid uit kan voeren,
Als 't vast gelegd beſluit, recht ernſtig zegt: *ik wil!*
Nooit kan geredde elende ondankbaar u vergeeten,
Schoon uw verheven deugd om geen belooning vroeg:
Het heil door u bewerkt, de vreugd van uw geweeten,
Vooral des Hoogſten gunst is voor u loons genoeg.
En gij, godvruchtigen! zult nimmer de eerbied derven
Van hem die God bemint, wat door hem word' geleerd;
Ja uw gedachtenis wordt, na uw zalig ſterven,
Ook door den protestant met dankbaarheid vereërd:
Maar zou uw geest het vuur der loutring ook behoeven,
Wanneer die zig van zijn bekleedzels heeft ontdaan;
Daar hij, zo lang hij hier beneden bleef vertoeven,

Reeds ieder lijdensfchool met roem is doorgegaan?
O neen! hij zal terftond naar uw gewenscht onbinden,
In volle vrijheid, ja verheven boven 't ftof,
Zig in 't gezelfchap der gezaligden bevinden,
In 't aan ons fchaars bekend, doch heerlijk Hemelhof;
Tot hij gefchikt zij om den God zijns heils te aanfchouwen,
Ter plaats daar die zig 't fterkst in majefteit vertoont;
Dan wordt uw lijdzaamheid, uw liefde en uw vertrouwen,
Uw zelfverlochening door uwen God beloond —.
Mogt ik getuige zijn, in onverderflijk leven,
Van 't onuitfpreekbaar heil 't welk daar u is bereid;
U zien de kroon der eer', der overwinning geeven —
Dan juichte ik reeds in mijne aanftaande zaligheid!

O ftatig, fchoon gebergte! ei, gun mij ééne bede:
Zo menigwerf als ik 't mij opgelegde kruis,
(Dien naam zo weinig waard'!) al morrende en te onvrede,
En zuchtend draagen mogt, wijs mij dan op dit huis.
O ftaatig, fchoon gebergte! ik zal u fteeds beminnen!

Hoe nuttig zijt gij mij in 't wandelen geweest!
Ik vond, waar ik ook ging, geneuchten voor mijn zinnen,
Genoegens voor mijn hart, vermaaken voor mijn' geest;
Waar ik mij ooit bevinde, u zal ik nooit vergeeten:
Uw graan groei' welig op! uw druiftros zwell' van wijn;
Gelukkig wij die, hier aan uwen voet gezeten,
En burgers van *Trevoux* en uw bewooners zijn —
Hoe vlug klim ik u af! —— daar ben ik reeds beneden,
'T kost mij geen droppel zweets, geen moeilijke ademtocht;
O hoog gebergt' der deugd, der waarheid en der reden,
Met hoe veel heigens is niet vaak uw' kruin bezocht!
Met hoe veel vreugds bereikt door wakkre jongelingen!
Zij ftonden aan uw' top, hun arbeid fcheen verzoet;
Eene onbedachte ftap, dien zij, helaas! begingen,
Verplaatfte hen eensflags aan uwen breeden voet.

Vaarwel, o fchoon gebergt'! tors huizen en kasteelen;
Uw luister blijve in ftand tot 's werelds uiterfte uur;
Gelukkig wij, die in uw grooten rijkdom deelen,

In al den overvloed der vriendlijke Natuur;
Beſchermd door 't hoog gezach van wijze en goede wetten;
Geliefd en wèl gedaan door iedren levensſtand: —
Maar al dit aardsch genot zal nimmer mij beletten
Dat ik met traanen ſmeek': *God! red mijn vaderland!*

TWEEDE ZANG.

Zing, o zangnimph! nu zo vloejend,
zo bevallig en gerust,
Als de zangers der valeien
waarin u het wandlen lust:
Mijd nu alle ſterke woorden;
ſchik naar 't onderwerp uw taal;
Dat het dichtpenſeel nu vlugge,
tedre, malſche beelden maal';
'T zijn geen bergen, op wier hoogten
zig verbeeldingskracht verheft;
Geen gezichten, welker grootheid
de aandacht met ontzetting treft;

Geen verſchieten, op wier langte,
    't oog al ſtaarende verzwakt;
Die de ſpringveêr der gedachten
    overſpant, in ſtukken knakt;
Geenig voorwerp zó verbazend,
    vrees inboezemend, zó groot,
Dat het ons, als wij het nadren,
    door zig zelf te rugge ſtoot,
Ja, nieuwsgierigheid doet huivren
    als zij het van verr' beſpiedt;
Zijn het die ge, o ſtille dalen!
    aan oplettende oogen biedt:
Dalen ſpreiden zachter ſchoonheên
    voor ons meer berekend ſchoon,
Over hunne veldtooneelen
    voor den wandelaar ten toon:
Dan, zo 't in 't opmerkzaam wandlen,
    uwen geest bijzonder treft,
Uw beſpiegling, als van zelve,
    veêrkracht geeft, ontgloeit, verheft;

' Volg dan, zangnimph! zijn geleide,
zing min ſtreelend, vloejend, zacht;
Geef uw woorden dan meer nadruk,
uw gedachten meerder kracht;
Schilder dan zo ſterk, zo leevend,
alles af wat gij bedoelt;
Dat uw leezers kunnen merken,
dat gij denkt, maar ook gevoelt.

Zie nu opwaards breede linden,
welken 't gloejend zonnelicht;
Zie eens voor u, groene weiden,
ſterken het vermoeid gezicht;
Zoele, zachte zuidenwinden,
dartlend met de jonge blaên,
Waajen hier, ons ter verkwikking,
nieuwe levensgeesten aan:
Duizend, duizend blijde voogien,
aangevuurd door liefde en lust,
Laaten hunne klanken klinken

door dit ſtil verblijf der rust:
Hagelwitte tortelduifjes,
daar zij hunne jongskens voên,
Wekken de aandacht door hun kirren,
ſchuilende in het donkerst groen:
Veelerleie ſchoone inſecten,
danſen tuimlend om ons heen;
Nijvre beien ſnorren, brommend,
met hunn' rijken buit te vreên;
Heldre, witte, dunne wolkjes
drijven over 't blaauw azuur.

Hoe aanbidlijk is uw goedheid,
groote Schepper der Natuur!
Alles wijst ons uw vermogen;
toont een goddelijk verſtand;
Leert uw liefde voor het menschdom,
't laatſte pronkſtuk van uw hand;
Overſtroomd door zo veel zegen
als men daaglijks ondervindt,

Zegt het dankbaar, denkend wezen:
waarlijk, Hij die ſchept, bemint!

Kunstelooze watervallen,
helder als het rotskristal,
Leiden leven, friſchheid, ſchoonheid
in het laagst gelegen dal;
Schuimen, hobblen langs de boorden,
digt bezwalpt, beklensd, beſpat;
Schuuren door geduurig vloejen
fraaí gekleurde keitjes glad:
Zij verklappen door hun ruiſchen,
ruiſchen 't geen de zinnen ſtreelt,
Waar, ter ſluik, een kronklend beekje
tusſchen laage heesters ſpeelt:
Beekje, dat aan 't minnend meisje
dagelijks ten ſpiegel ſtrekt,
Daar zij in zijn oppervlakte
haar geliefkoosd beeld ontdekt;
Dan, dan zien haar eigene oogen,

dat haar minnaar waarheid ſpreekt,
Als hij zegt, dat haare ſchoonheid
liefde in zijne borst ontſteekt:
Beekje, dat den vluggen jongen
ſchaterende vreugd verſchaft,
Als hij met zijn kleine handen
ſteentjes in het water plaſt;
Of een ligt en hobblend ſcheepje
met een wimpel opgeſierd,
Neêrzet in het deinend water,
daar hij het behendig ſtiert;
'K hoor het juichen van zijn makkers,
tot dit oogmerk t'zaam vergaêrd,
Als het wèlbezeilde ſcheepje,
voordſnelt met een friſſchen vaart;
Of wanneer hij gantsch alleenig,
met een kinderlijk gelaat,
Blootsbeens door het ſchuimend beekje
veelmeer huppelt dan wel gaat;
Of een teder ſchroomend meisje,

door het ſpoelend water ſolt,"
En dus ſpeelende de krachten
zijner eerſte jeugd ontrolt:

Rijken, Grooten, zo gelukkig
maakt gij uwe kinders niet!
Wie zal niet hun lot betreuren
die uw kinderkamers ziet,
Waarin 't eerst ontſtoken leven
flikkert in vervuilde lucht,
En met zwakken, korten adem
om verkoeling kreunt, en zucht;
Waarin men het weerloos kindje,
in benaauwde windzels boeit,
En door hun gehaate knelling,
de eerſte levensbron verſchroeit,
Al de zenuwen doet lijden,
kwaalen jaagt in 't geestrijk bloed;
'T lijdend kindje al vroeg ter dood brengt,
of, al kwijnend leeven doet:

Zo verflenst het teder knopje
door te heeten zonneschijn,
Eer nog 't jeugdig lenteroosje
te eenemaale ontrold kan zijn.

Wat voor wit of in dat boschje,
weemlend omwendt door het groen?...
O 't zijn blanke jonge geitjes
die zig naar het beekje spoên:
Altoos speelziek, altoos lustig,
hupplen zij hun leven door;
Springen om het kleine knaapje
dat hun navolgt op hun spoor.
Weereloozе, domme schaapen,
wagglen ginds recht toe, recht aan,
Zonder omzien, en al blaetend,
op den weg die de eersten gaan:
Wat geeft wachter zig al moeite!
wachter, die de kudde kent,
Om haar voor gevaar te hoeden,

daar hij blaffend, heigend, rent;
Nu beschut voor wreede wolven,
dan terug brengt op hunn' weg:
Wachter! in alle uw bedrijven
ziet men moed en overleg:
Braave wachter! hoe hoognoodig
zijt gij uwen herder niet!
Heel de kudde waar' verlooren
zo gij uwen post verliet:
Maar gij ziet uw' dienst vergelden
als zijn grove hand u streelt,
Als gij aan zijn voeten liggend',
met hem zijnen voorraad deelt;
Als gij door uws meesters kindren
wordt gevleid, gevoed, gekuscht,
Daar gij van uw zorgend draaven,
uitgestrekt op 't veldgroen, rust.

Welk een schilderachtig vrouwtje,
grijs van hairen, bruin verbrand,

Wandelt daar zo rechtop gaande
met den ſpinrok in de hand?
'T ſchijnt mij toe dat zij het opzicht
over 't vaale koetje heeft,
Dat zo vredig naast haar drentelt;
van 't begraasde dijkje leeft:
Zij verzuimt geen enkeld uurtje,
daar zij wandelende ſpint;
O wat is zij wèl te ſpreeken
nu haar beestje 't kostje vindt!
Neen zij is niet ongelukkig,
'k merk het aan een ſtillen lach:
„ Wel, mijn goede, wijze moeder!
„ 'k wensch u hartlijk goeden dag!
„ 'K zie het klaar in alle uw trekken,
„ heel uw hart is recht te vreê:
„ Maar gij hebt wel hooren leezen
„ door uw braaven *Dorpscuré*,
„ Dat die God, die gij óók aanbidt,
„ als ge uw *pater noster* telt

„ Altoos zorgdraagt voor de dieren,
„ die daar graazen in het veld?
„ Voor 't gevogelt', dat, zo vrolijk,
„ daaglijks om u heenen zweeft;
„ Voor de visſchen, ja voor alles
„ wat zijn hand geſchapen heeft?
„ Wees des vrolijk, naarſtig vrouwtje!
„ wèl verzekerd dat uw lot
„ Oók beſtierd wordt, door een magtig,
„ hoog weldoend, en alwijs God!"
'K ſprak dus tot het goede grootje,
daar ik minzaam naast haar ging,
En, voor een gering geſchenkje,
menig goeden wensch ontving ——
„ Gij zijt van die proteſtanten,
„ hier gekomen voor een' tijd?
„ Jammer is het, al te jammer
„ dat gij óók geen christen zijt!
„ Dat is waarlijk ongelukkig!
„ maar ik zal", zo ſprak de ſloof,

„ *Notre Dame* voor u bidden,
„ om het catholijk geloof;
„ 'K zie dan nog dat ge uw gebeden
„ ook in onze kerken leest."
'K moest om dat, *gij zijt geen christen*,
waarlijk lachen in mijn' geest:
'K weet het, ja, geen bitse doemzucht,
deed haar spreeken op dien trant;
'K zie hier meer gebrek aan kennis
dan wel aan gezond verstand.

O bedacht men steeds, hoe weinig
dat Behoeftigheid begeert;
Hoe veelmaal een vriendlijke aanspraak
al haar zorg in vreugd verkeert!
Dat een nietsbeduidende aelmoes;
dat een minzaam aangezicht,
Menigmaal den last des levens
in een oogenblik verligt:
Armoë, Krankheid, Leed en Kommer,

bleeke Zorgen, Angst en Pijn,
Zouden in hunne ongelukken
minder onvertroostbaar zijn.

Hoe bevallig is dit meisje
dat haar jonge lamren leidt!
'T zachte waas van vergenoegen
ligt op haar gelaat gespreid;
'T luchtig geele stroojen hoedje
aangezicht haar wonder wèl:
Welk een levendige roodheid
gloeit door 't helder bruine vel!
Vlugheid geeft haar fijne voetjes
een behaagelijken zwier;
'T schijnt mij toe, op 't herdersschupje
is zij ook geen kleintje fier;
O 't is in haar hand een scepter,
die zij, vrij heerschzuchtig, zwaait;
'T is versierd met zijden linten,
en met zeer veel smaaks verfraaid:

'K zie dat zij, geduurig gaande,
voor de lamren zorge draagt;
Op dat geen, al te bezonnen,
zig in heg of ſtruiken waagt:
Waagt het een, zij gooit, behendig,
met haar ſtafje een aarden kluit:
Nu eens voert zij hun naar 't beekje,
wascht en ſpoelt de zachte huid;
Spreekt hun toe, terwijl zij, blaetend,
in 't verkoelend water gaan;
Maar blijft zelv, voor hen zorgvuldig,
op den groenen oever ſtaan;
'S avonds als de ſtille ſcheemring
op de vruchtbre velden daalt,
En de moêgeſloofde landman
voor zijn ſtulpdeur ademhaalt;
Of zig, om eens uitterusten,
neêrvleit tot den dageraad,
Als hij met zijn ploegende osſen
ſtapvoets naar zijne akkers gaat,

Dan ook keert het herders meisje
t'huiswaards, zingt een vrolijk lied;
Somtijds tuurt zij door de bladen,
of haar ook een knaap befpiedt;
Ja, dan ijlt zij naar een boschje!
fchuilt voor hem dien zij behaagt;
O zij weet wel dat zij hierdoor
hem ook in dit boschje jaagt;
Zoekt het geen zij fchijnt te vlieden;
vliedt van 't geen zij waarlijk zoekt;
Kent de kneepjes waardoor 't knaapje
in de liefde wordt verkloekt;
Werpt, al fpinnende, onder 't praaten,
hem een vriendlijk oogje toe;
Zet zig bij een' fteengroef neder;
is vermoeid, of veinst zig moê;
Weet hem zo zeer inteneemen,
door haare aangenaame praat,
Dat hij iedren ftillen avond
meer verliefder van haar gaat;

'T looze meisje schijnt onkundig
van het geen zij duidlijk ziet;
Spreekt van allerleie zaaken,
maar van liefde spreekt zij niet:
Eindlijk waagt hij 't, haar te zeggen
't geen zij jaar en dag reeds wist,
Ja misschien voorlang vermoedde,
vóór hij zelf dit heeft gegist:
Is hij van haar hart verzekerd,
dan verzoekt hij haar ter vrouw;
Welgezinde, vriendlijke ouders,
sluiten zegenend hunn' trouw.

Neem, o neem altoos de sexe
onder uw gewijd bestuur,
O gij wijze, goede, schoone,
steeds eenvoudige Natuur!
En ontwaart zij haare ontwikkling;
gist zij 't doel van haar bestaan;
Wil dan, o getrouwe leidsvrouw!

haare treden gadeslaan!
Zo een meisje al voor een' jongling
liefde in 't kloppend hart mogt voên,
Laat zij aan de reine zeden,
aan haar zelve hulde doen;
Moeten haare lippen zwijgen
wat zij in haar hart gevoelt;
Laat haar oog welspreekend zeggen
wat een stille zucht bedoelt:
Laat zij 't hart des jonglings winnen
dien zij onverdeeld bemint;
Maar laat hij altoos gelooven
dat hij 't hart van 't meisje wint,

O hoe nuttig is het wandlen
als men nooit den tijd verliest,
En uit alles wat ons voorkomt
iets ter overdenking kiest;
In een oord, zo ingesloten,
zo dat niets onze aandacht breekt;

In een oord, daar ieder voorwerp,
tot ons hart door de oogen ſpreekt!

Welk een ſtaatig, ſchoon geboomte
ſtaat daar, zuidwaards, in het dal!
Welk een ſtilte, welk een kalmte!
'k hoor niets dan een' waterval,
Die zig heel van verr' laat merken,
met een dof, doch zwaar geklots:
Waarlijk deeze plaats is heilig!
dit, dit is de tempel Gods!
Offer hier, hier hebt gij vrijheid,
met uw hart en uw verſtand,
Uwen redelijken godsdienst,
o gij, die ons vaderland,
Nu rampzalig, diep vernederd,
in dit oord ontweeken zijt;
Maar het vuurig blijft beminnen
en uw wenſchen hebt gewijd!

Hier, welligt op 't zelfde plaatsje,
waarop ge uwe voeten zet,
Heeft de vader aller menschen
't onverlicht, oprecht gebed,
Van den deugdgezinden heiden,
om het oogmerk goedgekeurd;
Hem, in zijne tegenspoeden,
door zijn' invloed opgebeurd
Heeft het all' vervullend wezen
ooit om zig een kerk begeerd?
In het wetboek aller christnen
wordt het tegendeel geleerd.
Zou Hij, die geheel de schepping
ziet, bestuurt, vervult, omvat;
Die de waarde der gebeden
naar het hart des bidders schat;
Door wien alles, in wien alles
zig beweegt, en leeft en werkt;
Die de kiemen der gedachten,
vóór zij nog volvormd zijn, merkt;

Zou die God den dienst verſmaaden,
die 't aan Hem gewijd gemoed,
In een aandachtwekkend boschje,
met den diepſten eerbied doet?
Neen, o neen! hij die zijn' godsdienst
aan bemuurde kerken hecht,
Kent den geestelijken godsdienst
van der christnen Heer niet recht.

Maar Ligtzinnigheid, hoe zijt gij
dus van 't waar verſtand ontaart,
Dat gij hier, daar alles aandoet,
in 't geringſte niets ontwaart?
Dat gij hier, daar ſtille opmerking
door een zachte ontroering beeft,
Van een onderwerp kunt praaten
dat daar niets gemeens meê heeft?
Wist gij hoe thans onzen boezem
door de reinſte vreugde klopt!
Wat al bronnen van genoegen

hebt gij voor u zelv geſtopt!
Hoe veel zedelijke zinnen,
allen tot vermaak geſchikt,
Stomp gemaakt, en uwen aanleg
tot geluk, geheel verwrikt!
'K weet het, logge, doffe Onkunde!
dat men geen vermaak waardeert,
Dan het geen men als zodanig,
en wel voor zig zelv' begeert;
Ach! hoe dierlijk wordt de mensch niet,
waanend dat hij niet behoeft,
Daar hij zijne vatbaarheden
tot niets beters heeft beproefd!
De onbeſchaafde, ruwe Wilde,
met een beestenhuid bedekt,
Wiens begeerte zig niet wijder
dan tot min en voedzel ſtrekt;
'T allerkleinſte bloedloos diertje,
waarvan gij er, eer gij 't weet,
Duizend duizenden, al wandlend',

op het groene veld vertreedt;
Deeze Wilde, deeze diertjes,
zouden zo gelukkig zijn,
Als zijn' God aanbiddend' wijsgeer;
als de grootste Serafijn!

O wie ijst niet op het denkbeeld,
hoe verr' het vernuft ontaart
Van zijn doelwit, van zijn wezen,
zo 't zig niet aan 't oordeel paart!
Zeg, beklaaglijk redeneerder!
zeg mij, beeft gij zelf ook niet,
Als gij uw gewaagde stelling
in all' haar gevolgen ziet?
Dan tog is het ongezienste,
kleinste schepzel, in zijn lot
Zo geheel volmaakt gelukkig
als zijn Schepper, als zijn God! —
Daar het algenoegzaam wezen,
hoe volzalig, nooit iets smaakt,

Dan waartoe ook zijn natuur het,
als het ware, vatbaar maakt;
Of wordt alles woordenfpeeling? ——,
niet! wel wat is dan 't befluit?
Waarop loopt het ftout beweerde,
't ongelukkig ftelzel uit?
Op de ontkenning der betrekking
waarin 't redlijk fchepzel ftaat
Met den oorfprong van zijn wezen;
met het zedlijk goed en kwaad;
Op het menigmaal weêrlegde,
maar voor onderwijzing doof,
Domfte, 't onbefchaamdfte, ftugfte,
hoogst rampzalige Ongeloof?
Sombre leeraar! hoe verfmaadlijk
maakt gij u door zulk een' waan!
En gij zoudt den mensch zijn vrijheid,
zijne grootheid doen verftaan!
Hoe! heeft dan de mensch zijn vrijheid,
zijne grootheid niet verzaakt?

Daar hij zig een magtloos werktuig,
tot een denkend ſtofje maakt!
O die God, dien gij nu lochent,
dan weert uit zijn koningrijk,
Kent veel beter onze waarde,
als hij zegt: *wordt mij gelijk:*
Hij verheft ons tot de hoogte
van zijne eigene natuur;
Hij wil dat ons geestlijk wezen
eeuwig toeneeme, eeuwig duur'!
Deeze uitmuntende verwachting
die den mensch zo zeer verhoogt;
Die in ons de kracht ontwikkelt,
welke naar 't volmaakte poogt;
Deeze uitmuntende verwachting
neemt uw zeldzaam overleg,
Uw gewaande menſchenliefde,
liefdloos van de menſchen weg:
Waarmeê voedt gij onze hoop nu?
waarmeê troost gij onzen geest?

O de mensch zal, welk een uitzicht!
na hij 't ſpeeltuig is geweest
Zijner driften, uwes noodlots,
van het onrecht en verdriet,
Bij zijn ſterven nederzinken
in den duistren ſchoot van 't *niet*:
Is dus 't einde van mijn' wording?
reden, ſmaak, vernuft, verſtand,
Oordeel, zucht tot onderzoeken,
in mijn' ziel zo diep geplant;
Zaaden van verheven kennis,
door mijn wezen heen geſtrooid,
Waartoe heb ik u ontvangen?
'k zie tog uwe ontwikkling nooit!
Wees dan welkom, ſtugge Domheid!
welkom, dierelijke Rust!
Schenkt mij ook van uwen ſlaapdrank,
die mijn drift tot denken bluscht;
'K laat mij voords werktuiglijk ſlingren
door het doof, het blind geval;

Welk een dwaasheid! ik zou zaajen,
ik, die nimmer oogſten zal!
O gij ſtaatig, ſchoon geboomte!
aandachtvoedend, heilig oord!
Zo ge in uw gewijden omtrek
mij onwaardig reevlen hoort,
Denk dan dat mijn ziel uw' invloed
niet ontwaar wordt of geniet,
Daar zij in u, haaren Vader,
haaren Schepper niet meer ziet:
Haaren Schepper, haaren Vader,
zonder wien het duisternis,
Schrik, ontroering, angst, verwarring,
in geheel de ſchepping is ——
Dan, o ſtaatig, ſchoon geboomte!
'k moet mij zelve en u ontvliên,
Om mijn' God en mijn beſtemming
in 't geſchaapne niet te zien;
Wie zig dan ook laat verleiden
door met kunst getooiden ſchijn,

Gij geboomte zult getuige
van mijn ſtillen eerdienst zijn:
Eerder zal een onbedwingbre,
losgebroken, felle orcaan,
Uwe honderdjaarige eiken
van hun breede wortels ſlaan;
Eer der ongodisten wartaal,
ſchoon met bittren ſpot vermengd,
Mijn geloof, mijn vast vertrouwen
in mijn' God, aan 't wanklen brengt.

Maar daar komt een boerenwagen,
hoog en breed met hooi belaên,
Voordgetrokken door twee osſen,
tusſchen ſlukſche maajers, aan;
Wat is ieder hoogst te vreden!
ieder ſtapt nog even vlug!
Ieder draagt zijn' ſeis en ſikkel,
brood en wijnkruik op den rug:
Hoé geduldig, hoe eenpaarig,

eensgezind en ongeſtoord,
Trekken deeze noeste dieren
de allerzwaarſte vrachten voord!
Goede dieren! gaat maar langzaam,
gaat maar langzaam uwen gang,
Frankrijk heeft geen wreede meesters!
noch hun hart, noch hun belang
Duldt van u te veel te vergen,
u die door uw kracht en vlijt,
Bij hun in een hooge waarde,
ja hun trouwe vrienden zijt:
Frankrijk heeft geen wreede meesters;
nooit begraauwt men hier het vee,
Maar vertroost het, ſtreelt het, voedt het,
ja men praat er zelfs wel meê:
'T ſchuldelooze vee te plaagen,
ſmaakt geenzins der Franſche jeugd;
O haar hart is veel te aandoenlijk,
voor zo laag, zo helsch een vreugd.

Zou deez landman 't wijze, 't goede
der Hebreeuwfche wet verftaan?
„ Doet geenzins een' os die arbeidt,
„ liefdeloos een' muilband aan!"...
Hoe! werd ieder billijk voorfchrift,
't welk den mensch als mensch vereërt,
Door Natuur niet zelve al 't menschdom
overtuigende geleerd?
'T ploegend, dorfchend, trekkend osje
blijft hier van den muilband vrij;
En al dorfchende, en al trekkende,
en al werkende eeten zij:
Edelmoedge, fchoone paarden!
gij die elders uwe kracht
Afgebeuld voelt, door het fleepen
van een al te zwaaren vracht,
Die gij zwoegend, die gij heigende
en met ftof en zweet bedekt,
Onder 't flaan eens norfchen meesters,
over hooge fluizen trekt,

Tot de ſterkte van uw ſpieren
voor den zweepſlag krimpt en wijkt,
En gij krommend', ſtruiklend', ſtortende
onder uwen beul bezwijkt;
Kost gij uw rampzalig leven
en uw vaderland ontvliên,
En hier vriendelijker heeren,
redelijker meesters zien!
Hier, daar 't Bijgeloof zo ijvrig
voor der dieren welzijn waakt,
En liefdaadig voor de zwaluw
nestjes aan de wanden maakt;
'T Bijgeloof dat bij den ſnooden
ook Natuur op 't harte treedt,
Is uit zwakheid zelfs goedaartig
en uit haaren aart niet wreed;
'T Bijgeloof, uit *ton*, uit *mode*,
doorgehaald, beſchimpt, gedoemd ——
Maar zal ieder het wel kennen,
die 't met aarslende afkeer noemt?

Ziet de woeste zedenloosheid,
trotſche hoogmoed, zotte waan,
Het vertrouwen op de Godheid
ook voor bijgeloof niet aan?
Is het oordeel veeler menſchen
niet voorbaarig, roekeloos,
Kwalijk onderricht, beneveld,
zo men niet mag zeggen, boos?
Hij, die aan 't gemeen gevoelen,
blindeling geen hulde doet,
Wordt hij niet te menigwerven
voor een' twijfelaar begroet?
Hij, die de onderzochte waarheid
wèl beleeft en nooit verlaat,
Wordt dikwijls, door ijdle wuftheid,
als het bijgeloof verſmaad;
Waarheid blijft tog eeuwig Waarheid,
hij, die haar met oordeel mint,
Zal haar altoos luistrend volgen,
waar, bij wien hij haar ook vindt.

Als de dampkring zig in wolken
digt en zwart te zamen trekt,
En in 't hart des onverſchrokſten
doodelijke vrees verwekt;
Daar de ſtorm, uit alle ſtreeken
voordgedreeven, loeit en woedt;
Groote zwaare hagelſteenen
op de bergen vallen doet,
En de druif, daar zij, bekoorlijk,
aan den groenen wijnrank zwelt,
Met de hoop der eigenaaren,
oogenbliklijk nedervelt;
Ja den wijnſtok in zijn ranken,
in zijn wortels zo bederft,
Dat men in geen tweepaar jaaren
de allerminſte vrucht verwerft;
Als de donder in deez bergen
rammlend heen en weder rolt,
'S landmans kleine hut doet ſchudden,
en zijn bloed in de adren ſtolt;

Als de kronkelende *Saone*
droevig voordkruipt, maar niet ſtroomt;
Als de blijde vogels zwijgen,
zig verſchuilen in 't geboomt';
Als de beesten in de weiden,
angſtig loejen, roerloos ſtaan,
En de weerelooze lamren
zig verbergen in de blaên;
Als men 't ſchrikverwekkend weêrlicht,
aan geheel den hemel ziet;
Als de ſchitterende blikſem
vuurge pijlen ſlangswijs ſchiet,
Door de muuren der kasteelen
zig een vrijen doortogt baant,
D'Adel beeven doet en ſiddren,
daar hij zig zo veilig waant;
Uit ſtikdonkre droeve wolken
nedervalt, en ſchicht op ſchicht,
'T aklig duister ſlaêg doet wijken,
voor nog akeliger licht:

Als de dampkring, zo bedorven,
zo ontſtoken, zo verpest,
Ziekte en dood jaagt in de ſteden,
ja het land met lijken mest,
En zig des door ſtorm en hagel,
donder, blikſem, watervloed,
Zelfs ten koste van het leven
veeler menſchen, zuivren moet;
Dan, in dat zo hartontzettend,
ſchrikverwekkend, vreeslijk uur,
Werpt het Bijgeloof, al biddend,
haar gewijden palm in 't vuur;
Leest, geknield, haar' *pater noster*,
en is bij zig zelv gewis,
Dat de laatſte dag des oordeels
nu voor vast gekomen is:
Dan werpt Domheid, en uit bangheid,
en uit zucht voor 's Hoogſtens eer,
Hier en daar een handvol ſteenen
op de ketters, grommend', neêr,

Wel verzekerd dat die vrijheên,
die men hier den ketter geeft,
Op den dampkring van zijn dorpje
deez nadeelgen invloed heeft;
O dan ijlt zij naar de klokken,
klept en luidt met eigen hand;
Maar hoe dikwijls lokt zij 't onweêr
hierdoor ſterker naar deez' kant!
Dan erkent de ſtille wijsgeer,
aan oplettendheid gewend,
Dat de Schepper, ons ten nutte,
zelfs een ijslijk onweêr zendt;
Dat er duizend menſchen winnen,
door dat geen 't welk één verliest;
Dat Gods wijsheid, dat Gods goedheid,
ſteeds voor ons het beste kiest;
Ja, dat zonder zulk een onweêr,
hoe verderflijk het ook ſchijn',
'T ſchoonst gewest weldra onvruchtbaar,
ja geheel ontvolkt zou zijn:

Dan ook brengt gij braave leeraars,
in dit overoud *Trevoux*,
Tot vertroosting, leering, ſtichting
van zijne armen, alles toe;
Leert in zedige geſprekken,
dat de vreemde proteſtant,
Door gevoelens, noch door zeden,
't oordeel Gods brengt over 't Land;
Dat offchoon hij, ongelukkig
wandelt in de duisternis,
Zijn werkdaadig mededoogen,
een zeer dierbre zegen is.

Als de fel geſchokte dampkring
overal verdunt en klaart;
'T woedende onweêr is geweeken,
en de felle ſtorm bedaard;
Men de zon in al haar' luister,
al haar heerlijkheid beſchouwt,
Schoon er nog een enkel wolkje

in het zuiden zig onthoudt;
Daar op bladen, bloemen, kruiden,
nog de regendroppels zijn;
Die al ſchittrende en al trillende,
in een vloejend kriſtallijn
Nedervallen op de velden,
en den groei en vruchtbaarheid
Tot in 't laagſte dal vergrooten;
't groen een' luister van zig ſpreidt,
Dan herneemt gij, o gebergte!
weder uwe ſchoonheid aan;
Zien wij op uw ſchuine gronden
jonggeplantte wijngaards ſtaan;
Dan, dan pronken als voorheenen,
op uw hoogen breeden kruin,
Menig adlijk heerlijk lusthuis,
menige aangenaame tuin;
Dan ziet zig 't ontroerd verlangen
door een blijden oogst verrast,
Noodigt gij op uwe druiven

dorp- en ſtedeling te gast...
Zacht! wat hoor ik? beurtgezangen! —
kunstmuzijk, die 't hart bekoort,
Een procesſie — 'k wijk in 't boschje —
o wat treedt zij ſtaatig voort!

Proteſtantſche Vaderlanders!
't worde niet door u gewraakt,
Als mijn zangnimph van dien optocht,
u een luchtig ſchetsje maakt:
Dat de Laster niet verſpreide,
(o ik ken zijn ſnooden aart,)
Dat ik mij alreeds voor *Rome*,
voor haar' eerdienst heb verklaard:
'T geen alleen de drift kan wekken,
louter op de zinnen werkt,
Deedt mij nooit tot iets beſluiten;
heeft ſlechts mijn beſluit verſterkt:
'T was Verſtand, en niet Verbeelding,
die ik mij ten gids verkoor;

Doch wanneer 't verſtand zijn veêrkracht,
zijne werkzaamheid verloor,
Laat ik op mijn driften werken,
door het geen de zinnen treft,
En 't verſtand, tot rust genegen,
weêr tot bezigzijn verheft:
O de mensch zou, zonder driften,
op de ſteile levensbaan,
Droomend' denken, ſlaapend' wandlen,
en veeltijds ook ſtille ſtaan:
'T belge u des niet, Vaderlanders!
dat uwe aandacht wordt geleid
Tot het ernſtig, ſtil beſchouwen,
van een roomſche plegtigheid;
Mooglijk dat gij voor u zelven
veel meer nuttigheids gevoelt,
Als 't vooroordeel u beloofde,
of gij zelf wel hebt bedoeld.

Ziet eens welk een aantal menſchen,

allen deftig aangekleed;
Voor wie 't heir der altaardienaars,
in hun feestgewaaden treedt;
Nu eens met het hoofd naar boven,
als door dankbaarheid verrukt;
Dan, door nederigen ootmoed,
met het hoofd naar de Aard' gebukt;
Dankend zingend, biddend zingend!
't hart der grijsheid, 't hart der jeugd,
'T hart der Rijken, 't hart der armen,
is vertrouwen, hoop en vreugd:
Door het kerkmuzijk, zo ſtaatig,
zo hartroerend, zo vol kracht,
Wordt de droeve zorg verdreeven,
en de ziel in rust gebragt ——
Wat is de inhoud der gezangen? —
wartaal, die geen mensch verſtaat?
Een ongodlijk zamenmengſel,
van verwaandheid en van haat?
Klaagt Schijnheiligheid, tog altoos

over haare deugd voldaan,
Bij den vader der genade,
hier ook haare broedren aan?
Is dit plegtig uur aan wraakzucht,
dommen ijver, helſchen nijd,
Dwaazen hoogmoed, dolle driften,
of aan eigenbaat gewijd?
Vaderlandſche proteſtanten!
neen, o neen! hier in 't gebied
Van de Onkunde zelve, onteert men
dus zijn bededagen niet:
Straf en vloek, en dood te dreigen
aan een zondig volk en Land,
Is hier geen bijzonder kenmerk
van een heilig' Godsgezant;
Zij beminnen de gemeente,
die hunn' herder aan hun gaf;
Bidden voor haar, heil en zegen
van den God des Hemels af;
Hier te vreden, en goeddoende,

ja berustende in zijn lot,
Levert men geen lijst van zonden
aan den allerhoogsten God;
Neen! elk woord waardoor men, zingend',
't omgelegen dal vervult,
Drukt gevoel uit van Gods goedheid,
en gevoel van eigen' schuld.
Eer zij Gode! zingt de Priester
zijn gemeente dankbaar voor;
Eer zij Gode! lof zij Gode!
juicht en zingt geheel het choor:
Geef, Algoedheid! bidt de Priester,
geef aan ons een vruchtbaar jaar!
Geef een vruchtbaar jaar, Algoedheid!
bidt met hem de gantsche schaar.
Geef ons warmte, bidt de Priester,
die de druif tot rijpheid kweekt;
Geef ons warmte! is ook de zegen,
waarom 't volk al zingend' smeekt:
Geef ons, bidt de Priester, *regen*,

geef ons droogte, op zijnen tijd!
Geef ons droogte, geef ons regen!
is de beê die 't volk God wijdt:
Neem 't berouw, zo smeekt de Priester,
van ons aan; het is oprecht:
Waarop dan geheel de schaare,
zingende, *amen! amen!* zegt:
Nu maakt elk een diepe buiging,
bij 't altaar geplaatste kruis;
Nu gaat ieder, vol vertrouwen
op Gods goedheid, naar zijn huis:
Zegt, wat dunkt u, protestanten!
die meest all' wat roomsch is, wraakt;
Hebt gij u van een procesfie
zulk een denkbeeld ooit gemaakt?
Dit is voor het volk berekend;
werkt veel meerder op 't gemoed,
Dan een schrandre redevoering
bij u op hunne aandacht doet:
Noemt dit alles veel te omslachtig,

zinnelijk en joodschgezind,
Maar dan noemt gij juist den toeftand
daar het volk zig in bevindt:
Leert met onvermoeiden arbeid,
aan hun een belijdenis;
Geeft hun boeken, t' hunner leering,
grooter dan de bijbel is;
Martelt hen in hun geheugen;
doet hen zeggen 't geen gij zegt,
Maar gelooft niet dat gij 't volk dan
inderdaad hebt onderrecht:
Werkt met oordeel op de zinnen,
door een fchilderij of beeld,
En gij hebt het al de kennis,
nu hun nuttig meêgedeeld;
Zij bevatten iets van CHRISTUS,
en van zijne zedenleer;
God zelf eischt van hun niet meerder;
eischt gij ook van hun niets meer.

Na wat onaanzienlijk dorpje
ligt die flingerweg toch heen?
Welk een aantal wandelaaren,
wèlgekleed en wèl te vreên,
Zie ik, als een zwerm van beien,
allen door elkander gaan;
Of bijéén, op gindfchen heuvel,
met een denkende aandacht ftaan!
'K zie hier burgers, 'k zie hier edlen,
oud en jong, en groot en klein,
Allen wenden zij hunne oogen
naar een breed en grasvol plein:
Daar is weêr wat te beleeven,
want een ieder kijkt en tuurt —
'K weet het al, hier is de *Vogue*,
met de kermis in de buurt:
'T fchijnt Natuur heeft, om te danfen,
zig dit effen plein bereid,
Daar de jonge man zijn vrouwtje,
daar de vrijer 't meisje leidt,

En 't gerimpeld, vrolijk grootje,
maklijk op haar' ega ſteunt,
Die met zaamgevouwen handen
op zijn' ſtok voorover leunt;
En die nu, nu alles vreugde is;
alles op de kermis zingt,
Ook nog eens één duimbreed hoogte
van den grond met besje ſpringt.
Hoe onkostbaar is deez *Vogue!*
water drinkt men meer dan wijn;
Ja één muzikant kan 't klaaren,
daar drie danspartijen zijn:
Op het hier gegroeide, ſchoone,
't ſmaaklijke, gezonde brood,
Worden all' de blijde gasten
met een gul gelaat genood':
Hoe vermaaklijk is deez *Vogue*,
daar een koele zomernacht,
Die al de Aarde komt verkwikken,
nimmer naar het volkje wacht!

Daar, terwijl de zon de kim reeds
vuurrood maakt, daar over kijkt,
En voor aller menſchen oogen
naar een' gouden' kloot gelijkt,
Alle de vermoeide danſers,
lachend', ſtoejend', door het groen,
Met hun vrouwen, kindren, meisjes,
zig naar hunne wooning ſpoên,
En de zachte ſlaap al domlend',
in de koestrende armen vliên,
Of in heldre, ligte droomen,
geen' dan blijde beelden zien:
Hoe onſchuldig is deez *Vogue!*
o hier ſchroomt men 't zonlicht niet,
Daar het danſen, lachen, ſtoejen,
openbaar in 't veld geſchiedt;
Daar *Abbé*, *Kanonik*, Priester,
digt, digt bij de *Vogue* ſtaan;
Ja de in pij gekleede monnik
moedigt zelfs de blijdſchap aan.

Is 't een overoud vooroordeel,
of is 't het gezond verstand,
Dat u, protestantsche Leeraars
bijna overal verbant,
Als het volk zig op zijn wijze,
naar zijn vatbaarheid vermaakt?
Daar gij echter bij de Rijken,
zelden vrolijkheid verzaakt!
Draagt een vader zig onwaardig
aan zijn' rang, gezach en staat,
Als hij onder zijn bestuuring,
zijne kindren speelen laat?
Zou het laagheid in u weezen?
wordt uw kléed, uw amt besmet,
Zo ge als vaders, op het speelen
van deeze uwe kindren let?
Maar gij moest er niet verschijnen
met dat droevig stuurs gezicht,
Dat op uw gewijde kansels,
't heilig werk wel half verricht;

Maar zo vriendlijk, zo gemeenzaam,
met zo eenen zachten geest,
Als te *Canaän* uw Meester
op de bruiloft is geweest:
O hij wint gemaklijk zielen,
die vooraf de harten wint;
Wilt gij andren nuttig weezen,
toont dan dat gij andren mint.

Denkt, o denkt niet, nutte leden
van een goede maatſchapij!
Dat mijn hart uw amt, zo waardig!
immer ongenegen zij:
Wie in 't ſmaalen op de Leeraars
waarlijk iets vernuftigs ziet,
Is een onbevoegde rechter
van 't vernuft; hij kent het niet:
Maar is hij, die ſchempt op de orden,
of een deugniet, of een zot;
Welk een' naam verdient die Leeraar

die zijn eigen amt beſpot?
Maar beſpot hij dan zijn amt niet,
die zig t' eenenmaal vermomt,
Als hij met zijn gluipende oogen
rondziend', laage ſtraattaal bromt;
Hupplend' ronddanst op den kanſel;
zig in vreemde bogten wringt;
Buldrende genaê verkondigt,
of zijn ſtrenge dreigtaal zingt?
Als hij in het daaglijksch leven
alle uitſpanning ernſtig wraakt;
Doch door zijn ſtudentenloopjes
dwaazen aan het lachen maakt?
'K zwijge van al 't kwalijkvoegend',
dat hij op den preêkſtoel leert;
Als hij veel te veel moet preêken,
en niet gaarne veel ſtudeert;
Als hij in het huislijk leven,
daar de wereld het niet ziet,
Aan haar dartele vermaaken,

't offer van zijn harte biedt;
Als zijne overdreeven liefde
voor den wijn, de vrouwen, 't geld,
Onder 't ſtruiklen van Gods kindren,
hun verborgen zonden telt?
Iedre toegegeevene ondeugd
die hem zijn begeerte baart,
Schaamtloos toeſchrijft aan den Duivel,
of er ADAM meê bezwaart?
Als een huichelaar recht anders
handelt dan hij andren leert;
Heeft die niet zijn ſchoonen godsdienst,
en zijn nuttig amt onteerd?
God zij dank! bij Proteſtanten
in ons dierbaar Vaderland,
Is een aantal braave Leeraars;
mannen van gezond verſtand,
Die zo min ooit aanſtoot geeven,
door een zottelijk gezach,
Als door ſpoorelooze reednen,

of een ergerlijk gedrag:
Alle ſoort van kwaad vermijdend',
ſchoon niet altoos al den ſchijn,
Om dat zij meer deugdbetrachters,
dan wel deugdvertooners zijn:
Braave Herders! braave Leeraars!
de Opperherder keurt u goed,
Als ge onſchuldige vermaaken
nu en dan eens hulde doet:
Als gij... maar wat is de reden
dat mijn hart zo zachtlijk beeft,
En aan alle mijn gedachten
een gantsch andre richting geeft? —
Iets dat ik geheel mijn leven
nooit vergeeten kan, noch zal: —
Ootmoed kiest het laagſte plekje
van het allerlaagſte dal,
Voor haar' Godgewijden tempel,
verre van 't gewoel, 't gedruisch;
Knielt daar, in het ſtof gebogen,

aan den voet van 't heilig kruis:
„ Liefde wekkende, eerbied wekkend',
„ arme, grijze, vroome vrouw!
„ Gij zijt onuitſpreeklijk zalig,
„ door het zaligend berouw:
„ Ieder kraaltje 't welk ge, aandachtig,
„ aan uw' *pater noster* telt,
„ Gaat tog met een ſtille bede,
„ met een zachten traan verzeld:
„ Hebt gij Hem, Hem dien uw godsdienst
„ hier voor u aan 't kruis beſchouwt,
„ Ook uw heil niet voor dit leeven,
„ ja, voor de eeuwigheid vertrouwd?
„ O omarm vrij, in uwe eenvoud,
„ 't ſtaatig kruis, hier opgericht;
„ Zo het maar uw' geest bevredigt;
„ zo het u iets leert, u ſticht:
„ O de troost, de rust, de kalmte,
„ die uw vroome ziel geniet,
„ Toont mij wel, dat gij veel verder

„ dan op dit uitwendge ziet;
„ Toont mij wel voor wien gij eerbied
„ en erkentenis gevoelt;
„ Toont mij wel voor wien ge in 't ſtof knielt,
„ wiens vergeeving gij bedoelt:
„ Konden bittre Proteſtanten
„ op dit ſtuk 't vooroordeel vliên,
„ En als God ziet in uw boezem,
„ ook in uwen boezem zien;
„ Zien de ootmoedige gedachten;
„ zien het wijs, het vroom beſluit,
„ Daar gevormd, gebragt tot rijpheid,
„ daar al ſmeekende geuit;
„ O zij namen, gantsch verbeterd,
„ gantsch vernederd, gantsch voldaan,
„ Alle vroome roomschgezinden
„ voor hun christenbroeders aan."
Ieder volge zijn geweten,
volg' zijn licht; maar wee dien man
Die Boetvaardigheid zien ſmeeken,

en ligtzinnig ſpotten kan!
'T is het Bijgeloof niet, vrienden!
dat hier booze driften kweekt;
Neen, o neen, 't is weenende Ootmoed
die hier om genade ſmeekt,
En gij, die daar ligt gebogen
voor het kruis, hier opgericht,
Och! zoude ik eene aandacht ſtooren
die mijn hart ontroert en ſticht?
Mooglijk bidt gij, goede, vroome,
grijze vrouw! ook wel voor mij,
Dat de goedertieren Heiland
mij, ook mij, barmhartig zij!
Mij, als ketter, naar uw' denkwijz',
't eeuwige verderf ten prijs!
Tel des vrij uw' *pater noster*,
bid voor mij op uwe wijs.

O LAVATER! vriend der menschheid!
dien mijne eerbied hulde biedt,

Alſchoon de eene in u een' dweeper,
de andere een' apostel ziet;
Daar een groot getal van leezers,
't welk van uw geſchriften praat,
Even dwaas als ſcherp veroordeelt,
u niet kent, u niet verſtaat;
Daar men van zijn' eigen' godsdienst
overtuigd is, noch vervuld,
En in 't oefnen van den godsdienst,
vuur, noch kracht, noch hartstocht duldt;
Daar men 't ijverig bevordren
van het aardſche welzijn roemt,
En een ſchraale, koude godsvrucht,
redelijke godsdienst noemt;
Daar men in de zedeſchriften,
zelfs voor de onverſchilligheid,
Omtrent onzen ſchoonen godsdienst,
min of meer bevallig pleit;
Zou men daar u, die door waaken,
bidden, leezen, ernst en vlijt,

In uw gantsch beſtaan en wezen,
dóór en dóór gechristend zijt;
U, die op den weg des levens,
moet het zijn alleen durft gaan;
Woorden ſchept voor uw gedachten,
vol van vuur en geest, verſtaan!
Neen, o neen! al wat verbaasdheid
nog, ſchoon koeltjes, zeggen kan,
Is: LAVATER *is een denker;*
waarlijk, 't is een zeldzaam man!
Ja, 'k beken 't, gij zijt bijzonder! ——
maar is 't niet een ſtil verwijt,
Voor geheel de christenwereld,
dat gij zo bijzonder zijt?
Groote man! ik zie uw grootheid,
ook dan zelfs wanneer gij dwaalt —
'K heb met veel te zwakke trekken,
al het haatlijke afgemaald,
'T geen er huisvest in den boezem
van dien mensch die ſchimpt en ſpot,

Op het geen de zwakke christen,
doet uit eerbied voor zijn' God!
Toon gij, dat de Roomschgezinden,
als hunne overdenking ſpeelt
Op een kruis, waaraan de Heiland
lijdend, ſtervend wordt verbeeld;
Dat hun treffen kan, en opwekt,
dat men dien gekruisten prijst;
Dat men dan zo min aan beelden
hulde doet en eer bewijst,
Als zulks door de Proteſtanten
voorgeſtaan wordt en verricht,
Wanneer hen de prentenbijbel
van den vroomen LUIKEN ſticht;
Wanneer zij tot JESUS nadren
met een hartelijke beê;
Als zij Hem daar afgebeeld zien
in den hof *Getſemané*.
Toon hun ernſtig dat de Roomſchen,
wat men voorwend', zelfs den ſch

Van den beeldendienst niet geeven,
geene afgodendienaars zijn:
Spoor gij 't christendom tot eerbied,
liefde en reine blijdſchap aan,
Voor het geen, ſchoon zelfs uit zwakheid,
God ter eere wordt gedaan:
En wanneer gij, welk een uitzicht
voor uw hart, o menſchenvriend!
En wanneer ge in 't rijk van CHRISTUS,
hier uw amt wèl hebt bediend,
Zult gij namaals niet, als veelen,
ſchaamrood, met verwarring zien,
Dat ook ketters, dat ook Roomſchen,
't eeuwige verderf ontvliên;
Maar hen blijde, als oude vrienden,
die gij hier hebt hooggeacht,
Een een wijl tijds hebt verlaaten,
doch dáár zeker hebt verwacht,
Welkomgroeten, heil toewenſchen,
zien hoe alles, wat op hout

Hooi en ſtopplen, niet op CHRISTUS
en zijn heilleer was gebouwd,
Door het vuur der louteringen
is beproefd en moet vergaan;
Maar de deugd, op Hem gegrondvest,
door alle eeuwen zal beſtaan:
Daar, LAVATER! ach wierd ſpoedig
deezen mijnen wensch vervuld,
Hoop ik dat ik u zal kennen,
dat gij mij ook kennen zult.

Schaamle vrouw! 'k beken 't, uw bidden
heeft mijn ziel geraakt, ontroerd,
En mij in mijn overdenken
verder dan ik dacht gevoerd;
Welk een rijkdom van gedachten,
ooit Natuur den dichter gaf,
Zonder 't heilig vuur van godsdienst
zijn zij geestloos, koud, of laf:
O Genie! beproef uw ſterkte,

zet Natuur uw ſchoonheid bij,
Zonder God en zijnen eerdienst,
is Natuur min ſchoon voor mij.
Steenen, Planten, Dieren, Menſchen,
alles wat het *zijn* geniet,
Zijn voor mij ſlechts tijdverdrijven,
daar mijn oog geen' Schepper ziet;
En 't krankzinnige gevoelen,
dat de mensch bij toeval leeft,
Zonder oogmerk is geworden,
na zijn' dood geen uitzicht heeft,
Dompelt ieder denkend wijsgeer
in een' poel van duisternis,
Waarvan de ijsſelijke zelfmoord
zeer natuurlijk de uitkomst is:
Welkom des ook ieder voorwerp
dat mijn vast geloof verſterkt,
In mijn' geest bedaard vertrouwen,
zalige gerustheid werkt.
Welkom, welkom ſchoon gebloemte!

dat mijn oog zo zeer verrast,
Daar gij aan de groene boorden
van dit ſtille ſtroomtje wast;
En, ſchoon tusſchen ſtruik en doornen,
doorgevlochten en geprangd,
Echter ook het koestrend zonlicht
en den koelen daauw ontvangt;
Ook in uwe jonge blaadjes
't zuidenwindje ſpeelen voelt;
Door een zachten zomerregen
ook verfrischt wordt, ook gekoeld;
Kwijnt niet, nutte, ſchoone bloemen!
ſchoon gij door de nijvre hand
Van de Kunst, in trotſche hoven
niet gezaaid wordt of verplant;
Offchoon gij den ingebeelden
en geleenden luister derft,
Niet gekend wordt in uw leven,
niet betreurd wordt als gij ſterft;
Schoon verkwisting haaren rijkdom

niet ligtzinnig voor u biedt,
Met versmaading u voorbij gaat,
of wel in 't geheel niet ziet;
Schoon de wind uw dunne blaadjes
opvoert en weêr neder waait,
Op de velden, aan de wegen,
los, en als toevallig zaait;
Gij zijt echter ook begreepen
onder 't wijs, het goed beleid
Van den Schepper aller dingen;
deelt in zijn Voorzienigheid;
Hij slaat ook uw wording gade,
waar uw zaad ook word' verstrooid;
Hij heeft uw geheele wezen
in de kleine kiem voltooid:
Toen onze oogen u nog zagen,
digt en vast inéén gepakt,
Toen reeds waren uwe blaadjes
al gevormd, gekleurd, getakt;
Hoe gij door gevreesde buien

wordt geſchud, gekromd, geſold,
Bloemen! echter zijt ge ontwikkeld,
ja ten eenenmaale ontrold;
Nu verſiert gij deeze velden,
geeft meer ſchoonheên aan het land —
Leeraars van 't beſtaan des Scheppers!
predikers van zijn verſtand!
Wordt gij meermaals onbezonnen
door een lompe voet gedrukt,
Of met al te woeste handen
van uw' ſteng en ſteel geplukt;
Of door geesſelende winden
neêrgeſlagen, weggeſtormd;
Dit gebeurt wel edler wezens,
wezens tot iets groots gevormd:
Had gij uwen glans, uw ſchoonheid,
niet zo openbaar vertoond,
Pronktet gij niet aan de wegen,
mooglijk waart gij wel verſchoond:
Bloemen! 't gaat dus bij de menſchen,

hij die 's naastens nut betracht,
Zedelijk vermaak bevordert,
wordt benijd, of wel veracht;
Hij die zijn natuurgenooten
waarlijk aan zig heeft verpligt,
Door zijn naarſtigheid en gaaven,
ſtaat hen ook het meest in 't licht;
De eerzucht van geringe zielen
is gemakkelijk voldaan;
De alleronbeſchaamdſte vleitaal
neemen zij voor waarheid aan;
Maar de mensch die waarlijk groot is,
vergenoegt zig met geen' ſchijn;
Hij mistrouwt zelfs zulke deugden,
die hem niet benijd doen zijn:
Troost u des, o nut gebloemte!
ſchoon men uwe ſteeltjes knot,
En u wegwerpt met verachting,
gij deelt in der menſchen lot;
En gij die u fijne kenners

van het fraaje, 't schoone noemt,
Al het zeldzaame, al het vreemde,
als 't slechts ver gehaald is, roemt;
Enkel om dat het zo zeldzaam,
vreemd, en ver gelegen is,
Dus de waarde van de dingen
enkel kent door haar gemis;
Die uit hoogmoed, weelde, of mode,
tijdverveeling, onverstand,
In de vaderlandsche gronden,
vreemde bloemgewassen plant;
Eerst aan hun dien graad van warmte,
die Natuur hun gaf, ontrooft,
En dan door de vreemde hette
van uw kunstvuur drijft en stooft;
Dwaaslijk waant dat gij iets wonders,
ja een kunststuk hebt volbragt,
Als gij overschoone boomen
hebt bedorven en ontkracht;
Zo dat, als naar weinig jaaren

hunne landgenoot hen ziet,
Hij met veel verbaasdheid uitroept:
„ deeze boomen ken ik niet!"
Ik betwist u in het minst niet
uw verkiezing, hoe die zij,
Zij kan zeer onfchuldig weezen,
en de liefde en fmaak zijn vrij;
Maar ik zie voor mij ongaarne
dat gij u een' roem verwerft,
Door geene andere bekwaamheid
dan die de Natuur bederft;
Door geene andere verdienften,
dan die gij verkrijgt voor geld,
Als ge u in 't bezit van zaaken
niet voor u berekend, ftelt:
Of hebt gij in waarheid oogen
voor de fchoonheên der Natuur?
Waarom koopt gij de vermaaken,
voor uw' fmaak dan toch zo duur?
Waarom dan, met moeite en zorgen,

dat geen van zo ver gehaald,
Trillende van vreugd ontvangen,
en op 't allerduurst betaald,
Dat Natuur zo gul, zo minzaam,
en met zo een milde hand,
Voor een weinig vlijts u aanbiedt
in uw eigen Vaderland?
Wijs mij toch het meerder ſchoone
van een vreemd gewas of bloem,
Boven onze Vaderlandſche,
die ik billijk de uwen noem!
Bloeit ons ooft niet even heerlijk
als het buitenlandſche fruit?
Waarin munten vijgenboomen,
boven appelboomen uit?
Hebben de allervreemdſte bloemen
meerder luister, losſer zwier,
Dan de lelien en roozen,
hyachint en angelier?
Is de zomerkers min ſmaaklijk

dan oranjen of citroen?
En waar vinden toch onze oogen,
't Vaderlandſche zachte groen?
Ligt er eenen gloed van ſchoonheid
op den pittigen granaat,
Die den waas der ſchoone perzik
en der pruim te boven gaat?
Planten, heesters, bloemgewasſen,
door Natuur met eigen hand,
Aan de boorden der rivieren,
ja door heel het veld geplant,
Hebben in zig zelv' meer ſchoonheid,
(meerder nut wordt nooit ontkend,)
Dan aan kundige Bloemisten
't groot *America* ooit zendt;
Schande is 't, dat de wufte Mode
hier ooit haare voeten zet;
Dat men in de ſchoone Rijken
der Natuur volgt haare wet!
Ja, de mensch pocht op zijn vrijheid,

daar hij houding, kleeding, ſpraak,
Studie en liefhebberijen,
zelfs zijn oordeel, zelfs zijn ſmaak,
Zelfs zijn godsdienst, zijn geweeten,
onderwerpt aan ſlavernij,
Naauw' durft voor zig zelven denken;
en hij zegt: „ de mensch is vrij!"
Om de ondraagbre overheerſching
van een vreemden Vorst te ontgaan,
Gordt hij, vol van moed en gramſchap,
als een man, de wapens aan;
Wordt in 't woeden door geen traanen,
ook niet van een vrouw, geſtuit;
Rooft en blaakt geheele dorpen,
moordt bevolkte ſteden uit;
Treedt hij op de hoop des landmans,
met een woesten, zwaaren voet;
Trapt Natuur op 't beevend harte,
verwt den grond met broederbloed:
Naauwlijks heeft hij zig de vrijheid

door zijn groote heldendaên,
Weêr bezorgd, of neemt laaghartig,
's vijands taal en zeden aan —
Mensch! gij zijt met recht een voorwerp,
waard' belacht en waard' beſchreid;
Dikwijls voor u zelve een raadſel,
niets dan tegenſtrijdigheid.

Welk eene overſchoone wandling
is door ons ten eind' gebragt!
Hoe verſterkte zij het lichaam!
hoe heeft zij het hart verzacht!
Welk een ſtof ter overdenking
gaf zij niet aan onzen geest,
En is zij wel gantsch verloren
voor de zeedlijkheid geweest?
Hoe veel nuttige beſluiten
heeft zij niet in ons gewerkt!
Ons geloof in God bevestigd,
onze hoop op Hem verſterkt!

Welk een zoete, eene edle blijheid
over onze ziel gespreid,
Daar zij ons zo menig uitzicht
opende voor de eeuwigheid!
Is 't wel mooglijk dat de stervling
ooit het beste kent en kiest,
Als hij, dwaas en onbedachtzaam,
in beslomring zig verliest?
Iedren aanleg tot volmaaktheid,
önderhoudt, verdrukt, bederft,
Die als vreemdling van zig zelven,
in de wereld woelt en zwerft;
Daaglijks zijn begeerten sterker,
zijn behoeften meerder maakt;
In 't verkrijgen van 't begeerde,
nimmer het verwachte smaakt;
Wandelt om zig zelv' te ontvlieden
en uit tijdverveeling speelt;
Als hij zig schijnt te verlusten,
zig het allermeest verveelt!

Zalig gij, die vroeg de waarde
van der menschheid hebt geleerd;
Eerbied hebt voor uw' bestemming,
en nooit uw natuur onteert;
Die alle uw natuurgenooten
met welwillendheid bemint;
Glimlacht over hunne dwaasheên,
maar hen neemt zo gij hen vindt;
'T waar geluk weet te onderkennen
van den uiterlijken schijn,
Waar gij u ook moogt bevinden,
gij zult steeds gelukkig zijn;
Onafhanglijk van de wereld
en het wisselvallig lot,
Is uw heil in uwe handen,
maar vooral in die van God!
Ieder voorwerp is belangrijk
voor uw' geest, verstand, of deugd;
Overal ontmoet gij bronnen
van gerustheid en van vreugd:

O wanneer de dag uws levens
zig ten ſtillen avond ſpoeit,
Zijgt gij, gantsch voldaan van 't leven,
en op 't aangenaamst vermoeid,
In den koelen ſchoot der Aarde,
daar het ſtoflijk zig ontbindt,
En uw geest het waare leven,
dat nooit einde heeft, begint.

Hebben onze wandelingen
ons ter ruste voorbereid:
O hoe vredig zal men rusten
in den nacht der eeuwigheid!

DERDE ZANG.

Hoe heerlijk is *Trevoux* gelegen!
Wat zijn dit ſchoone wandelwegen!
Welk onuitoogbaar ver verſchiet!
Zie hoe 't gebergt' zijn groene kruinen,
Behaaglijk voor 't gezicht doet ſchuinen,
Dat alles met verrukking ziet.

O poorten, ruw en zwart geſleten!
Gij doet mij uwe aloudheid weeten;
Ik ga u door en ſta verzet;
Wat ſterken drom van legerknechten,
Gereed uw vrijheid te bevechten,
Hebt gij den doorgang niet belet!

Gij hebt het Roomsch geweld bedwongen,
Als dat op u kwam aangedrongen;
De vijand zag u en bezweek;
Gij deed een legioen bezwijken;
Gij ftopte uw' ingang met zijn lijken,
Zo dat uw *Saone* een bloedbad leek.

En gij, o afgeleefde muuren!
Gij hooptet de eeuwen te verduuren,
Maar dit hebt gij vergeefsch gehoopt;
'T kan echter uwen roem niet krenken;
Veel fteden zijn, op 's vijands wenken,
Op éénen dag geheel gefloopt.

Half afgebrokene, oude toren!
Uw dapperheid klonk mij in de ooren;
'K heb vreugd uit uwen trouw gefchept,
Daar gij de wachters uwer ftede,
In oorlogstijd, in tijd van vrede,
Altoos zo braaf beveiligd hebt.

Trevouërs! kroost der oude Gallen!
Het lot aan u ten deel gevallen,
Is aller volken lot geweest;
U was geluk en ramp beſchoren,
Gij hebt gewonnen en verloren,
Maar onbezweken ſtond uw' geest:

Des zullen dankbre vreemdelingen
Niet van uw groote daaden zingen;
Onnoodig des den tijd gekwist:
Zeg, waarom zouden zij vermelden,
De daaden uwer dappre helden,
Juist of de wereld die niet wist?

Is 't wonder, dat wij, opgewonden
Door alles wat onze oogen vonden,
Al wandlende om uwe oude ſtad,
Te verre in het voorleden drongen?
Heeft de ijver zig wel ooit bedwongen,
Wanneer hij zulk een voorwerp had?

Wien zou deez wandeling niet ftreelen!
'T geboomte vormt hier lustprieelen,
Het jeugdig gras bedekt den grond;
De vogels, fchuilende in het lommer,
Verdrijven, zingend', zorg en kommer;
Nooit zag men fchooner avondftond.

Wat is 't hier oogverfterkend donker!
Hoe deinend ziet men thans 't geflonker
Der fterren, door de digte blaên!
Wat hoor ik daar voor ftil gefluister? —
'T zijn twee gelieven, die in 't duister
Het best de taal van 't hart verftaan.

Gelieven! blijft, 'k zal u niet ftooren,
'K ben niet nieuwsgierig om te hooren
Wat of de jeugd der Liefde klaagt:
Gij hebt van mij geen leed te duchten:
Dan, zo ik glimlach om uw zuchten,
Vergeef dit mij, zo 't u mishaagt.

Het wordt al lichter om ons heenen;
De zon is wel geheel verdweenen,
  Maar 'k zie haar weêrglans op de maan;
Nu kan verbeelding grillig schildren;
Nu kan de vrees 't verstand verwildren,
  Nu offert Bijgeloof aan Waan.

Hier ziet men markten, grachten, straaten,
Van drukke wandelaars verlaaten,
  Nu hoort men 't luidt geschreeuw niet meer;
Nu ziet men kleene winkelwaaren,
Niet langer kruien, sleepen, vaaren;
  De drukke handel slaapt nu weêr.

De landman komt, met moede leden,
Door 't natte veld naar huis getreden,
  Met zijnen eg, en schop, en spaê;
Of spant, kan hij zijn vracht niet draagen,
Zijne ossen voor een kar of wagen,
  En volgt die onbekommerd na.

Nu heeft elk een zijn zorg verbannen,
En poogt een wijl den geest te ontſpannen;
  Elk boet op zijne wijs zijn' lust;
Bezoekt een' vriend, een' buur, een' broeder,
Alleen de nooit volprezen moeder,
  Heeft, wie er rust, heeft nimmer rust:

Zij ſmaakt in haar geſtadig zwoegen,
Een voor ons onbekend genoegen,
  Geheel geſchikt voor haaren ſmaak;
Zij ziet de kleinen om haar ſpeelen;
Hoe toch zou de avond haar verveelen!
  Zij ſlijt dien met een ſtil vermaak.

Nu valt den rijken lediggangers,
De niet vervulde tijd al langer;
  Hij heeft zig reeds zo lang verveeld;
Zijn ſleepende uuren kruipen traager
Voor hem voorbij, naar hij te graager
  Zijn *Whisk* of zijn *Riverſi* ſpeelt.

Nu klaagen nutteloozе vrouwen
Elkander in een diep vertrouwen,
'T verdriet van haar langwijligheid;
Tot dat haar moê gerekt verlangen,
'T geliefd gezelſchap kan ontvangen,
Waarvoor de ſpeeldisch ſtaat bereid.

Nu leezen ſtaatiger zottinnen
Met haar geliefde hartvriendinnen,
Een hoofdſtuk uit het heilig woord;
Vergeeten ſpoedig 't geen zij lazen,
Terwijl zij op de dienstboôn raazen,
Zo dat geheel de buurt het hoort.

Nu houdt Geveinsdheid oefeningen,
Daar zij door praaten, bidden, zingen,
Haar luiheid en haar trotsheid voedt;
De onnozle zielen neemt gevangen,
Terwijl zij het verfoeid verlangen
Van haare onreine driften boet;

Nu wrijven Rijkdom en Vermogen
Den ſlaap uit hun benevelde oogen;
Beginnen bij den maanenſchijn
Zo wat te beuzlen, wat te woelen,
En, ſchoon zeer duister, te gevoelen,
Dat zij tog niet gelukkig zijn.

Nu ſteeken in de groote ſteden,
De dienaars der ontuchtigheden,
Hun kaarſen voor de Onkuischheid aan;
Nu is het dat zij zig bereiden,
Om en verleiders en verleidden
Op 't ſchandelijkst ten dienst te ſtaan!

Nu kruist het uitgeteerd geraamte
Van vuilen Wellust, zonder ſchaamte,
En nooit haar ſnoode lusten moê,
Langs zwaare, halfverlichte boomen,
En lonkt den jongling, zonder ſchroomen,
Haar ſlordige begeerten toe.

Nu ziet men woeste dorpelingen,
Met troepen in de woning dringen,
Daar ſterke drank de jeugd verleidt:
In twisten en in twistbeſlechten,
In kijven, raazen, vloeken, vechten,
Beſtaat aldaar de vrolijkheid.

Nu leent de Praatzucht haar vermogen
Aan Laster, Achterklap, en Logen,
Die door haar, onder vriendſchapsſchijn,
De gastvrijheid, zo heilig, ſchenden,
Bij goede vrienden en bekenden,
Van wie zij tafelvrienden zijn.

Nu worden ook de huwlijksbanden,
Door inderdaad vervloekte handen
Erbarmelijk vanéén gerukt;
En 't zo noodzaakelijk vertrouwen
Der echtgenooten op hun vrouwen,
Door booze jaloûſie verdrukt.

Nu ziet men vrede en vriendſchap kweeken,
Door openhartig zamenſpreeken
Van bloedverwant, met bloedverwant,
Die nu het zoetst genoegen ſmaaken,
Door de allertederſte vermaaken,
Geſchikt voor 't hart en voor 't verſtand.

Nu wordt door deugdzaame echtgenooten
Een wijs en liefdrijk plan beſlooten,
Ten nutte van het jonge kroost;
Daar zij om 't meest zig meê bemoejen,
Terwijl hunne oogen overvloejen
Van liefde, vreugde, vrede en troost.

Halfkindſche Grijsheid zit te beuzlen,
En van den ouden tijd te keuzlen,
Waarvan zij eeuwig 't zelfde zeid;
Men laat haar ongeſtoord vertellen,
Hoe pijnlijk dit het oor moog' kwellen,
Door lastige langwijligheid.

Nu kan men op eens minnaars wezen
De vreeze en de verwachting leezen;
  Nu wordt hij beurtlings bleek en rood;
Hij zal zijn meisje om 't jawoord vraagen,
En ach, zo 't hem wordt afgeslagen,
  Dan kiest hij, (zo hij waant,) den dood.

Nu zit het meisje te overleggen,
Hoe aan den minnaar best te zeggen,
  Dat zij hem slechts verkiest tot vriend;
En echter hem te doen bevatten,
Dat zij hem boven alle schatten
  En boven alle menschen mint.

Nu smaakt ook de ambachtsman, in blijheid,
Van zijn natuurelijke vrijheid
  De voor hem aangenaamste vrucht:
Hij kan op bergen en in dalen,
Al wandlend' ruimen adem haalen,
  In de allerbalsemrijkste lucht.

Nu mag de jeugd van wederzijden
In gulle vriendſchap zig verblijden,
Zij praat, zij lacht, zij ſchertst, zij kuscht;
Want driften die ſteeds onheil baaren,
Zijn, in die ſchuldelooze jaaren,
Nog allen in een diepe rust.

Nu zien gezonde, blijde kindren,
Zig niet in hunne ſpeelzucht hindren,
Door 't ſtuurſche meesterlijk gezach:
Zij wenſchen dat hunne avond-uuren
Nog eens zo lange mogen duuren,
Dan de allerlangſte zomerdag.

Nu ziet men wijze en groote mannen
Hunn' afgewerkten geest ontſpannen,
Door blijde ſcherts en boerterij,
Die zig door haar natuur verdedigt,
Daar zij geen ſterveling beledigt,
Noch twist zaait in de maatſchapij:

Nu hoort men, door geleerde heeren,
De groote vraag beredeneeren,
Of 't redeneeren mooglijk is?
En door de reden klaar betoogen,
Het onbetwistbaar onvermogen
Der reden en haar duisternis.

Nu tuuren magtige verwinnaars
Van 't ongeduld, 'k meen de oudheid-minnaars,
Stijf op een' penning, dik beroest;
En houden anderen voor ketters,
Die niet erkennen, dat deez letters
Zijn door de hand des tijds verwoest.

Nu krijgen gemelijken, zieken,
En waarlijk lastige kritieken,
Van 's werelds rampen recht hun deel;
Zij, zou hun dit niet doodlijk kwellen!
Zij vinden onder 't lettertellen,
Een *t* te weinig of te veel!

Nu komt de maaltijd der poëeten,
Van al hun suffen, zwoegen, zweeten;
Zij zitten deftig in een' kring;
Men kan reeds in het luistrend wezen
Der Vleierij, verwondring leezen,
Vóór nog de dichter zegt: *Ik zing!*

Nu leest men vlijtig nieuwspapieren;
Nu wil elk een het Land bestieren,
Naar 't plan eerst in zijn hoofd geprent;
Nu zijn de kamers kabinetten
Van staat; elk maakt en geeft daar wetten,
Elks huis is nu een parlement.

Nu zoeken edle menschenvrinden,
De beste middlen uittevinden,
Ten dienste van het Vaderland!
Gebrek en Domheid te verminderen,
En wegteneemen 't geen kan hindren
Den voordgang van 't gezond verstand.

Nu is 't, dat ongeveinsde vroomen,
Tot waardige eindens zamenkomen;
Het eens genomene besluit,
Om hunne zaligheid te werken,
Met ijver in elkaêr te sterken;
Zij voeren 't ook bestendig uit.

Nu ligt de wijsgeer, opgetogen,
Voor 't eeuwig weldoende Alvermogen,
Ootmoedig op zijn aangezicht;
Gantsch overtuigd dat al de klaarheid
Van zijn verstand, in 't Rijk der waarheid,
Is licht, gevloeid van 't eeuwig licht.

Nu vraagt het naauwgezet geweten:
Hoe hebt gij uwen dag gesleten?
Is 't gunstig dat uw werk getuigt?
De Deugd dankt God voor zijn' bescherming,
Terwijl 't Berouw, voor zijne ontferming,
Zig zelf berispend', nederbuigt.

De kranke, op 't matte bed gelegen,
Voelt zijne ziekte zwaarder weegen;
Hij ſchrikt voor de aankomst van den nacht!
Nu poogt de menschlijkheid haar pligten
Uit waaren godsdienst te verrichten,
Terwijl zij op Gods zegen wacht.

Dus dacht ik aan 't geſtadig woelen
Der menſchen, die wel rust bedoelen,
Maar rust die ſlechts beſtaat in waan;
Terwijl ik de altoos blijde Franſchen,
Zag loopen, draaven, ſpringen, danſen,
In 't helder ſchijnzel van de maan:

Die nooit de ſchoonheên overweegen,
Van hun *Trevoux*, zo fraai gelegen;
Die naauwlijks ooit die ſchoonheên zien;
Op 't zinlijke zig ſlechts bepaalen;
Geduurig van zig zelv' verdwaalen,
En ſteeds bedacht zig zelv' te ontvliên:

Die zig nooit aan het denken wennen;
Nooit leezen; naauw' den oorſprong kennen
  Van hunne eertijds vermaarde ſtad;
Wier aandacht aanſtonds gaat verlooren
Wanneer zij van iets ſpreeken hooren,
  'T welk hun vernuft niet rasch bevat:

En echter in hun doorgaand leven,
Steeds de allergrootſte blijken geeven
  Dat zij, hoe wild en wuft in ſchijn,
In alle hun genegenheden,
In hun beginzels, in hun zeden
  Niet ſnood, maar —— groote kinders zijn.

Trevoux, gelijk aan andre ſteden,
Heeft ook haare avondbezigheden,
  Daar zij het doodlijk nietsdoen haat;
En ſchoon haar doen niet veel betekent,
Is 't ergst daarvan, wél nagerekend,
  Meer onverſchillig dan wel kwaad.

Maar die bekwaam is optemerken,
Het werken en het tegenwerken
  Der menſchen, ieder in zijn' kring:
Daar zij door hun bijzonder woelen,
Dezelfde zaak, 't geluk, bedoelen,
  Verdiept in zijn beſpiegeling;

Is in verwondring opgetogen,
Voor dat ontzachlijk Alvermogen,
  Dat all' die woelingen bepaalt;
Voor dat verſtand, dat kan beletten,
Dat nooit Natuur van haare wetten,
  Wat haar ook tegenwerk', verdwaalt:

Hij poogt met zijn beſpiegelingen
In 't *hoe* der mooglijkheid te dringen,
  Waardoor de hoogſte Majeſteit,
Op éénmaal ziet wat wij betrachten,
Waaruit wij werkten, wat wij dachten,
  En beeft voor haare alweetendheid!

Hij ziet, door nog een' ſtap te waagen,
Op den ontzachlijkſten der dagen,
De gantſche ſchepping voor Gods troon;
Van elke daad door haar bedreeven,
Van ieder oogmerk, reekning geeven
Aan haaren Rechter, 's menſchen zoon:

„ Is dan bij God gantsch geen voorleden?
„ Gantsch geen toekomend? alles *heden?*
„ Is dan bij God noch plaats, noch tijd,
„ Noch ſtip, noch punt?" denkt hij, verlegen,
En raakt, door 't peinzend overweegen,
Den draad van zijn gedachten kwijt.

Zo duidlijk als het oog kan leezen,
Het daadlijk zijn van 't eeuwig Wezen,
Als men 't maar op de ſchepping ſlaat;
Zo ijdel is 't, zig te onderwinden,
Met zijn gedachten uittevinden,
Op welk een wijze God beſtaat.

Die schept, dit kan men klaar betogen,
Heeft zeker in zig een vermogen,
 Het welk zijne eigen schepping ziet;
Hoe hij, die eeuwig werkt, zijn werken
Door 't gantsch heelal steeds op kan merken,
 Bevat het eindig schepsel niet.

Wat ook een wijsgeer hebb' geschreven,
Ja, hoe menschkundig, hoe verheven
 Ook zijn gedachten zijn geweest;
Nooit kan hij ons een denkbeeld schenken,
Wat het toch is waardoor wij denken,
 En 't geen wij noemen, ziel of geest.

De eerbiediger der wijze Reden,
Gelooft geen tegenstrijdigheden,
 Doch neemt geheel ootmoedig aan,
Elk leerstuk door 't verstand verdedigd,
Het welk zijn hart, zijn hoop bevredigt,
 Al kan hij alles niet verstaan.

Hij ziet op zijn bepaalde krachten;
Hij wil niet naar 't onmooglijk' trachten,
  En schoon hij zig aan 't denken went;
Zal hij zijn' weetlust wijs bedwingen,
Als hij in 't wezen Gods wil dringen:
  God wordt slechts door zig zelv' gekend —

Met zulke nutte zamenspraaken,
Die 't hart verbeetren en vermaaken,
  Gaan wij naar 't huis daar Vriendschap wenkt,
En daar zij ons 't genot der vrijheid,
Rust, vrede, en overvloed en blijheid,
  Met overmilde handen schenkt.

VIERDE ZANG.

Werd Gezondheid immer moê
Van de ſchoone wandelingen,
In den omtrek van *Trevoux*?
Werd de zangluim immer moê
Van dit heerlijk oord te zingen?

Koele, ſtille, zachte maan!
'K laat het mij geen tweemaal vraagen,
Of ik wil uit wandlen gaan,
In het ſchijnen van de maan,
Na één' onzer warmſte dagen.

'T licht daar ge uw licht van ontleent,
Heeft van daag zig schoon gekweeten;
'T met dan landman wèl gemeend,
Die zijn hoop der warmte ontleent,
Die hem 't zwoegen doet vergeeten.

Gij deed ons, o schoone zon!
Door den gloed van uwe straalen,
Die men naauw' verdraagen kon,
Gij deed ons, o schoone zon!
Hijgend', moeilijk, ademhaalen.

Kan de brandstof van dien gloed,
Nooit verflaauwen, nooit verteeren?
Is het de Almagt die haar voedt?
Zal de brandstof van dien gloed
Nimmer hette en kracht ontbeeren?

Welke wezens het toch zijn,
Die op deez planeet zig waagen,

In die eeuwig gloênden fchijn?
Welke wezens het toch zijn,
Die deez hette kunnen draagen?

IJdele Nieuwsgierigheid!
Wilt gij fteeds in 't duistre dringen?
Wie is niet door u verleid,
IJdele Nieuwsgierigheid!
Zo hij u niet kon bedwingen?

'K heb alleen een flaauw begrip
Van de plaats daar 'k ben gezeten;
Van een naauwlijks zichtbaar ftip,
Heb ik zelfs geen klaar begrip,
En wil zulke zaaken weeten!

Stille maan! uw zilver licht,
'T geen zo juist den graad aftekent
Van mijn fcheemrend zielsgezicht;
Stille maan! uw trillend licht

Is voor mijnen geest berekend:

'K zie, als gij bedaard daar zweeft,
Meerder nut doet dan wel flonkert,
Aan den hemel drijft en beeft,
'K zie, als gij daar deint en zweeft,
Hoe de *Saone* al wentlend kronkelt;

Hoe volschoon zij zig vertoont,
Langs een' boord van mosch en keien;
Ieders aandacht tot zig troont;
En als zij zig heeft vertoond,
Schuil gaat tusschen de valeien.

Stroom, die nu zo zachtjes vloeit,
Dat het staarende oog geen kringen
Merkt, dan daar de roeiriem roeit;
Die veelal zo zachtjes vloeit,
Dat men 't schuitje voord moet dwingen;

Maar wel eens zo bruischt en woedt,
Dat gij oevers, velden, boomen,
Bergen zelfs, in ſtouten moed,
Daar gij ongeſtuimig woedt,
Bergen zelfs dreigt optekomen.

Zachtheid laat, met taai geduld,
Door de woeste Drift zig beuken,
Met meêwaarigheid vervuld,
Draagt zij dit met taai geduld,
Zonder 't voorhoofd eens te kreuken:

Maar raakt zij de teugels kwijt,
Door het al te aanhoudend' tergen;
Boosheid vlugt! dan is 't uw tijd,
Raakt zij eens de teugels kwijt,
Voor haar' kracht u te verbergen.

Saone, vrij van eigenbaat,
Gij wilt wel van 't uwe iets misſen,

In uw midden vormt ge een ſtraat,
Komt den hengelaar te baat,
Als hij aankomt om te visſchen:

Gaarne laat gij Zindlijkheid
'T nut van uwe vloeiſtof voelen;
'T linnen aan uw' boord geſpreid,
Laat gij door de Zindlijkheid
In uw helder water ſpoelen;

Wie zou dit gemengd gewoel
Niet met vrolijkheid aanſchouwen!
Dat gewasch, geplas, geſpoel,
Dat gepraat, gelach, gewoel,
Van een aantal Franſche vrouwen!

O hoe ſchuldloos, hoe goedkoop,
Franschjes, zijn alle uw vermaaken,
Door uw' blijden levensloop!
O hoe ſchuldloos, hoe goedkoop

Weet gij uwe vreugd te ſmaaken!

Nu, dat heb ik wel verwacht;
'T manvolk zal de vrachten draagen;
Hoor het pochen op zijn kracht!
Eerst, dit had ik wel verwacht,
Eerst de meisjes nog wat plaagen.

Zo! daar wordt er een gekuscht,
En gepofplaſt in het water;
Niet één meisje blijft in rust;
Nog eens ſtoejend' braaf gekuscht,
Onder 't algemeen geſchater.

Al het ſlooven van den dag,
Al het ploegen, hakken, zweeten,
Eindigt in een blijden lach;
Al het ſlooven van den dag
Wordt in zo veel vreugds vergeeten.

En op zondag, denken zij,
(Dit 's de troost der nijvre Franſchen,)
O, op zondag, denken zij,
In den avond zullen wij
Weêr met onze meisjes danſen:

Wat gij u dan ook vermeet,
Haatlijke Ontucht, pest der zeden!
Schoon gij van geen' ſchaamte weet,
Wat gij u dan ook vermeet,
In de meest bedorven ſteden;

Daar ge in onbekend gewaad,
Kruipt, langs afgelegen wegen,
In het duister langs de ſtraat;
Daar ge, in onbekend gewaad,
Sluipt in halfverpeste ſtegen:

Daar ge, in een bedorven lucht,
Met het uitſchot aller menſchen,

Eet de walgelijkſte vrucht,
Boetende, in een vuile lucht,
Uwe al vroeg ontkrachte wenſchen:

Daar gij zit in rook en damp,
Onder 't krasſend vedelſpeelen,
Bij den dwalm der duistre lamp;
Daar gij zit in rook en damp,
U rampzalig te verveelen:

Of, zo gij met meer fatſoen
Den verboden Wellust offert,
Vrouwen, om u te voldoen,
Met een zogenaamd fatſoen,
Op verborgen kamers koffert:

Wat ge ook doet, gij ſchuwt het licht;
Men kan in uw kwijnend wezen,
In uw uitgebleekt gezicht,
Bij het ſchemerachtigst licht,

Slechts uw ſnoode driften leezen:

Gij durft uw bedorven ſmaak
Nooit in 't openbaar vertoonen,
Steelt, als 't ware, uw ſnood vermaak,
Wèl bewust dat deeze uw ſmaak
De edle menschheid zoude hoonen:

Maar *Trevoux*, uw blijde jeugd,
Uw beſchaafde burgerlieden,
Hebben in hun wildſte vreugd,
(Wel wat eigen aan uw jeugd,)
'T helder daglicht niet te vlieden.

Dat de boomen voor hunn' tijd
Knoppen, bloezems, bladen zetten;
Maar de Onkunde alleen verblijdt;
O dat bloejen vóór den tijd
Moet meestal den groei beletten.

Dat de jongling peinst en zucht,
Donker ziet, en naauw' durft ſpreeken;
Brengt hem in een goed gerucht,
Menſchenkennis ziet hem — zucht,
Huivrend' voor zijn zielsgebreken.

Meisjes, die zo ongemeen
Zedig zijn, zo ingetogen;
Altoos mijmrend', ſteeds alleen,
Worden, over 't algemeen,
Door den Wellust 't eerst bedrogen.

'T meisje, 't welk zo onbedacht,
Zonder eenig kwaad vermoeden,
Veeltijds dartelt, zingt en lacht,
Zal, hoe los, hoe onbedacht,
Zelden booze driften voeden.

Iedre deugd heeft haar ſaiſoen:
Alles, dat wordt overdreeven,

Zal meer na- dan voor-deel doen;
Iedre deugd heeft haar ſaiſoen,
Alle mensch moet deugdzaam leven.

Steeds dienstvaardige rivier!
Daaglijks boet gij het verlangen
Van den mensch en van het dier,
'T welk, dienstvaardige rivier!
Hartlijk van u wordt ontvangen.

Als de heete zomergloed
All' de zeenwen doet verſlappen,
'T ſchaadlijk koortsvuur jaagt in 't bloed;
Als de heete zomergloed
Gisting werkt in onze ſappen:

Als de landman, afgemat,
Neêrzinkt bij 't geſneden kooren,
Of zig voordſleept naar de ſtad,
Wijl hij moede en afgemat,

Lust en veerkracht heeft verloren:

Als de werkman, ſterk verhit,
Schijnt in onmagt neêr te zinken,
Heigend' bij een beekje zit,
Vol gevaar om, ſterk verhit,
Zig op ééns den dood te drinken:

Als de vrouwen, bruin verbrand,
Door het fel, het vinnig ſteeken
Van de zon, op 't open land;
Als de vrouwen, bruin verbrand,
In haar werk ſchier zijn bezweeken:

Als de Weelde, niet vernoegd
Dat ze ook hette en koû moet draagen,
Door haar ruime zaalen zwoegt;
Als de Weelde, hoogst misnoegd,
Zig vermoeid door 't lastig klaagen:

Als men 't paard, gantsch afgesloofd,
Door den last, des daags ontvangen,
'T schoone, fiere, 't fijne hoofd
Door brandhette als afgesloofd,
Magtloos ziet voorover hangen;

Dan, o vriendelijke vloed!
Laat gij eerst uw zelv' bekoelen,
Van den heeten zonnegloed;
Daarna, vriendelijke vloed!
Ieder uw verfrisching voelen.

Dan geeft gij een juichend feest,
Dan duikt elk met blij geschater,
Met een' opgeruimden geest,
Op uw zomer-avond feest,
Veilig in en onder 't water:

'T paard, dat weêr zijn kracht gevoelt,
Daar het met den ruiter dartelt,

'T lastig ſtof en zweet afſpoelt;
'T paard, dat weêr zijn kracht gevoelt,
Schudt zijn maanen, ſpringt en ſpartelt:

Niemands borst is meer beklemd,
Ieder kan weêr ademhaalen;
De eene baadt zig, de andre zwemt,
Niemands borst is meer beklemd,
Niemand klaagt van lichaamskwaalen.

'T maantje, de vriendin der nacht,
En van 't zedig vergenoegen,
Ziet dit vrolijk ſpel, en lacht,
Schuift een' wolk weg, om den nacht
Niet onnoodig te vervroegen:

Dit valt recht in 't volk zijn' ſmaak,
'T geen den tijd niet kan verveelen,
Die gewijd werd aan 't vermaak;
Dit valt recht in 't volk zijn' ſmaak,

'T kan nu nog een uurtje ſpeelen.

De bejaarde menſchenvrind,
Denkt, ſchoon hij poogt rust te ſmaaken,
Die die vreugd ook eens bemint;
De bejaarde menſchenvrind
Gunt de jeugd ook haar vermaaken.

'T maantje, wijzer dan de jeugd,
Weigert langer doorteſchijnen,
En men ziet haar met de vreugd
Van de altoos vernoegde jeugd,
Wijken en geheel verdwijnen.

Ieder valt in diepe rust,
Dankt voor zijn vernieuwde krachten,
Nieuwen moed, en nieuwen lust,
Na zijne aangenaame rust,
U, o *Saone!* in zijn gedachten.

Als den artz 't geduld begeeft,
Met zijn rijke, zieke zotten,
(Van wier dwaasheên hij tog leeft,)
Als den artz 't geduld begeeft,
Zal hij fijntjes met hun fpotten.

Raadt hen deftig, vriendlijk aan,
Om meer lastigheên te ontduiken,
Naar 't beroemde *Spa* te gaan;
Raadt hen deftig, vriendlijk aan,
Daar de watren te gebruiken:

Hiertoe zijn zij ftraks bereid,
O, de bronwel hunner kwaalen
Is alleen langwijligheid;
Hiertoe zijn zij ftraks bereid,
Hun verlangen duldt geen draalen:

Nu gewerkt, gedraafd, gefloofd,
Ieder vliegt nu op hun wenken,

En hun eigen ledig hoofd,
Nooit door denken afgefloofd,
Krijgt nu eindlijk wat te denken.

Niemand voelt zig ongefteld;
All' de ziekten zijn verdweenen,
Door 't gewoel dat hun verzelt;
Niemand is nu ongefteld;
Elk gaat blijde en frisch daarheenen:

Niemand fpreekt nu van zijn kwaal;
Niemand fchijnt daarvoor te vreezen;
Elk denkt aan een goed onthaal;
O, eene ingebeelde kwaal
Moet de inbeelding zelv' geneezen;

Eindlijk nadert men het bad,
Om in 't water zig te baaden,
Dat men nimmer noodig had;
Eindlijk nadert men het bad,

Door den artz zó aangeraaden:

Ieder is thans frisch en vlug;
Zou zig Wellust nu betoomen?
Menig een keert krank terug,
Die gezond en frisch, en vlug
Van zijn huis daar was gekomen.

'T voordeel, aan den rijkdom vast,
Is meest altoos vol gevaaren,
Vol verzoeking en vol last;
'T voordeel aan den rijkdom vast,
Zal niet altoos voordeel baaren;

Hoe onschuldig kunt gij hier,
O Trevouërs! u vermaaken,
In uw heldere rivier!
Hoe onkostlijk kunt gij hier
'T nut van uwe *Saone* smaaken!

Saone! vreugde van *Trevoux!*
Luister van een aantal ſteden!
Wie werd uw gezichte moê;
Saone! vreugde van *Treyoux!*
Wat ſchenkt gij genoeglijkheden!

Wat voert gij al af en aan,
Wie zoekt gij niet te gerieven,
Schepen, ſchuiten, zwaar belaên,
Voert gij daaglijks af en aan,
Laat ge uw golvend water klieven:

Sterke paarden, wèl doorvoed,
Zien wij op ondiepe plekken,
Door uw breeden, ſtillen vloed,
Hijgende, hoe wèl doorvoed,
Volbevrachte ſchuiten trekken.

Gij, tot ieders dienst bereid,
Gunt uw rijk begraasde zoomen

Aan de nijvre werkzaamheid;
Gij, ook tot haar' dienst bereidt,
Laat daar elk zijn ſchuitje boomen.

Daar beſchouwt zij, zonder nijd,
Zonder op haar lot te morren,
Schepen, hoog en breed, en wijd,
Zonder de allerminſte nijd,
Daar voorbij door 't water ſnorren:

Gij plant buurſchap, vriendſchap voord,
Zorgt voor 't lief gezellig leven;
Tusſchen vlek, en ſtad, en oord,
Plant gij buurſchap, vriendſchap voord,
Door een vrije vaart te geeven:

Als de zachte Menschlijkheid,
Bij 't vertrekken haarer vrinden,
Aan uw groenen oever ſchreit,
Troost gij zelf de Menschlijkheid,

Doet haar blijdſchap ondervinden:

Dan, met haar verdriet begaan,
Voelt ge uw eigen vloed beroeren,
Biedt gij 't vlugge vaartuig aan,
Om, met haar verdriet begaan,
Bij haar vrienden weêr te voeren.

Gij, die lust in vriendſchap vindt,
Voelt u zelv' door vreugd verrukken,
Als een moeder 't lieve kind
In uw deligence vindt,
'T mag in beid' haare armen drukken —

Wat zie ik, zo ſtil, zo zacht,
Zo geduldig en te vreden,
Met een' groote, zwaare vracht,
Zo gelijk van tred, zo zacht,
Saone! aan uwen oever treeden?

O 't is de ezel, zwaar belaên,
Door een menigte van pakken;
'T beestje, hoe vermoeid door 't gaan,
Hoe tot ſtruiklens toe belaên,
Laat nogthans den moed niet zakken:

Liep het ſpoedig op een' draf,
All' zijn krachten zouden wijken,
'T geen men hem te torſchen gaf,
Deed het, liep het op een draf,
In één oogenblik bezwijken:

Nu durft men een langen weg
Met het nuttig lastdier waagen:
Moet het, daar 't met overleg,
Langzaam voordgaat op zijn' weg,
Dan den naam van dom nog draagen?

Moet een dier, dat nimmer klaagt,
Altoos werkt en ſchaars krijgt te eeten,

Lijdzaam alle lasten draagt,
Wat het torſchen moet, nooit klaagt,
'T beeld der loome Luiheid heeten?

Schoon 't Vooroordeel, wreed en blind,
U, o ezel! vuig beledigt,
Gij werd door den menſchenvrind,
Door 't vooroordeel niet verblind,
Reeds voorlang met vrucht verdedigd.

Stoor u aan den Laster niet;
Hij, die altoos zijn gebreken
Niet in zig, maar andren ziet;
Stoor u aan den Laster niet,
Hij verdient geen wederſpreeken.

'T is bij ons ook droevig ſlecht
Met verdienſte en deugd gelegen;
Hij, die veel doet, weinig zegt,
Vind zijn loon meest altoos ſlecht,

En heeft zelden lof gekreegen.

Hij, die op erkentnis ziet,
In zijn menſchenminnend poogen,
Kent den aart der menſchen niet,
Vóór hij door bevinding ziet
Dat zijn hoop hem heeft bedroogen.

Zo de deugd geen ſteunſel had,
Dan in 't algemeen gevoelen,
Vond zij zig rasch afgemat;
Ja al de ijver dien zij had,
Zou weldra geheel verkoelen.

Saone! neen dan zag uw vloed
Niet een menigte gebouwen,
Waar men Godsdienst hulde doet;
Eerlijkheid zou aan uw' vloed
Nooit haar' welvaart aanbetrouwen.

'T denkbeeld dat me uw burgers geeft
Van 't rechtvaardige Opperwezen,
Dat zijn oog op alles heeft,
Ieder loon naar werken geeft,
Doet hun voor alle onrecht vreezen.

O, de welgegronde hoop
Op een zalig, eeuwig leven,
Doet hen in hunn' levensloop,
Aangefpoord door zulk een hoop,
Onvermoeid naar braafheid ftreeven.

Godsdienst, die nog wondren doet,
Bouwde zelf deez nutte wooning,
Die zig fpiegelt in uw' vloed,
Waar de Liefde wondren doet
Van oprechte dienstbetooning.

Waar de maagd in 't eêlst der jeugd
Leert haar' eigen' wil beftrijden;

Waar de christelijke deugd,
Maagden, in haare cêlste jeugd,
Wijdt aan armoê en aan lijden.

Saone! word toch nimmer moê
In dit godshuis te besproejen,
Wazem 't frisſche vochten toe;
Saone! word toch nimmer moê,
In voorbij dit huis te vloejen:

Sta de zwakke Kunne bij,
In 't geneezen haarer kranken;
Dan, o *Saone!* zullen zij,
Is haar zorg en vrees voorbij,
U voor uwe hulp bedanken.

Staat gij, *Saone!* nimmer stil,
Wordt gij nacht en dag bevaaren,
O zo gaat het, goede wil,
Nooit in nutte diensten stil,

Ziet men altoos 't meest bezwaaren.

Hadt gij door een ſterken boom
'S nachts uw' doortogt afgeſloten,
Dan, o aangenaame ſtroom!
Hadt gij, door dien ſterken boom,
'S nachts ten minſte rust genoten:

Nu, nu zorgt gij, o rivier!
Niet ſlechts voor 't behoeftig leven,
Maar aan 't leven van plaiſir
Moet gij u ook, o rivier!
Vroeg en laat ten besten geeven:

Ieder die een reisje lust,
Of de buitenlucht wil ſmaaken,
Zal, van uwe trouw bewust,
In 't genieten van zijn' lust,
Ongeſtoord zig zelv' vermaaken.

Het ſchroomvallig Bijgeloof,
In zijn' ijver niet te ſtuiten;
Voor de ſtem der Waarheid doof;
Het ſchroomvallig Bijgeloof
Propt zijn dienaars in uw ſchuiten;

Als zij, zingende, elders gaan
Om een grooten Sant eens te eeren;
Als zij, van dien togt voldaan,
Wèlgemoed terugge gaan,
En naar hunne wooning keeren.

Wat is u *Maçon* verpligt,
Die haar kostelijke waaren,
Onder 't werkzaam toeverzicht
Van Rechtvaardigheid en Pligt,
Over uwen vloed ziet vaaren!

Maar zoudt gij de rijke bron
Van dien welvaart ſlechts ontdekken,

Aan het wijdvermaard *Lion!*
Neen, men ſpeurt ook deeze bron
In gehuchten, dorpen, vlekken:

Ook in 't overoud *Trevoux*,
Hoe dan ook verzwakt in krachten,
Brengt gij daaglijks voordeel toe;
Ook aan 't overoud *Trevoux*
Geeft gij ſchuiten te bevrachten.

Toen hij, die veel gelds bezat,
Groote ſommen kon beſteeden;
'T wenschlijk recht alleen bezat,
Om, met uitgaaf van een ſchat,
Zig naar eigen ſmaak te kleeden:

Toen de kunsten klederdragt
Voor den Rijkdom nog bereidden,
Toen men zig door weidſche pracht,
En door kostbre klederdragt

Van het volk kon onderſcheiden:

Toen niet enkel het fatſoen,
Door de Mode voorgeſchreeven,
Al de ſtatie af moest doen;
Toen niet enkel het fatſoen
'T kleed zijn plaats en rang moest geeven:

Toen de beurs wat zwaarder woeg;
Toen men ſchatten wist te winnen,
Zijde en gouden ſtoffen droeg,
'T geen hij, dien de beurs niet woeg,
Uit geen volgzucht kon beginnen:

Toen, o *Saone!* voerdet gij
Van deez ſtad de kostbre waaren
Elders heen, van ſchatting vrij;
Toen, o *Saone!* toen zaagt gij
Koopliên heen en weder vaaren!

Nu is Mode minder kiesch,
Meestal flordig en hovaardig,
Stoort zig aan geen geldverlies;
Even trotsch, maar minder kiesch,
Is haar' pracht geen aanziens waardig:

Nu braveert ze in ligte ftof,
Met een beuzling te betaalen,
In de kerk, op 't bal, aan 't hof;
Nu verfchijnt zij in een' ftof,
Daar ligt' ieder meê kan praalen.

Rijkdom ziet zijn' ftam geknot;
Naauw' ontdekt men nog het teken,
'T niet noemwaardig overfchot,
Van den Rijkdom, hier geknot,
Of naar elders heen geweeken.

Kunften beedlen thans om brood;
Winkeliers en kooplien klaagen,

En *Trevoux*, weleêr zo groot,
Hoort haar kunſtenaars om brood
Aan verarmde kooplièn vraagen:

Die verwisſeling van ſtaat,
Is, hoe treurig, niet bijzonder,
Daar 't met elk gewest zo gaat;
Nu vervalt, dan bloeit een Staat;
'T is met alles op en onder.

Gij, o grijze *Saone!* zaagt
Zo veel wisſelvalligheden,
Dat gij om *Trevoux* niet klaagt,
Gij, o grijze *Saone* zaagt
D' ondergang van grooter ſteden:

Mooglijk ziet ge in weinig tijd
Weêr den ſtroom des Welvaarts vloejen,
En *Trevoux*, voor al haar' vlijt,
Nogmaals, als in vroeger tijd,

Als een rijke koopſtad bloejen:

Is zij door haar' heer verkocht,
Mooglijk vond die daad verſchooning,
In het oogmerk 't geen hij zocht;
Hij heeft deeze ſtad verkocht
Aan den grooten Franſchen koning.

Saone! dat uw heldre vloed
Zig verbreede en ruimte geeve,
Als de jeugd haar vreugde voedt,
Speelenvaarende op uw' vloed,
Uitgalme: *Onze Koning leve!*

Maar wat is dat voor getier?
Welk een leven op het water!
'T is om u te doen, rivier!
Wat gewoel, gedruisch, getier,
Wat geroep, geloop, geſchater!

'T zal de diligence zijn;
De een zoekt de andre te verdringen:
Rust is voor de Franschjes pijn;
'T zal de diligence zijn;
Elk poogt eerst aan land te ſpringen:

'T zitten van een uurtje of vijf,
Is voor Franschjes penitentie,
'T allertreurigst tijdverdrijf;
'T zitten van een uur of vijf,
'T ſoltertuig voor hun patientie:

'T vaartuig is nog in zijn vaart,
En hun drift, door niets te ſtuiten,
Met hun levendigen aart,
Jaagt hen, daar de ſchuit nog vaart,
Lachend', buitelend' naar buiten;

Ja, terwijl de ſchipper bromt,
'T uitgaan nog niet wil gedoogen,

Waarſchouwt, kijſt, en raast en gromt,
Haastig of te onvreden bromt,
Zijn zij reeds aan land gevlogen:

Reizigers! nu, laat uw goed
Door de naarſtige armoê draagen;
O, één ſtuiver geeſt weêr moed,
Om, voor 't draagen van uw goed,
In 't gedrang het lijf te waagen:

Wilt gij niet, o gij zijt vrij!
Maar gij wordt met recht mispreezen,
Al te zuinigen, zo gij
Haar, o dit ſtond u niet vrij,
Met gegraauw hebt afgeweezen!

Dwingt de ruwheid u om geld;
Poogt ze u naar haar hand te zetten,
Wederſta dan haar geweld;
Dwingt zij onbeſchaamd om geld,

Wel, beroep u op de wetten.

Welk een woeling om de ſchuit!
Ieder wenscht zijn' vriend te ontmoeten,
'T blijd verlangen kijkt reeds uit,
Om zijn vrienden aan de ſchuit
Met een welkom te begroeten:

Wat is 't meisje ſterk ontroerd!
'T klooster voor een poosje ontweeken,
Wordt ze in 's moeders arm gevoerd;
Wat is 's moeders hart ontroerd!
Mogt Natuur dus altoos ſpreeken!

'T zoontje ziet zijn' vader ſtaan,
En er glinſtert in zijne oogen
Een aandoenelijke traan;
'T zoontje ziet zijn' vader ſtaan,
'T is van blijdſchap opgetoogen;

Bestevader ſtompelt voord;
'T gaan ſchijnt hem nu niet te hindren;
O 't voor hem zo troostlijk woord,
Stuurt den grijzen ouden voord:
„ Daar, daar zijn uw' kinders kindren:"

Hoe is 't jongske nu verheugd!
'T zal zijn oudſten broêr ontmoeten;
'T beeft aan 's vaders hand van vreugd;
'T ziet een' makker, 't loopt, verheugd,
Reeds vooruit om hem te groeten:

Vriendſchap, die bij 't afzijn wint,
Reikhalsd met een groot verlangen,
Om een waarden, trouwen vrind,
In wien zij zig zelve vindt,
Allerhartelijkst te ontvangen.

Stugge Koelheid, die niets voelt!
Wie kan aan u mededeelen,

Wat de menſchenvriend bedoelt;
Wat hij denkt, beſeft, gevoelt,
Op het zien van die tooneelen:

Dan, men is ook koel uit *ton*,
Mode wil ook hier regeeren;
Stopt des de allerkleinſte bron
Van geluk; uit dwaazen *ton*,
Wil men zig dus laag verneêren:

O het menſchelijk gemoed,
Wat ook norſche wijsgeers praaten,
Is vriendhoudend, gul en goed;
O het menſchelijk gemoed,
Vindt geen vreugd in menſchenhaaten:

Maakt partijſchap in den Staat.
'T bloed des volks maar niet aan 't gisten,
Dan is bij het volk geen haat;

Maar partijschap in den Staat
Wordt de bron van burgertwisten.

Stille burgers! wilt toch nooit
'T werktuig voor de heerschzucht weezen,
Als zij 't zaad van tweedragt strooit!
Goede burgers! wilt dan nooit,
Gij hebt veel, zij niets te vreezen!

Eerder worde uw ruime vloed
Door den wandelaar betreeden,
Dan door u den twist gevoed;
O Trevouërs, dat uw vloed,
Eêr zij door het ros bereeden.

Saone! die zo speelt en vloeit,
In deez warme zomerdagen,
Waarin alles groeit en bloeit;
Saone! die zo speelt en vloeit,

'K heb een bede u optedraagen:

Wees geen zomerdaagsch vriendin,
Zo als hedendaagsche vrinden;
Laat deez stad uw waare min,
Als een waardiger vriendin,
Ook des winters ondervinden:

Zo de ruwe noordewind,
In zijn holen losgebroken,
Zig aan uwen oever vindt;
Zo deez nimmer zachte wind
Uwe kalmte komt bestoken;

O verschoon dan ook *Trevoux!*
Hoe dien storm u ook moog' tergen;
Laat, o *Saone!* nimmer toe,
Dat uw stroom dringe in *Trevoux*,
Spaar dan ook den voet dier bergen!

Wil voôral de laage hut,
Daar de braave landliên woonen;
Landliên, altoos even nut,
Wil vooral de laage hut
Van den nijvren boer verschoonen.

O dan zal hij op uw' ftroom,
Altoos uwen welvaart ftijven;
Altoos eerlijk, trouw en vroom,
'T fnelle bootje op uwen ftroom,
Met zijn vrachtjes laaten drijven:

En nog, met een fchor geluid,
Oud, maar nimmer zat van dagen,
Op een huisfelijke fluit,
(Schoon niet ftreelend' van geluid,)
Saone! van uw gunst gewaagen:

Maar hoe fraai, hoe groot gij zijt,

Wil u niet te hoog waardeeren;
  In den boezem van den tijd
  Zult gij tog, hoe groot gij zijt,
Eindlijk moeten wederkeeren.

NB. Bladz. 8, 9 en 12, ſtaat, *Saine*, lees, *Saone*.

WINTER-BUITENLEVEN.

TWEE BRIEVEN.

Wolff, Elizabeth Bekker

BEEMSTER.

WINTER-BUITENLEVEN.

TWEE BRIEVEN,

DOOR

E. BEKKER, WED. A. WOLFF.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART,
EN IN 's GRAVENHAGE, BY
ISAAC VAN CLEEF.
MDCCLXXVIII.

WINTER-BUITEN-LEVEN.

EERSTE BRIEF.

Quelque ſujet qu'on traite, ou plaiſant ou ſublime;
Que toujours le bon ſens ſ'accorde avec la rime.

ART POETIQUE.

MEvrouw! toen gy 't laast by my zat,
Eer U de Herfst bragt naar de Stad,
En gy zoo hartlyk affcheid naamt,
Wenschte ik reeds dat gy wederkwaamt;
Kan 't anders zyn? Ik heb U lief!
Die wensch vergroot door elken brief
Waar mede my uw vriendſchap eert:

A Wat

Wat helpt dat my? Ik weet; gy keert
Voor eerst nog niet naar 'sBeemsters-slyk;
En, indedaad, gy hebt gelyk!
Ja toef tot dat de blonde Mei
Langs deze taaie blaauwe klei,
Met ligte voetjes treden kan!
Wel, spreken wy 'er niet meer van.
„ Vriendin, zo zegt ge, ik bid U schryf,
„ Hoe maakt gy 't al in uw verblyf?
„ Verhaal ons eens hoe gy den tyd,
„ Thans in de Pastory verslyt,
„ (Ik hoor, gy zyt niet uit geweest),
„ Is 't mooglyk dat gy altyd leest?
„ Voelt ge uw gezondheid niet gekrenkt
„ Als gy zoo altoos zit en denkt?
„ Vervelen de avonden U niet,
„ Als gy geen 't minst gezelschap ziet?
„ Word gy niet dof? zyt ge altoos wel?

„ Ver-

„ Vermag ik iets op U, vertel
„ Ons eens hoe of gy 't 's winters hebt,
„ En waar gy dan vermaak in fchept.
„ 'k Wensch dikwils dat gy by ons waart,
„ In 't warme hoekje van den haart,
„ Als wy, hoewel volmaakt te vreên,
„ Wat peinzend zitten met ons tweên.
„ De vriendfchap, die me aan U verbindt
„ Maakt, dat ik daar belang by vind!"
Hoe heusch is uw verzoek, Vriendin!
Zie daar, al had ik weinig zin
Aan 't fchryven, doch dit is zoo niet;
Als ik dit onbeantwoord liet,
Dat waar te onvriendelyk van my.
Ontvang dan dees myn krablery,
Meer levendig dan uitgewerkt;
Zoo als gy dadelyk bemerkt.
Hoe 't zy, zoo U deez' Brief vermaakt,

Dan heb ik toch myn doel geraakt.

Zou 't best zyn dat ik prosa schreef,
Daar ik een luchtig schetsje geef
Van 't leven, dat ik, 's Winters, lei,
In de ondoorkneedbre Beemsterklei?
Of schryf ik zo maar rymend voort?
Mevrouw, heb ik niet wel gehoord,
Dat gy zeer graag myn Rympjes leest?
Wel, Rymen dan! Koom aan, myn Geest!
Toon eens, dat nimmer de Eenzaamheid
U van die zachte vreugde scheidt,
Die my genoeglyk leven doet,
Ook als de strenge Winter woedt,
En met zyn harde, ruwe hand,
De siersels plukt van 't welig land.

„ Hoe voegt die aanspraak, zegt 'er een,
„ Toch in een Brief? voor my, ik meen,
„ De Briefstyl moet eenvoudig zyn!"

'k Vind

'k Vind die bedenking waarlyk fyn.
Ze is mooi; Bombastibus; o ja!
Ik raad U volg dat lesje na,
Zoo dikwyls gy uw pen en vlyt
Der ſtatelyke Dichtkunst wydt:
Maar ik', die zoo wat henen ſchryf,
Nu tot vermaak dan tydverdryf,
Hoor uw bedilling met een lach;
En heb den hooi van uw gezag,
Met hoe veel logge deftigheid,
Gy voor die ſchoone zaken pleit.
Wacht tot ik met een Heldendicht,
Of deerlyk Treurſpel trede in 't licht.
Kyk zoo niet op; 'k ſpot er niet meê;
Hebt gy van beide 't *Recipé*?
Ik ken, of gy dit niet glooft,
De Ingredienten uit myn hoofd;
En geef ik POPE één vriendlyk woord,

Hy leert my zelf wel hoe 't behoort:
Zyn *kunst van kruipen*, zoo Hy 't noemt,
Maakt my wel ligt nog eens! beroemt.
Dan onderschryf ik uwe wet:
Zoo 'k my dan recht tot Likken zet,
De Vaerzemakers ten geval,
Wie weet hoe ver ik 't brengen zal!
En of deez' lof my dan niet streel:
„ Ja 't vaers is glad; maar! — 't zeidt niet veel?"
Ei kyk! zoo raak ik 't boekje kwyt!
Maar, nu gy toch reeds zo ver zyt,
Lees nu geduldig voort, Vriendin;
Zoo aanstonds maak ik een begin,
En Rym dan onbelemmerd voort:
Ik wierd daar ook wat gek gestoord,
Het ging my zelf wat uit myn gis:
Nu, dat is —— in *Parentesis*.
Wel weet gy wanneer ik den tyd

Voor

Voor my het ongevalligst flyt ?
't Is in die doodsche week twee drie ;
Dat ik voor 't laast de Vrienden zie ;
En elk al zachtjes affcheid neemt.
Gy vindt dat zeker niet zoo vreemd ?
't Gezellig leven heeft voor my
Iets aangenaams ; de fmaak is vry.
'k Bemin niet die my niet bemint ;
Maar neem de Lui zoo ik die vind.
Deez' ftaat my niet ; dien ik niet aan ;
Maar ; is 'er maar mee om te gaan,
En geeft men zich ; als 't veeltyds gaat ;
Geen zotlyke airs op fchat of ftaat ;
Want als gy weet ; dit is 't gebrek
Van elk' aanzienelyken Gek ;
Van elke Dame wier verftand
Juist niet is van den besten trant ;
Dan volg ik die verkiezing in :

'k Wensch ieder niet tot myn Vriendin;
Ik wensch alleen een ſtille vreugd;
Inſchiklykheid is ook een deugd,
Als ze in geen laffery ontaart;
En daar voor ben ik wel bewaard.
Beleeftheid is een lieve Kunst,
Zy wint, ſchoon ongevoelig, gunst.
Maar zagt! ja, 't geen ik zeggen zou
Is dat die tyd voor my, Mevrouw,
Het allerongevalligst is;
'k Voel dan zoo levend wat ik mis!
Het weêr is morſig, guur en nat:
Nog erger! —— Gy reeds naar de ſtad.
Beſwaarlyk kan ik my vertreên.
En ſtrank ik naar de Buurt eens heen',
'k Moet kneeden door de morſigheid;
Dat my maar in 't geheel niet vleidt.
'k Ben, weet gy, nog zoo taamlyk ſnel!

Maar

Maar nu belet de klei my wel
Dat zweven over onzen weg.
'k Doe elken ſtap met overleg.
De wind blaast om en voor my uit;
Ik trentel zoo wat; maar 't beduid
Niet veel; want 'k word zoo koud als ys.
„ Kom, zeg ik, tegen myn Patrys,
„ Ik ben dat wandelen al moê,
„ Gaan wy maar naar ons vuurtje toe.
„ 't Is waarlyk of myn KIPPERUST,
„ Lag aan Spitsbergens barre Kust!
'k Zet, daar ik overloopen moet,
Nu de eerſten dan den tweeden voet;
Myn ſchoen bleef wel eens in den loop;
Al zulk een pret is hier te koop.
De gladde klei zuigt magtig aan,
En hindert droevig in het gaan.
Dan glis ik uit, dan ſta ik pal,

En rolde wel eens, by geval;
Hield ik me aan hek of boom niet vast.
In 't kort, het wandlen is een last,
En 'k zeg, terwyl ik wederkeer:
„ 't Is zoo al wel; dat mooi niet weêr!"
Maar, overvalt me een regenvlaag,
Dan treft my de allerbooste plaag!
Dit's echter in den Herfst niet raar.
Geen ſterfling houdt my. Neen, zoo waar;
Ik peur naar huis, beſmeurt, beſlikt,
En zie er uit dat me er van ſchrikt.
'k Verſchyn ook niet weêr aan de Buurt;
Zoo lang dit ſlobbig weêrtje duurt;
(Ten zy my iemand noodig had:)
En draag Patrysje door het nat;
Schoon ik hem naauwlyks torſchen kan.
Maar zoo ik dat verzuimde, o dan
Wierdt hy door zulk een vuilen weg

Onkenbaar; 't is des overleg;
En ik getrooste my die vragt,
Als ik hem maar heb t'huis gebragt.
't Onaangenaame dat ik smaak,
Is oorzaak, dat ik dat vermaak
Niet meer vinde, in een wandeling,
Als ik er's Zomers uit ontving;
Gevolglyk neemt die trek ook af,
En 'k vraag my zelf: „ Wat voordeel gaf
„ Die zucht tot wandlen my van daag?
„ 'k Zwyg, dat ik myn gezondheid waag;
„ Want zulk bedompt, en mistig weêr
„ Is vast nadeelig; nu niet meer!."
Is 't hooge woord. Helaas! Mevrouw,
Met welk een treurig oog, beschouw
Ik dan my zelf, beslikt, bespat,
Bekletst, doorwaait, door koud, door nat,
En alles door myn eigen schuld;

Er

Er zit niet op, dan met geduld
Te wachten tot het weêr bedaard;
De ontstelde lucht wordt opgeklaart,
Door frisschen wind en zonneschyn:
Het moet niet altyd zomer zyn,
Dit is by my maar zeer gewis;
't Is alles best zoo als het is.
'k Blyf tot het beter Jaargety
Dan in de stille Pastory,
En hou meest boven myn verblyf;
By al myn „ Bullen en geschryf "
Zoo als het Vader SLUYTER noemt,
Die dierbre man, met recht beroemt
Om 't schryven van zyn stichtlyk werk.

Riep my de Zondag niet ter Kerk',
Ik zou zelf niet, zie zo ver gaan;
Maar, Plicht gaat voor; dat's afgedaan.
En wat de Mode hier op zeldt,

Ik zie voor my de zeedlykheid,
't Betamelyke van een plicht,
Die zoo gemaklyk wordt verricht;
Ik hoor ook graag een' goede Preek.
Voor 't ovrig brengt de gansche week
Hier geen veranderingen voort;
'k Word door geen sterveling gestoort,
En wist niets nieuws, wat het ook zy;
Beminlyke Vriendin zoo gy
En andre lieve Vrienden meer
Die 'k teêr bemin, en hoog waardeer,
My niet bezochten met de pen.
Ik weet wat ik verschuldigt ben
Voor zoo veel goedheid, en geduld;
Maar ik betaal ook trouw myn schuld.

Men gaat hier dagelyks naar de stad.
Ik kryg meest iedren avond wat;
En is 't een Brief van U, hoe lief,
Hoe welkoom is my dan die Brief;

'k Weet

'k Weet voor ik hem nog lees, dat hy
My fmaken zal; wat hebt gy my
Niet aangenaam verrast, verblyd,
Gedurend dezen Wintertyd.
Zoo zit ik dan geheel gerust,
Van 't geen er omgaat onbewust.
Zoo ik 't aan de Courant niet zag,
Dan wist ik naauwlyks welk een dag
Door my ten avond was gebragt.
Ik ben dan weer aan 't werk *met magt*.
Lach om dit woord my uit, Vriendin,
Ik breng 't om 't rym alléén niet in;
'k Deel U de zaak eenvoudig mêe;
'k Zeg dikwyls tegen Domine:
„ Wel kind! waar is die dag weêr heen?"
En fchoon ik my nu kon vertreên,
Onmooglyk had ik 't aan den tyd;
Dees ochtend ben ik ook al kwyt.

De

De klok ſlaat hallef twee; zoo waar!
Ik zie 't op myn Horlogie naar,
Ja 't is wel zoo; ik hoor ook dat
De tafel word gedekt, ei wat
'k Moest dit nog hebben afgedaan,
Zie daar, dat moet nu blyven ſtaan.
Men roept my al. „Ja, ja! ik kom.
Wat vloog die voordenmiddag om!
Ik ben er waarlyk van verbaast,
'k Loop naar beneden met veel haast
Daar my de goede man reeds wacht,
En om myn drukte eens ſmaaklyk lacht.
Daar zitten wy zeer wel vreên
Dan aan de Tafel met ons tweên,
't Canarievogeltje aan myn' zy;
Patrysje aan 't vuur, wel dicht by my.
Het kan my ſomtyds moeien, dat
Ik doods benaauwt ben van een kat;

Me

Me dunkt .... maar neen ; dan was't gedaan
Met Pietje ; dat kon niet bestaan.
'T Is eindelyk Eenvoudigheid,
Die 't sneeuwwit tafellaken spreidt.
Iets meer dan 't noodige ; niets meer:
Dat is het al wat ik begeer.
'k Heb nooit naar overvloed gehaakt ;
Gezonde spys, wél toegemaakt ;
Wél opgedischt ; is my genoeg.
Ontbreekt er echter iets ? wel , voeg
Er dan één vrolyk praatje by ;
Dat draait gemeenlyk op voor my ;
Nu , trouwens , ja , dat weet gy wel,
Myn man heeft graag dat 'k iet vertel
Al heeft het juist niet veel om 't lyf,
Ten minsten 't is voor tydverdryf,
Ik merk het ook niet anders aan.
'T Is morsig weêr ; waar zou ik gaan?

'k Zeg

Het koolvuur brandt zoo lekker door.
'k Zeg tegens myn Patrysje: „ Hoor,
„ Van wandlen komt van daag niet in"
Ik geef hem evel ook zyn zin,
En til met moeit' hem op myn schoot;
En zeg: „ Patrys wat word je groot;
(Terwyl ik hem gemaklyk schik,)
„ Ik wed je weegt zoo zwaar als ik!"
Gy weet, 'k ben mal met myn Patrys.
Maar wie is altoos even wys?
Hy meent het ook zoo wel met my.
't Canarietje loopt los en vry,
Pikt in een appeltje of beschuit;
Wat is één kruimpje broods een buit!
Het plaatst zich op myn borst, of hoofd;
De vryheid dien men 't heeft ontrooft
Geef ik het zoete diertje weêr
Zoo ver 't kan zyn. Hoe lief, hoe teêr

Hoe fraai, hoe vlug, hoe vroolyk is 't!
Het kent den' ſchat niet dien het mist.
't Speelt met een draadje, een ſtukje lint.
,t Is al zyn gading wat het vindt.
Het brengt in 't kooitje al 't geen het vondt;
Het eet en drinkt uit mynen mond.
'k Geef 't zachte kusjes, 'k ſpreek het aan.
Ik denk wel eens: „ zou 't my verſtaan?"
Het lieve diefje merkt my niet,
Of daadlyk is het: „ pietje piet!"
De vriendlyke oogjes volgen my;
't Is altoos even lief en bly;
Ik vind het fraai al wat het doet,
En miste 't om geen waereldsgoed.

Spot met my, ongevoeligheid!
Ik hoor niet eens wat of gy zeit;
En waarlyk, zoo ik U voldeed,
Dat waar my onbedenklyk leed;
Dat U vermaakt is my te ſterk.

Ge-

Genoeg alweêr, Mevrouw, ik merk
Dat ik, op deze wys den draad
Verliezen zou. Wel dan, zoo gaat
Myn nadenmiddag vast zyn gang.
't Is duister weêr; het duurt niet lang,
Of 'k fchel, en zeg de Meid „ breng licht"!
Wy drinken thee; is dat verricht,
Dan wordt het vuur wat aangeboet;
Waar voor ik altoos zorgen moet;
Want niemand doet dat naar myn zin:
De fchotfche kolen voerde ik in;
Dat 's toch een vuurtje naar myn hand,
Wyl 't lang, zacht, en eenparig brand.
Het groene fchermpjen en de kaars
Staan tusfchen onze Lesfenaars.
Op tafel ligt een boek of twee.
Dan is 't: „ ik groetje, Domine;
Jou ook myn kind tot hallef tien ".

Daar zitten we als twee oude liên;
En met geen kleine deftigheid.
('k Bid U, denk eens hoe my dat vleit!)
Elk in een leuningſtoel, och ja!
En in de plaats die 'k niet beſla;
En die is ruim het grootſte deel;
Want myn perſoontje zeid niet veel:
Leg ik myn hondtje zachtjes neêr,
En moei my dan met hem niet meer;
Zoo als gy zeker zult vermoên.
De Meid heeft 's avonds niets te doen,
Ik geef aan haar dien ſchoonen tyd,
Dien zy naar haar verkiezing ſlyt;
Mits, niet te malen door het huis.
My hindert ook het minst gedruis;
't Geringſte trekt myn aandacht af.
En is het wel beſteed, dan gaf
Ik meer dan eens haar ook een boek.

Cats komt dan wel meest uit den hoek.
Wat lezen kan, kan hem verſtaan.
Hy ſtaat de Eenvoudigen ſteeds aan,
En wordt door my zeer gewaardeert;
'k Beken, 'k heb veel van hem geleert;
Hy onderwyst, vermaakt, of ſticht;
Hy ſchildert in zyn vloeiend dicht.
'k Heb graag dat ieder is te vreên:
Zy heeft geen aanſpraak, zit alleen;
'k Verzacht haar lot zoo veel ik kan;
En heb er zelf meest voordeel van,
Die weet, dat aan een brave meid
Meer dan men denkt gelegen leit.
Nu vraagt gy wat ik dan verricht?
'k Doe over dag, als Vrouw, myn plicht,
Dit weet gy die my zoo wèl kent;
Maar's avonds, dan ben ik gewend
Den tyd te ſlyten, met 't geen my

Het meest behaagt. De Poezy
Bemin ik, ja; maar, al myn tyd
Word evenwel haar niet gewyd!
En ſchoon ik haar zeer hoog waardeêr,
'k Bemin haar met die drift niet meer,
Als in het vurigst myner jeugd;
Toen was zy al myn lust en vreugd,
En, met een woord gezeid, al wat
Door my bekoorlyk werd geſchat.
Wat heb ik menig knorrig woord,
Om myne zucht voor haar gehoord!
Wat heb ik niet om haar gedaan?
Zy ſtaat my echter nog wel aan;
Zoo is 't óók niet. Maar 't geen ik voel
Voor haar, is zoo bedaard zoo koel,
Als Reden van my vergen kan;
Want zy, zy is 'er de oorzaak van,
Dat meesterſtuk heeft zy verricht.

Wel

Wel dan, ik lees, ik schryf, of dicht
Ik overweeg het geen ik las;
Indien 't der moeite waardig was,
Want is het anders, myn Vriendin,
Ik stel 't gelezen' uit myn zin:
'k Vertaal ook wel iets van myn smaak:
'k Schryf iets tot stichting of vermaak,
Al naar myn geest eens is gestelt,
En waar hy 't meest toe overhelt;
'k Heb dat zoo meê al eens geleert:
Die hem wil dwingen doet verkeerd.
Als dan de lieve vrolykheid
Haar hand op mynen boezem leit;
(Al ben ik met myn lot voldaan,
Zy lacht my juist niet altoos aan!)
Myn hart verwarmt door haren gloed,
Den loop versnellend van myn bloed;
Myn oogen schittrend door haar vuur,
O dan, dan is 't het herdersuur

Om iets te schryven, dat den geest
Verheugt van elk die 't hoort of leest;
Dan ken ik zorgen nog verdriet.
Als ik dien invloed dan geniet,
Is 't componeren gansch niet zwaar;
Het eene denkbeeld volgt het aêr.
De pen zweeft over het papier,
En alles heeft een' edlen zwier;
Iets los, iets levendigs, iets vry;
Iets dat behaagt, iets fraais, iets bly.

Maar, als myn ziel eens hooger streeft,
En boven 't zinnelyke zweeft,
Daar zy ten duidlyksten beseft,
Niets, wat ook onzen aandacht treft,
Hoe krachtig het ons had behaagt,
Hoe driftig men 't heeft naar gejaagt,
Heeft ons bestendig heil bereid:
Dit is geen gift der ydelheid,

Dwaas

Dwaas of kortstondig is haar vreugd,
Het waar geluk woont by de Deugd.

Ten sterksten hier door aangedaan,
Vat ik den vluggen veder aan,
En vraag aan myn Natuurgenoot,
Maar meest my zelf: wat noemt men groot?
Wat 's waarlyk goed? Al wat men ziet,
Beantwoord aan dat denkbeeld niet;
't Bestaat slechts in wat min, of meer;
Men kieze rykdom, roem, rang, eer,
Of wat het meest de zinnen streelt,
En 't sterkst door de verbeelding speelt,
Al naar me een temprament ontving:
't Genot breekt de betoovering;
En 't geen een onwaardeerbren schat
Ons toescheen, eer men dien bezat,
Zien wy, is onze drift voldaan,
Rasch met heel' andere oogen aan.

Maar 't rustloos hart is niet te vreên;
Het ftrekt zyn' wenfchen elders heên;
Het nieuwe werkt met groote kracht;
Terwyl 't het geen 't bezit veracht.
Ja, dit zal 't zyn; dit's 't waare goed,
Maar! elken wenfch die het voldoet,
Brengt die verzadiging weêr voort.
Nu, door verveling aangefpoort,
Ondraaglyker dan leet of fmart,
Verdwaalt het ontevreden hart,
Van drift tot drift, van lust tot lust;
En waar naar zoekt het toch? naar rust,
Doch walgt er van, zoodra 't die fmaakt!
Het hoopt, het fchrikt, het wenscht, het wraakt,
En weet veelmaalen zelve niet,
Waarnaar het jaagt, waarvoor het vliedt.
Intusfchen fneldt de tyd voorby!
Dan ziet men, maar te laat; dat wy

Van

Van 't waar geluk zyn afgedwaalt;
En wierd die schaê nog ingehaalt!
Maar neen! de Dood wyst ons het graf,
En voert van dat Tooneel ons af,
Waarop ons 't leven hadt geleit;
Wat zien we? een' duistere Eeuwigheid...
Waar brengt de statige Ernst my heen?
Niet verder! 'k zal te rugge treên,
'k Zink in myn diep gepeinzen weg;
Ik voel 't nog sterker dan ik 't zeg.

Hoe smaakt U deze tekening?
'k Geloof, Mevrouw, niet zonderling.
Ik ken, dat weet ge, uw zachten smaak.
Dat sombre geeft u geen vermaak.
Maar, hoe ze U ook gevalt, Vriendin:
Daar's echter zeer veel waarheids in.

Wel nu? ik geef U eens 't *Contrast*;
Me dunkt, dat dit hier zeer wel past.

'k Sprak

'k Sprak flechts van hem, wiens dolend hart
In 't net der driften bleef verward;
Niet van dien braven Sterveling,
Die fteeds op 't pad der deugden ging;
Die zyn geluk zag in zyn plicht;
Door 't vrolyk, zacht, eenparig licht
Der wyze Reden, mild beftraalt.
O! wierd zyn Beeldtenis gemaald
Zoo grootsch, zoo fchoon als 't wel verdient,
Dan trok der Deugden brave Vriend
Elks eerbied, elks genegenheid!
Kan 't zyn dat het penfeel hier vleit?
O neen! hoe fyn, hoe ftout, hoe eêl,
't Bleef ver beneên 't origineel.

Hy's achting waard, ook in zyn jeugd.
Hy zoekt, dat's onbetwistbaar, vreugd;
Zucht tot geluk, is door Gods hand,
Het denkend wezen ingeplant.

Maar

Maar zoekt hy die by 't woest vermaak?
O neen! hy heeft veels te edlen smaak.
De Wellust wien hy ooit bedroog,
Bekoorde nooit zyn schrander oog.
Hy schuwt brooddronkene Overdaad;
Hy heeft den Hoogmoed steeds versmaad;
Menschlievend deelt zyn vriendlyk hart
In zynes Naastens heil of smart.
Aan de armoê geeft hy van zyn brood;
(Al is zyn eigen deel niet groot)
Hy spoedt zich naar het stil gebied
Der Reden. Hoe oplettend vliedt
Hy drifts- en dwalings tiranny!
De Vriend der Deugd is waarlyk vry!
Hy, hy heerscht over zynen geest;
Hy, die niets dan zyn Schepper vreest,
Hy doet, wat hem hierom weêrvaart,
Zyn Plicht getrouw, en blyft bedaard;

Het

Het leven weet hy is een ſtryd;
Hy ziet op laster en op nyd
Met eedle verontwaardiging.
Schoon hy voor weldoen hoon ontving,
Dit blyſt toch ſteeds zyn hoogst vermaak.
Nooit heeft de lage en zwakke wraak
Zyn hart door haar vergif beſmet.
Zyn regel is de liefdewet,
Die 's Menſchen grootſte Vriend ons gaf.
Zyn Goedheid is noch trotsch noch laf;
Maar vloeit uit zyn verlicht verſtand;
Aan Vrienden en aan 't Vaderland,
Daaraan voelt hy zyn hart gehecht;
Die mint hy teeder en oprecht.
Hy ſchuwt de reine liefde niet,
Als hy verdienſte en ſchoonheid ziet
Vereenigt in een lieve maagd:
Natuur uw' zachte ſtem behaagt

Zyn welgeplaatst gevoelig hart.
Een niet onaangename smart,
Het denkbeeld wat voor zaligheid
De welberade trouw bereid,
Aan 't waardig welvereenigt paar,
Zyn oorzaak dat hy wenscht met haar
Te leven in het Echtverbond,
In wien zyn ziel behagen vondt.
Zyn heil vermeerdert met den Trouw.
Hy kent geen knagend naberouw;
Zyn zachte rust word niet gekrenkt,
Als hy 't voorleden overdenkt;
En ziet hy het toekomende in,
Niets aakligs zweeft hem door den zin,
Verzekert van zyn's Vaders gunst;
Geleerdheid, Wetenschappen, Kunst,
Heeft hy zyn dagen toegewyd;
Zoo treedt hy aan de hand der Tyd,

Het

Het welbesteedde leven door.
Hy ziet zyn graf; schrikt hy er voor?
O neen! hy wacht geheel bedaart,
Al is hem 't leven lief en waard,
De nadering der stille dood.
Ook in zyn sterfuur is hy groot.
't Geloof toont hem reeds in 't verschiet
Het heil dat hy wel haast geniet,
In 't Ryk der Oppermajesteit
Den deugdgezinden toegeleit.
Hoe treft dit, hoe verrukt dit hem!
Natuur bezwykt! Zyn zwakke stem
Meldt ons zyn heerlyk zalig lot;
Hy sterft, en zegt: „ Gelooft zy God!"

Behaagt, Vriendin, deez' schildery,
Hoe flaauw, hoe kunsteloos die zy,
Uw keurig oog niet min of meer?
Ik leg 't penseel een weinig neer.

'k Voel

'k Voel my te krachtig aangedaan;
't Is my onmooglyk voort te gaan!
Me dunkt ik zie den Vriend der Deugd,
In 't vol bezit der hemelvreugd.
Me dunkt, dat ik het welkom hoor,
Van 't altoos zwevend Englenchoor.

Zou 't mooglyk kunnen zyn, Mevrouw!
Daar ik my dus onledig hou,
Dat my, hoe lang ook de avond is,
Die ooit verdroot? 't Is waar, 'k vergis
My honderdmalen in den tyd;
En hoor wel eens, met vry wat spyt:
„ Kom 't is halftien, maak toch gedaan."

Ik knoop er 't nachtje wel eens aan;
'k Merk niet, dat dit tot nog my deert,
Al heb ik van den *Arts* geleert,
Dat niets zoo zeer 't gestel verzwakt,
De onschatbare gezondheid knakt,

Dan, dat men 's nachts ook blyft aan 't werk,
Is ook myn lust; my niet te sterk.
Zoo als het echter wel gebeurd;
'k Heb steeds 's Mans zeggen goedgekeurt;
Gy weet hoe hoog ik UNGER schat,
Dan gaat dat nog zoo wat, zoo wat.
Maar zendt men my iets, dat my smaakt,
Het zy het leert, sticht of vermaakt,
Dan heeft die zucht tot onderzoek
Geen perk. Een welgeschreven Boek,
Het onderwerp zy wat het zy,
Heeft iets aantrekkelyks voor my.
'k Moet lagchen, hoor ik dat een Zot
Die neiging in een Vrouw bespot,
En 't recht tot kennis haar betwist,
Terwyl hy al zyn tyd verkwist,
En niets dan beuzelingen doet;
Een zucht tot tydverdryven voedt

Een

Een reedlyk weezen gansch onwaard:
En hem alleen de franſche kaart
Niet enkel ter uitſpanning dient,
Wen hy inſchiklyk voor een Vriend,
(Als die van ſchaak noch dambord houd,
Maar beide als door en droog beſchouwt)
Een enkeld uurtje, à l'ombre ſpeelt;
Maar zonder dat, hem al verveelt
Wat aan een deugdſaam mensch behaagt.
'k Heb hem zyn meening nooit gevraagt
Dan over *blondes*, gaas of lint,
En wat de Mode al meer verzint:
Crostilles, agrement of kant;
'k Beken 't, daar van heeft hy verſtand.
Hy knoopt voor 't minst zoo fraai als ik,
Hy legt, met zeer veel ſmaak, een ſtrik:
Hy leest, dat 's waar, elendig ſlecht;
Hy ſpelt nog erger dan zyn knecht;

Zyn Keukenmeid schryft ja zoo goed,
Als Jonkheer *Babible* doet.
Maar is hy niet van hoogen staat?
En weet hy met zyn geld wel raad?
En houd ons Heertje ook geen *Maitres*?
Wat zeg ik, één? een stuk vyf zes! —
Ten minsten zoo men hem gelooft,
Wierd hem te onrecht die eer ontrooft.
En schenkt hy niet volmaaktlyk thé?
Waarom moeit hy zich ergens meê,
Waar van hy niet het minst bevat?
Hy zou, Mevrouw, ook buiten dat
Nog anders wel te dulden zyn;
Zyn linne is als een hair zoo fyn;
Zyn kleed is waarlyk wel gemaakt;
Hy is nog al niet ligt geraakt;
Neen! hy's een goed slag van een zot;
Maar! dat hy met de Dames spot,

Om

Om dat ze wyzer zyn dan hy,
Dat ſtaat geen *Babiole* vry.
  Pedantery is in een Vrouw
Ondraaglyk; ja, maar ik vertrouw
Me ſtemt my toe, zy is geen vrucht,
Zelf geen gevolg van hare zucht
Tot kennis; neen, die eedle trek
Brengt haar niet voort; ze is een gebrek
In haar; wat men hier tegen zeidt,
En hoe men in haar voordeel pleit;
Ze is 't kroost van eigenliefde en waan,
Zy toont een fout in 't oordeel aan;
Of dat men ſlecht is opgevoed.
Dat men voor deftigheid haar groet';
Dat zy ontzien word' by 't Gemeen;
Wy zien door hare fratſen heen'.
  't Gezond verſtand dat haar veracht,
Met haar gemaakte houding lacht,

Leert, dat een eedle eenvoudigheid,
Den aangenaamsten luister spreidt
Op alles wat ons maakt beroemt,
Op al wat men voortreflyk noemt,
In 't ryk der kunsten, en der deugd;
Dat een beminnelyke vreugd,
Den geest, door denken afgewerkt,
Verkwikt, verlevendigt, versterkt.

Maar, zoo ik eens geen' neiging heb,
Tot iets, daar 'k meest vermaak ik schep;
Wat dan? Ik kan niet ledig zyn;
Dit is de zwaarste last en pyn,
Ja 't moeilykst werk, zoo veel ik weet:
En d' avond moet toch zyn besteed.

Ik tekende in myn jongen tyd;
'k Heb meenig uur 't Clavier gewyd.
't Ging reedlyk goed, — dat's taamlyk slecht,
Zoo als ik dat heb uitgelegt.

Nog

Nog een geluk; ik zag vry vroeg:
Neen, 't was voor my niet mooi genoeg.
Ik merkte, in bei dees kunsten, iet,
Dat zich door my nooit vatten liet.
't Was roeien tegen wind en ty;
'k Hield voor een compliment, wat my
Daar over immer wierdt gezegt;
De tekenpen is weg gelegt,
En komt ligt nooit weer voor den dag.
Zoo 'k federt lieve Kinders zag;
(Gy weet, Mevrouw, dat aartig goed,
Als 't aan myn fmaak maar wat voldoet,
Dan heeft het by my fchoon vry af:)
Die fraaie Tekeningen gaf
Ik aan myn kleintjes tot een buit;
Terwyl een fchaatrend vreugd geluid
My hunne blyde hartjes toont;
En ik met kusjes word beloont,

Ja! ieders liefste Tante ben.
O zoete eenvoudigheid! 'k beken,
Dat zy my meer getroffen heeft,
Dan al 't vermaak dat lof ooit geeft.
Wel zeg ik zoo: „ myn krablery
Maakt voor het minst een Kind nog bly ".
't Clavier? — 't is in geen eeuw bespeelt;
'k Heb my maar altyd ingebeelt
Dat daar óók myn talent niet lag.
Muziek die al op my vermag
Wat zy by 't ligtst aandoenlyk mensch
Ooit uitwerkt, hoorde nooit myn wensch,
Ei wat! 'k bragt nooit die klanken voort,
Waardoor het hart zich voelt bekoort,
Als Roosjes hand de toetsen drukt,
En ieder, die haar hoort, verrukt!
Die, als ze toovert op de fluit
My speelt het hart ten boezem uit:

My

My maakt bly, ernstig, vrolyk, stil;
In 't kort, my maakt — al wat ze wil!
'k Mis evenwel geen bezigheid,
Die mynen smaak ten hoogsten vleit;
My altoos nieuw genoegen gaf;
Ik haal wat Portefeuilles af.
Geschenken van dien grooten Man
Dien ik nog niet vergeten kan!
Hoe dikwyls glydt een vlotte traan;
Zie 'k onverwacht een noemer staan.
„ Dat, zeg ik, zuchtend, schreef myn Vriend"!
O ja, Mevrouw, wie ik ook vind,
Wie my beleefdheid doet of eer',
Er is voor my geen NOORDKERK meer.
Toen my zyn dood in de ooren klonk,
't Was of de waereld my ontzonk.
Ik voelde al wat ik toen verloor...
Maar 'k geef eens eindlyk tyd gehoor.
Zyn hand verligt de zwaarste smart,

Dan ook! dat teer, – dat dankbaar hart!...

'k Ga dan gemakkelyk op reis.
Nu ſtaar ik op een ſchoon Paleis;
Of op een Gottisch log Geſticht,
Als 't waar door Reuzen opgerîcht.
Nu trekt een trotsch gebouwde Kerk
Myn oogen. Wyl 'k aandachtig merk,
En let op 't geen zich toont voor my,
Vliegt de avond als een ſchim voorby.
'k Ga 's waerelds grootſte Steden door.
'k Volg d' Oudheidkenner op zyn ſpoor;
Gebaant met moeite en met gevaar.
Wat wondren word ik niet gewaar,
't Zy door Natuur of Kunst gewrocht!
Op zulk een afgelegen tocht.
Ik zie, niet weinig aangedaan,
De prachtigſte ruines aan,
Door Kryg of Tyd omver gerukt.

'k Deel

'k Deel in zyn vreugd, als 't hem gelukt
Iets fraais te delven uit dien grond
Waarop 't eertyds te pralen ſtond;
Maar, wat hy my vertellen mag,
Ik eer zyn vlyt; niet zyn gezag;
Eenvoudig vraag ik naar 't bewys.
Nu zie ik Romen, dan Parys,
Of Londen, daar de Vryheid woont,
En met haar gunst de Kunsten kroont.
Indien weetgierigheid het vergt,
'k Beklim het Alpiſche gebergt';
'k Trek menigmaal langs Chinaas muur,
Of 'k ſteek gerust in zee, en ſtuur
Het recht af op America.
Wyl ik myn vochtige oogen ſla
Op 't Volk, door wetlooze overmagt
Méér dan het reedloos vee veracht:
Door hebzucht en door dwinglandy
Gedoemt tot harde ſlaverny:

Door

Door Wreedheid naar de Myn gezweept,
Langs 't ruuw gebergte voortgesleept,
  Hou op barbaarsche Europeaan!
Kunt gy die zuchten tegenstaan?
Die klagten, en dien tranenvloed,
Die gy, o monster! stroomen doet?
  Die slaaf van zyne vrouw gescheurt,
Om wier gemis zyn' ziele treurt;
Dien gy het arme kroost ontrukt;
Die in uw ketens gaat gebukt;
Met smart, gebrek, en zorg en stryd;
Die zyn rampzalig leven slyt,
Door gierigheid ter dood vermoeit,
Op velden door de zon verschroeit,
In Mynen, daar 't verstikkend licht
Der toortsen, zyn verflaauwt gezicht
Ontdekt dat zoo verachtlyk goud,
Door U als 't hoogste goed beschouwt;

Schoon

Schoon 't nooit voldeet uw' snooden wensch;
Die Slaaf, ô Wreedaart! is een Mensch.
Hy is een Mensch. Ys op dat woord.
De Almagt'ge die zyn' zuchten hoort,
En 't onrecht ziet dat gy hem doet,
Schiep ons en hem van 't zelfde bloed.
'k Zoek troost in 't welig oord van PENN.
O vreedsaam Pensilvaniën!
Daar menschenliefde 't volk geleit;
Geen slaaf zyn deerlyk lot beschreit,
Maar in zyn Heer ziet zynen Vriend,
Die hy getrouw en yvrig dient;
Wat strekt gy 't Christendom ter eer!
Gy die de zachte zedenleer
Van 't Euangelie steeds betracht,
Gods reedlyk schepsel niet veracht
Om dat het ongelukkig is;
Maar handelt met meêdoogenis,

Niet

Niet altyd reis ik zoo ver heen.
Myn tochtje is menig maal alleen
Door ons gezegend Vaderland.
En toef ik wat aan Walchrens ftrand,
Of op Westkappels zwaren dyk,
(O Hemel! dat hy nooit bezwyk'!
Door grondbraak niet ten afgrond ga!
Maar tegen zee en ftorm befta!)

Dat's waarlyk zonder reden niet.
Ons hart, Mevrouw, houdt toch zoo ler;
(Schoon men 't vóór een vooroordeel groet,)
Voor 't land daar men is opgevoed;
Daar men zyn kommerlooze jeugd
Verfleet al fpeelend, en verheugd.

Maar och! wat krygt die zucht een kracht
Bevind zich daar ons gansch Geflacht!
Gy weet, 'k liet al myn' maagfchap daar.
Myn vrolyk Vlisfingen! hoe waar'

Hoe waar ik door uw ftraten heen,
Al ben ik hier volmaakt te vreên.
O Stad, o aangenaame Stad,
Door fiere Vryheid hoog gefchat.
O Stad, daar fchrand're Zeevaardy,
Aan myn geliefde Burgery,
In milden welvaart aandeel geeft;
Daar myn beminde Vader leeft,
Door deugd en nutte matigheid
Het werkfaam leven doorgeleit;
En fchoon hy tachtig jaaren telt,
Door pyn noch ziektens word gekwelt;
O Stad, 'k vergeet u nimmermeer.
Neem toe in welftand, roem en eer!

Hoe bind afwezigheid, Vriendin!
Ik voel hoe ik myn Vader min;
(Myn Moeder ftierf te vroeg voor my)
Wie is een braver man dan hy?

'k Ben grootsch op hem; zie daar myn zwak;
En schoon ik hem nooit weder sprak;
Myn hart verflaauwde in 't minste niet.
Wat schoonheên my dees Beemster bied,
Daar 'k Walchrens fraaie Kaart beschouw;
(Ik bid vergeef het my Mevrouw;
'k Bemin u daarom even zeer)
„ Ach, *Altydwel* zag ik u weêr,
(Zoo is het, dat ik dikwyls spreek;)
„ Al was 't ook maar voor ééne Week,
„ Vergroot myn lieven Vaders vreugd.
„ Dat lang uw groen zyn oog verheugt!
„ Hy die U zoo veel lommer gaf"!..
Verbaast!! wat lengte schreef ik af!
Dat's nu altans een lange Brief.
Klaag nu eens weêr, Mevrouwtje lief,
Dat ik wat lui in 't schryven ben.
Ja wel, zie daar, ik schreef myn' pen

Zo

Zo ſtomp gelyk een zwavelſtok,
Gy ziet wel dat ik het niet jok;
Beſchouw me zulke letters maar.
Myn hand is ook al moê, zo waar.
 Behaagt dees trant van ſchryven U?
Zyt gy er meê voldaan? wel nu!
'k Heb voor een tweeden Brief ook ſtof:
Maar mélt my van te voren, of
Het geen ik daar voor heb geſpaart,
En nu niet verder dient verklaart,
U in dees trant bevallen zou.
Dan, hoe dit zy, gy weet, Mevrouw,
Dat gy my lief en waardig zyt.
O wat verlang ik naar dien tyd,
Dat ik U weder hier zal zien.
Koom toch zoo ras het kan geſchiên!
 Uw volkje is wel, en groet U zeer.
Ik bid verzeker toch Myn Heer

Van myn respect. Leef vergenoegd,
In 't heuglyk lot U toegevoegd,
Bevryd, kan 't zyn, van tegenspoed:
Adieu, ma Chère! wees gegroet.

* * * *
* * *

WINTER-BUITEN-LEVEN.

TWEEDE BRIEF.

Soyez simple avec art,
Sublime sans orgueil, agreable sans fard.

ART POETIQUE.

MEvrouw! heeft U myn Huislyk leven
Zoo ver het in den laatsten Brief,
Die ik U toezond, staat beschreven,
Dan zoo gesmaakt? Kom! dat's my lief.
Ja, wenscht gy reeds 't vervolg te lezen;
Denk eens, Vriendin! hoe my dit vleid!
Maar zou dit anders kunnen wezen?
Dit is niet in de mooglykheid.

Doch, moet ik rym of prosa schryven?
Wist ik nu maar hoe gy 't begeert;
Liefst wilde ik het zoo laten blyven.
Men zegt: „ die zwygt die consenteert. "
'k Moest anders weêr op nieuws beginnen,
En weet niet of 't wel vlotten zou.
Sus eens! ik moest my niet verzinnen.
Waar liet ik het? Want zie, Mevrouw,
U tweemaal 't zelfde te doen hooren,
Dat was voor U maar gansch niet raar.
En nutloos ging myn tyd verloren.
„ Goed, zegt gy, kom begin dan maar.
„ Hoe kunt gy zoo vergiftig teemen!
„ Weet gy niet langer waar gy 't liet?"
Maar om den draad weêr op te nemen,
Dat's ook nog zo gemaklyk niet,
Ei heb een handtje vol *patientie*,
Dat is geduld, getrouw vertaald.

Ja,

Ja, 'k weet het al! Ik maakte *mehtie*
Dat is gezegt, ik heb verhaald,
Van myn Doodeenzaambuitenleven.
Verbrust! dat's eerst een woord Vriendin!
'k Heb nooit zoo'n koppelwoord geschreven;
En 't viel my nog al spoedig in.
Dat hiet Syllaben 't faam verbinden!
En 'k ben aan maat noch rym *rebel.*
Wat zeggen nu myn goeie Vrinden,
Die vrome Vaerzenmakers wel?
Gaan ze in die kunst my nog te boven?
Denk dat ik nog een Leerling ben;
Maar zullen ze eindlyk niet gelooven,
Dat ik 'er toch zoo iets van ken?
Ik wed, zy schaars de weêrgaê hoorden.
Ja, komt er nog één van dit slag,
Dan roep ik, „ schrik van koppelwoorden,"
En met veel reden. Maar ik mag

U ook aldus niet langer plagen.
Want of ik 't zwyg, en of ik 't zeg,
Ik vond daar in nu eens behagen.
Kom, 't is gedaan; Zie daar, ik leg
Die zucht tot plagery ter zyden.
„ Zoo lang als 't duurt?" Neen, in deez' Brief
Zult gy geen zier 'er meer door lyden.
Gy weet, die 'k plaag die heb ik lief.
En U de tiendepart te schryven
Van myne hartsgenegenheid,
Dat is ondoenlyk, 'k Laat het blyven.
Wel dan, Mevrouw, 'k heb U gezeid;
Of, zoo gy wilt, 'k heb U geschreven,
Hoe ik in 't huivrig Jaarsaisoen
In 't Beemster-winter-buiten leven
My voor verveling kan behoên.
Maar 'k word, dat kan ik U betuigen,
Zoo styf gelyk een hark, Vriendin

En,

En, grooten tyd zaagt gy my buigen!
Nu trouwens daar komt niet van in.
Wat zouden onze Boertjes denken,
Zoo 'k voor hun neeg? „ Dat leek gien myt."
't Zou hun gemeenzaamheid maar krenken:
Wy leven als in Adams-tyd.
Wat weten wy van complimenten?
Ze lachten my wel braafjes uit,
Zo ik die Waar, hier uit wou venten.
Naauw weten zy wat 't beduid.
Ik weet ons Volk zyn zin te geven,
En hou my aan den heusschen groet:
„ Dag [illegible], Hoe staat je leven?
O dit gaat hier wel zoo goed.
't Is ernst [illegible] geen [illegible]
Al lyk [illegible] gy [illegible]
'k Heb al myn deftigheid verloren,
Mevrouw! ik lyk wel uit één stuk.
En

En heb' al weêr geen trek tot eten.
Er moet gewandelt, zeg ik dan.
'k Heb reeds zoo'n maand of drie gezeten.
Zie, dit's er maar de reden van.
Het geen ik t'huis heb te verrichten,
Laat ook niet veel beweging toe;
't Zyn meest al van die ſtille plichten
Waaraan ik zittende voldoe.
Hoe zou ik ook veel kunnen malen?
Ons Huis is welgenoeg gebouwt,
Maar heeft noch ruimen gang, noch zalen;
En de Billard dat word ook oud,
Zoo als het gaat met al die dingen;
In 't eerst dan is het wonderlyk!
Wat hoef ik hier op aan te dringen?
Geeft ieder dag daar van geen blyk?
Zoo ſlyt ik dan die ſombre dagen
Al zittend by myn bezigheid;

'**t** Mag my verdrieten, of behagen,
Dat's iets dat nu zeer weinig zeid.
'k Heb weinig huiſzelyke zaken;
(Om dat ik die in order hou;)
Ten zy 'k myn Waſch aan kant moet maken,
Styf, tek, ſtryk, mangel, plooi, en vouw,
Of eens een Kamer op ga ſchikken;
En iets verandren naar myn ſmaak.
Laat een *Sçavante* daar voor ſchrikken;
Ik ben een' Vrouw; ik heb vermaak
In die, vaſt 't zy zo, beuzelingen;
'**t** Noodzaaklyke is toch van gewicht.
En zyn dit niet al van die dingen,
Daar iedré Vrouw toe is verplicht?
Wat is de netheid ver te zoeken,
Indien de Vrouw ook af haar tyd
Verbeuzelt by haar lieve boeken,
En daaglyks niet een uurtje wyd

Aan 't geen waarop ze is ingenomen,
Toen zy in 't Huwlyks fuikje trad.
En daar ter plaats is aangekomen
Daar 't werkje zelfs dient opgevat.
De leeslust zal geen huiszorg krenken,
Wanneer men 't nodig' werk eerst doet:
Altans, dit is myn wys van denken,
En 'k ben niet anders opgevoed.
Ik brei de Beemster aan elkander,
(Indien ik niet te naaien heb)
Nu voor den een dan voor den ander,
Wyl 'k in dat werk genoegen fchep,
Ik kan 'er vaardig onder lezen,
Terwyl myn vingers luchtig gaan;
'k Heb des geen tydverzuim te vreezen,
En onderwylen iets gedaan.
Bekent is 't oud maar dwaze zeggen,
„ Een fchrandre Vrouw die denkt, en leest,

„ Die

„ Die zich op kennis toe durft leggen,
„ Heeft zeker veels de grooten geest
„ Om zich te kunnen bezig houden
„ Met huiszorg, van wat aart die zy."
Waar op men toch die stelling bouwden,
Is een volstrekt geheim voor my.
Ik noem 't een schadelyk vooroordeel;
Het zy 't uit gunst of ongunst sproot,
En doet ons dikwyls na, nooit voordeel.
Myn geest, hy zy dan klein of groot,
'k Wil daar myn hoofd niet eens meê breken:
Goed, 'k heb dan véél, of geen verstand.
'k Zal dit vooroordeel tegenspreken,
En heb de Reden aan myn kant.
Zy deedt my deeze zyde kiezen,
Zy heeft my hier toe aangespoort.
En moet ik het Proces verliezen?
Patientie is al weêr myn woord.

Gy wilt, Vriendin, dan wel geloven
Dat ik recht moê gezeten ben?
Ja moê! dat wil ik je beloven!
Ik zeg wel eens: „ leg daar myn pen,
„ Ik kan niet meer; ik moet eens loopen,
„ Al was 't ook maar het Plein eens om.
Helaas! daar's niets dan flyk te koopen.
'k word van 't voorover zitten krom.
Denk eens, hoe bly ik nu moet wezen,
De weg droogt af; de lucht wordt klaar!
Nu kan ik, ben ik moê gelezen,
Weer wandlen net of 't Zomer waar.
Het komt U mooglyk vreemd te voren,
Ja, myn Vriendin, dit Jaargety
Kan my, ik fpreek in ernst, bekoren,
Hoe onwaarfchynlyk dit U zy.
Ik ben den Winter zeer genegen;
'k Herhaal het U nog eene keer,

Want

Want indedaad 't is zoo gelegen ;
Misschien om dat het mistig weêr,
Waar van myn vorige gewaagde,
Voor zynen frisschen wind verdween ;
(Waar over men zoo t' onrecht klaagde ;)
Altans ik ben met hem te vreên :
Maar echter dit's de grootste reden :
Nu kan ik in zyn' drooge kou
My weêr eens lustig gaan vertreeden:
En wat's dit een vermaak, Mevrouw !
Hoe ! zou ik voor de koude vreezen ;
Is myn Pelis niet warm en breed ?
Dan moest ik ook heel teder wezen !
'k Ben immers naar 't Saisoen gekleed ?
Men kan zich ook te mal gewennen ;
Dan doet een tochje hindernis.
'k Ben wel niet sterk ; dat's niet te ontkennen ;
Maar zoo gezond gelyk een visch.

Wy

Wy hebben puur al zomerwegen.
  Dat scheeld wat by den laatsten keer
Dat ik U schreef, 't was regen en regen
  En alle daag al 't nuwe weêr.
Met wandlen was geen heil te halen,
  Zoo als ik U ook heb verteld.
De Zon deedt hare heldre straalen
  Niet schynen over 't natte veld,
Maar bleef gestaag ons oog ontduiken.
  Ik zag haar somtyds in geen week.
De weg was niet om te gebruiken,
  Die toen een modderpoel geleek.
Men zag Fargon, noch Chais, noch Wagen.
  Zoo dat ik wel, met „ reên niet klein",
Aan U mogt schryven in die dagen:
  „ Ik zit in den slyk zeer onrein".
Deez' schoone Beemster die elk roemde,
  Die men bezogt van allen kant,

Die

Die men Noordhollands Lusthof noemde;
Dit fraai geboomt, dit heerlyk land,
Dat zoo veel vreugde kon verleenen,
Zag, in dit treurig Jaargety,
Al zyn bekoorlykheên verdwenen.
't was uit; Geen mensch kwam er meer by,
Ten minsten niet in al die weken,
Waar van gy reeds 't verhaal ontving:
Want, om eens met ons Volk te spreeken,
't Was, „ onbeweeglyk" waar men ging.
Er was geen Wagen door te trekken,
Dan stapvoets; 'k zag het willig paard
Zich meermaal uit elkander rekken,
Met vrachtjes naauwlyks noemenswaard,
Die men naar Purmerend zou voeren,
Of die de Oosthuizer hadt gekocht.
En onze goeie Beemsterboeren
Vernamen wat op zulk en tocht!

Nu

Nu zult gy zeker al bespeuren,
Waarom ik van den Winter hou;
En 'k wed gy dit niet af zult keuren.
'k Ontken 't geenzins; o ja Mevrouw,
'k Ben smorelyk verlieft op bloemen;
'k Bemin, met drift, het vrye land.
'k Zal steeds een roosje schoonder noemen,
Dan de allerschoonste Diamant.
't is waar, al wat myn oog verrukte
Toen blonde Lente trad door 't groen,
En ik het eerste bloempje plukte
Gekweekt door dat bemind Saisoen;
Al wat aan 't wenschlyk Buitenleven,
De milde en ryke Zomer gaf,
Al wat de Herfst ons had gegeven,
Nam ons de strenge Winter af.
Er zyn geen blaadjes aan de boomen.
Geen vogeltje vloog hier omtrent

Was

Was 't niet om 't kostje te bekomen;
Maar 'k heb die diertjes dat gewent,
En ſtrooi, met hun gebrek bewogen,
Voor onze glazen; telkens wat,
Of deel uit vriendlyk mededoogen;
Hun meê van kleine pietjes ſchat.
Men ziet geen enkel grasje groeien.
Het ganſche veld is doodsch en naar.
Men ziet geen enkel bloempje bloeien.
Dit alles is maar al te waar.
Wat wil dat nu toch anders zeggen;
Dan dat het thans geen Zomer is?
'k Heb daar niet tegen in te leggen;
Ik ondervind dat zeer gewis.
Ik ken zyn woedende onweêrvlagen,
Zoo goed als eenig mensch die kent.
Ik weet wel dat hy alle dagen
Ons juist geen zachte koeltjes zendt,

Noch zulk een lief uitlokkend weder
Als heden onzen geest verblydt.
Zyn ſtorm ſlaat menigwerf ter neder
't Geboomte, dat hy ſcheurt en ſplyt
En doet op zynen wortel beven;
Terwyl een rukwind loeit en giert,
En dwarrelt door deez' fraaie dreven,
Nu 't eenemaal door hem ontſiert;
En zelfs op zyn verſchriklyk woeden
De Pastory vast beeft en kraakt.
Maar, kan ik my daar niet voor hoeden?
En hoe gezond, hoe zuiver maakt
Hy dan voor ons de lucht met eenen!
Beſefte men dit eens ter deeg,
Onmooglyk waar het, zou ik meenen,
Dat hy ooit die verwyten kreeg;
Hem door myn broeders de Poëten
Zoo onbeſuist naar 't hoofd gegooit.

Dit

Dit moesten zy ten minsten weeten.
Of denkt men dat een vaers vermooit
Door zulke kinderachtigheden,
Door zulk onredelyk geklaag?
Ik eisch juist niet dat zy de Reden;
Wel zacht! dat waar te grooten vraag;
Altoos naar de oogen zullen kyken:
't Is veeltyds meidag in hun hoofd.
't Moest evenwel een weinig lyken,
Hoe weinig me er zich van belooft.
Wat heeft dat Volk niet al verzonnen,
En brommend in het licht gebragt!..
Mevrouw wat heb ik daar begonnen?
Het groot, het windrig nageslacht,
Van *Swanenburg* dus aan te spreken!
Hoe kome ik toch zoo slecht beraên?
Ik vrees dat dit my op zal breken!
Ja, waarom heb ik het gedaan?

'k Schep moed! Welligt is al myn vreezen
Een harsenschim; wie van hen zal
Eén regel van myn vaerzen lezen?
Er is noch „ Zang", noch „ Hemelval", —
Ja! — niets „ hoogdravends" in te vinden.
Een kind verstaat al wat ik schryf:
Zoo spreken dees myn goede Vrinden
Van myn Poëtisch tydverdryf.
'k Weet wel niet wat die woorden zeggen,
„ Hoogdravend?" neen, 'k bevat het niet.
Maar, schoon ik 't niet weet uit te leggen,
Dat „ Hemelval" heeft toch zoo iet ...
„ Wel! zal 'er nooit een eind aan komen?
„ Myn lieve kind, wat haalt ge al om!
„ Hoe nu den draad weêr opgenomen"?
Gy hebt gelyk; zie daar ik kom,
'k Zal zoo tot myn Sermoen weêrkeeren.
Laat zien! waar liet ik daar den draad?

'k Be-

'k Bemoei my niet meer met die Heeren:
'k Heb daar te lang myn tyd verpraat.
Waar zyn nu 's Winters norſche buien?
Zie hoe de zon haar ſtralen ſpreit,
En praalt, in 't altoos zachte zuien,
Met onbeſchryfbre majeſteit.
Hoe dierbaar is nu haren luiſter!
Hoe koestrend haar verwarmend licht!
En is het 's avonds ſpoedig duiſter?
De blanke maan ſtreelt ons gezicht,
En maakt ons menigmaal genegen
Om eens te treden door het veld,
Terwyl hy ſchynt, op land en wegen,
Door 't ſchittrend ſtarrenheir verzelt.
Dan loeien door deez' breede linden,
Die voor myn lage wooning ſtaan,
Geen geesſelende Noordenwinden:
Dan ſchuift geen wolkje voor de maan.

Zy blikkert door de ontblaadde boomen,
En blinkt door al de takjes heen.
Nu kan ons Volk weêr t'ſamenkomen.
Nu koomt het ook veeltyds by een.
De Winter heeft vermaaklykheden,
Vooral hier op het ſtille land.
Wy ſmaken die in groote Steden
Alleenig in een andren trant,
Dan in het eenzaam Buitenleven;
Hier in beſtaat al 't onderſcheid.
Men kan hier geen Concerten geven,
Hoe zeer muziek den ſmaak tans vleit.
Geen Asſemblé - zaal ſtaat hier open;
Het lykt er niets ter waereld na.
Men kan niet naar den Schouwburg loopen,
Noch naar der duitſch'ren Opera.
Nooit word hier groot Salet gehouwen;
Men kent hier op zyn best de Kaart,

Voor

Vooral ten minsten onze Vrouwen.
En nooit ziet men een Sledevaart
Door lieve Poppeheertjes ryen
(Zoo Hondjesaçhtig opgeſchikt!)
Wat weten wy van danspartyen?
'k Zeg juist niet dat men 'er voor ſchrikt!
Van al die kostelyke zaken,
Word hier het minſte niet gezien.
Maar of zy echter zich vermaken,
Vraag dit eens aan myn hupſche liên.
Wat weten zy van tydvervelen?
En, 't geen U zeer wel is bewust,
't Staat maar aan my daar in te deelen,
Doch daarin heb ik zelden lust,
Zoo 'k 't een of ander kameraatje
Van my hier niet te *warſchip* heb.
'k Loop anders liever om een praatje;
Dit is 't daar ik vermaak in ſchep.

Ik kan puur naar de Buurt verlangen
Als ik er eens in lang niet was.
'k Word overal om 't gulst' ontvangen;
'k Ben hier zoo vry wat in de kas.
Zoo ga ik dan uitſpanning zoeken.
En hoe verkwiklyk is my dat!
Als ik te lang by myne boeken
Myn hooft te zeer heb afgemat.
'k Neem zelf een ſtoel, en zet my neder
Naast Moeders zyd', wel dicht by 't vuur.
En 't is: „ Kynd, zien we jou reis weder?
„ Wet wil je nou? doen jou natuur
„ Toch wry beſchaaid. Er moet iet wezen;
„ 't Zou aêrs te nietemytig zyn.
„ Wel binje niet reis loof gelezen?
„ 'k Zei jemesdagen toe men Tryn:
„ Zou onze Juffrouw niet reis komen?
„ 't Is nou al reedlyk gnap te gaan;

„ Ik

„ Ik heb er in gien tyd vernomen.
„ En kyk! déér kom je zelf nou aan.
„ Kom; hart, nouw mot je mit ons eten,
„ Jy lusten onze boerekost.
„ We zullen 't Dóómni zeggen leten
„ Dat jy hier binnen; zie hy most
„ Aêrs onnerust zyn". Kan ik 't ſchikken
Dan „ doen ik myn natuur beſcheid".
'k Zit anders eenige oogenblikken,
En zeg maar „ dat dit nu niet vleit".
Wat praat gy toch van lompe boeren,
Verguld uilskuiken, dat niets weet,
En echter 't hoogſte woord wilt voeren,
Om dat gy prachtig zyt gekleed,
En van min adelyke zotten
Gevleit, naar de oogen word gezien?
Durft gy de eenvoudigheid beſpotten,
Van deze degelyke liên?

Of eischt gy dat zy U geleken,
In praat, in houding en wat meer?
Waar door gy zoo poogt uit te ſteken.
Wel hoor eens hier, jy fraaie Heer,
Kunt ge iets onredelyker wenſchen?
Ze zyn heel anders opgevoedt,
(En mooglyk des te beter menſchen.)
Zyn zy wat plomp? hun hart is goed.
Is hun vernuft niet zeer geſlepen?
O hadt gy hun gezond verſtand!
„Ja, zie, dat hadt gy niet begrepen";
Doch ſtrekt dat U of hun tot ſchand?
Nu, dit is ook weêr afgehandeld.
Ik keere tot den Winter weêr.
Ik heb van daag wat ſchoon gewandeld,
En ook, Mevrouw, meer dan een keer
Naar U verlangt; 'k zal 't niet ontkennen,
Dan was myn vreugt volmaakt geweest.

'k Zal

'k Zal aan uw afzyn niet gewennen :
'k Heb van de Herfst dat wel gevreest!
Mag ik U bidden! kom naar Buiten.
O dat ik zoo mooi praten kon!
Gy zoudt er vast niet toe besluiten,
Waart gy „ un' dame du bon ton";
Maar 'k zou er dan geen woord van spreken.
Het Buitenleven smaakt haar nooit,
Ook dan niet als door deze streken
De blyde Lente roosjes strooit.
'k Beloof U van de schuit te halen.
De Boerenwagen staat al klaar.
Nu moest ge uw reisje maar bepalen;
Neem 't eerste mooie dagje waar;
Nu kunt ge op uw pleisier hier komen;
De weg is als by zomertyd.
'k Heb „ 't spul" nu zelf eens opgenomen;
Gy weet dat gy my dierbaar zyt!

Maar

Maar 't ryden is tans niet met allen,
Zoo als ik alle dagen zie.
Geloof my, 't zal U wel bevallen.
Probeer het eens een dag twee drie.
Wy hebben, wie weet hoe veel weken,
Elkander niet gezien. Voldoe
Een trek die 'k niet weet uit te ſpreeken;
O kom toch naar de Beemſter toe.
'k Hoef niet eens langs de plank te loopen
Als ik op 't ſchilppad wezen wil.
De ſloten zyn, dat's waar, nog open;
Maar houd de wind zich nog wat ſtil,
Dan zal 't welligt geen week meer lyen,
Of 't jonge volk komt op de baan.
't Zal weergaêloos zyn om te ryen;
'k Zie dat reeds al de Molens ſtaan.
„ Het hoeft niet één duim meer te dalen,
(„ Was 't antwoord wyl ik er naar vroeg,)

„ De

„ De winterpell is al gemalen.
„ Het water ftaat al laag genoeg.
„ Het hinderde ons ook niet met allen
„ Of 't laagfte land wat onder lag!"
Daar 's van deez' nacht wat fneeuw gevallen,
Zoo als ik by myn opftaan zag.
Ei! 't windje fchiet naar 't oosten heenen.
Het luchtje is helder als een glas:
Wy krygen er van, zou ik meenen!
Op elken voetftap kraakt het gras.
't Is rondsom droog; 'k heb niet te fchroomen
Of ik ook in den flyk zal treên.
De rym kriftalt den ftam der boomen,
En fchiet om al de takjes heen'.
'k Befchouw dit alles zeer aandachtig.
Hoe heerlyk ftygt de zon om hoog.
Dat's wonderbaarlyk fchilderachtig!
Het fchittert alles in myn oog.

Wel,

Wel, indedaad, dat heet met reden
Een witte waereld. O Mevrouw
Kost gy U tans met my vertreden,
Gy zeide: „ Wel Vriendin, de kou
„ Is zeer gemaklyk te verdragen.
„ Wat is het lekker in de zon!
„ Ik wandel met het grootst behagen".
Zoo ik U maar bepraten kon
Om hier een dag of wat te flyten,
Het viel U ligt zoo in de hand,
Dat het U indedaad zou fpyten,
Als gy het opgedroogde land
Moest voor de nette Stad verlaten,
Waarin gy 's Winters U onthoudt,
En langs wier zindelyke ftraten
Gy thans ook niet veel moois befchouwt.
Maar, of ik dus al leg „ te feuren",
En leg te „ gnitten, dwars den dag",

Ik

Ik vrees, er zal toch „ niet van beuren",
Hoe ik het ook „ bestrukken mag".
Gy zult wel uit de Beemster blyven.
'k Zeg, afgedaan; ik zwyg er van.
Ik mag nog maar wat aan U schryven,
Wyl 'k toch niet met U praten kan.
Maar, 'k blyf er by, het Buiten - leven
Heeft in dit Jaarsaisoen zyn vreugd.
Wil ik U eens een schetsje geven,
Hoe zich de Beemster boerejeugd
Weet, in den Winter, te vermaken?
Zoo'en stukje van JAN STEEN moet U,
Dat weet ik vast, wat keurlyk smaken.
Dat heb ik mooi bedacht; wel nu,
'k Zal 't U eens netjes gaan vertellen;
('t Is toch het zelfde wat ik doe;)
Alleen, dit dient gy te onderstellen,
Nu liggen al de sloten toe

Waar

Waar door de Beemster wordt gesneeden,
En morgen is 't misschien ook waar.
Wat zyn de Kinders nu te vreden!
Zy glissen al eens hier en daar.
Men haalt de schaatsens uit de hoeken;
Of loopt om nieuwen naar de stad.
Men gaat een leertje, een touwtje zoeken;
Men slypt de roestige yzers glad.
En naauwlyks hebben zy de vryheid
Om te gaan zien hoe 't ys al is;
Of elk betoont de grootste blyheid.
In 't eerst gaat het zoo wat onwis;
Tot dat ze verder, verder glyen.
De grootste waaghals gaat al voor,
En roept: „ 't is wérels mooi te ryen".
Brust hy er by geluk niet door,
Dan wint hy daadlyk hun vertrouwen;
En elk om 't gaauwste naar de baan.

De

De Meisjes die dit vast beschouwen;
Die binden ook de schaatjes aan.
Zy scholen echter dicht by eenen;
En gaan niet uit de kerkesloot.
De vrees is nog niet heel verdweenen,
Maar het verlangen veels te groot
Om 't nog tot morgen uit te stellen.
Dat kon onmogelyk geschiên.
Wat zullen haar de Jongens kwellen,
Zoo dra die haar bevreesdheid zien!
O dat was voor die zoete slooven,
Geen kleine spyt; dat weet men wel.
Nu, ja, of gy 't niet zult gelooven,
De glorie komt nu mee in 't spel,
En maakt dat zy 't gevaar niet vreezen.
Waar staan wy voor, als ze ons versterkt?
Men wil niet uitgelagchen weezen:
Dit heeft BRUJERE al opgemerkt.

'k Sta onderwyl dicht aan het kantje,
En wyl ik gek met Kinders ben,
Leen ik wel by geval een handje
Aan 't kind dat ik 't byzonderst ken,
Indien het niet te gang kan raken.
Geen van dat Goedtje is schuuw voor my;
Zyn zoet gesnap kan my vermaken.
Patrysje is meê van de party;
Maar durst in 't eerst op 't ys niet springen;
Hy loopt al blaffend om my hêen,
En door mooi praten, of met dwingen,
Komt hy by my, doch gansch te onvreên;
Zyn vrees begint allengs te mindren.
Hy loopt al fullend over 't ys;
En morgen vliegt hy met de Kindren
Al meê; elk speelt toch met Patrys.
Dan is 't eens „ Verder niet te ryen.
„ Jy kleine meid, kom, hier weer heen;

„ Daar

„ Daar is een Bron die moet je myen.
„ Zeg, waarom ry jy zoo alleen?"
De Jongens, die als vogels zweven,
Die weten niet meer van gevaar,
En maken ook zoo vry wat leven,
Terwyl ze zwarlen door elkaêr.
Zie ik er hier of daar een vallen;
En hoor ik dat het juichen duurt;
Dan denk ik: o dat's niet met allen.
Intusschen komt er van de Buurt
Zoo de een en ander ook eens kyken,
Of 't nog zoo wat „ benierlyk " gaat;
Of onze maats te verre wyken;
En 'k raak met eeren aan de praat.
Ik moest een rechte steiloor wezen
Gaf ik myn Luidtjes geen bescheid,
Of dit gelaakt wordt of geprezen,
Ik leef in myne eenvoudigheid.

'k Ben recht geschikt voor 't Buitenleven.
Dat ongemaakte is juist myn' zaak;
Die zich hier zotlyke airs wou geven,
Hadt hier noch achting, noch vermaak.
't Is maar geen „ wys", by onze lieden;
Hun vreugd wordt nooit door kunst versiert:
Die het gemaakte, altoos ontvlieden;
Zelfs als men 't vriendlyk Echtfeest viert.
Ik zou het ook zoo ver niet brengen.
En hemel! 'k heb hier Vriend noch Maag.
Ook, myn humeur zou 't niet gehengen;
Dat houtige was my een plaag
Nog jonger Kinders, die van 't ryen
Omtrent zoo veel als ik verstaan,
Zie 'k op hun kleine hulfjes glyen,
Of glisfend achter stoeltjes gaan;
Of met ysfleetjes zich vermaken.
Hun kaakjes gloeien door den wind;

En

En elk van hun tracht 't voorst te raken.
'k Heb ook wel eens zoo'en aartig kind'
Gezet op 't sleetje en voortgeschoven,
Of koek en duiten uitgedeelt;
En gy, Mevrouw, kunt wel gelooven,
Dat dit der Oudren harten steelt.
Ik won, door zulke kleinigheden
En vriendelyke gemeenzaamheid,
Ons volk; ik schik my naar zyn zeden;
Wat zegt ge? is 't kwalyk overleit?
Dat duurt zoo een, twee of drie dagen.
Dan komt er Volkje dat wat kan;
En dan is 't ook niet langer wagen.
Daar rydt een wyfje met haar man,
Zoo net, zoo puntig uitgestreken
Dat het een lust is om te zien.
Wel hoor, het is niet uit te spreken,
Hoe vlug deez' wel te vreeden liên,

Op hunne gladde ſchaatſens ſpoeden.
En 't ſchynt als 't waar voor hun geen werk.
Ik kan die Kunst maar niet bevroeden.
Daar rydt een flukſche boer, meer ſterk,
Dan kunſtig. Magtig! dat zyn gangen!
Zoo aanſtonds draait hy op die ſloot.
Zou hy wel naar zyn lief verlangen,
Dat hy zyn ſpoed al meer vergroot?
Dat's om een zweetje van te halen.
Hy heeft zyn rokje ook op den arm;
En zyne drift heeft perk noch palen;
Hy ſchynt min afgemat dan warm.
Ginds dryft een aartig paartje henen.
Waar of dat tochtje henen leit?
„ Naar Amſterdam toe, zou ik meenen,"
Zoo kreeg ik daadlyk tot beſcheid.
Dat zindelyk Noordhollandsch meisje,
Gaat met haar Vryer „ op de reed", —

„ Ge-

„ Geluk je beien op je reisje.
„ Wet vroegjes t'huis, hoor Kynd, je weet,
„ 'k Zou ongerust zyn", zoo roept moertje,
Terwyl zy Teuntje op 't affcheid kust.
„ Nou, zeit het wel te vreden Boertje,
„ Wees jy maar gien ding ongerust.
„ Ik zel me maaisje wel bewearen.
„ Maar twyfel jy er ook wel an?
„ We zellen 't as een dartien klearen. —
„ Dag moertje, — dag me kynd, dag Jan ".
Daar komt een ploeg van jonge lieden.
„ Waarheen? — Zoo recht naar Haarlem — Hoe?
„ Kan dit op eenen dag gefchieden? —
„ Ei, weg! wel 't komt er niet eens toe.
„ Daar's ofëfproken niet te fcheien.
„ Zoo 't overal gnap ryen is,
„ Dan brengen wy 't wel heel tot Leien.
„ Maar, loopt het ons wat uitter gis

„ We kunnen aanstonds wederkeren.
„ Dat weet me van te voren niet.
„ Dat zel de tyd ons motte leeren".
Zoo me onderwyl een krablaar ziet,
Die poogt al scharlend voort te raken,
En tuimelt haast by elken zet,
Dat kan de kykers ook vermaken,
Zoo 't maar den armen knaap niet let.
Nu zien wy daaglyks goede vrinden.
Zy kunnen, tegen 't middagmaal,
Myn Pastory wel netjes vinden.
Dan krygen wy een breed verhaal
Van deez' en die, van hier en ginter,
(Ik schryf om 't rym een *t* geen *d*)
„ Wat zeg je er van? dat's eerst een winter!—
„ En waarom komt je vrouw niet meê?
„ Dat hadt me groot vermaak gegeven. —
„ Zyn al de kleintjes frisch en wel? —

„ Niet

„ Niet waar, wat maakt dat ys een leven! —
„ Zoo'en tochtjen is voor U maar spel",
Dus pratend' by het vuur gezeten,
Verhaald' elk wondren van de kou,
Dan is 't: „ o toe wat vroegjes eeten",
Ik die maar van geen plakkers hou
Weet dit ook wel heel fraai te mikken;
(Een Vriendenmaal is gaauw gereed)
Terwyl wy ons aan Tafel schikken,
En elk met graagte om 't smaaklykst eet,
Zoo loopt er niet veel tyd verlooren.
„ Nog een los pypje, en dan weer heen",
't Gaat nu nog vlugger dan te voren;
Zy zyn er op gesterkt, zoo 'k meen;
En hebben het hier goed gevonden,
Al was juist het Onthaal niet groot.
„ Kom gaauw de schaatsens aangebonden,
„ En zoo den Tuin door naar den sloot".

Al waglend zoo ver voort getreden,
Is 't nog eens „ duizendmaal verpligt". ——
„ Wel t'huis", en daarop voort gereden,
Zoo aanstonds zyn ze uit ons gezicht.
Er is iets fraais in 't schaatsenryen:
'k Zie 't altoos met verwondring aan.
Al stelde ik eens myn vrees ter zyen,
'k Wist op die dingen niet te staan.
O 'k heb dat meê al ondernomen:
Het spreekwoord zegt: „ 'sLands wys 'sLands eer",
Maar kon er niet te recht meê komen,
Ja, konde ik het als gy, 'k had meer
Dan eens de tochtsloot opgereden.
En komt gy hier 'k hervat het ligt,
'k Beproefde het, niet lang geleden.
Mevrouw, indien gy dat gezicht
Gezien had; 't is niet te beschryven!
Zoo'en kruk is nooit op 't ys geweest.

En,

En, (laat het tusfchen ons toch blyven)
Ik was maar al te veel bevreest.
'k Bezogt het in die koude dagen
Toen ik, tot in myn hart geraakt,
Aan U zoo deerlyk zat te klagen.
„ 'k Heb in myn Inkt een byt gemaakt".
En 't was de zuivre oprechte waarheid;
Hoor 't was hier „ onmanierlyk" koud,
Ik zat elendig in de naarheid.
Geen koolvuur, nog geen vlammend hout
Kon my ontdooyen; half bevroren
Schreef ik aan U dien droeven brief,
Waarin ik U myn leed deed hooren.
Nu is 't heel wel Mevrouwtje lief.
Maar, om weer tot het ys te keeren,
't Is als 't met alle konften is;
Men dient het als een kind te leeren
Of 't fchaatfenryden is wel mis.

Zoo

Zoo 'k myn genoegen heb van 't kyken
Of dat de Zon naar 't Westen daalt,
De felle kou me te rug doet wyken,
Of dat myn tyd wat is bepaalt;
(Ik heb altoos myn' bezigheden,
Al hebben die niet veel om 't lyf,).
Dan ga ik zachtjes t'huiswaards treden,
En boven is myn meest verblyf;
Daar zyn myn kaarten, printen, boeken:
'k Heb daar het fchoonfte Landgezicht.
'k Hoef nooit naar iets te lopen zoeken,
Waaraan ik fchets, of fchryf, of dicht.
'k Heb al dat goetje op myne Kamer,
Daar ik myn meeste dagen flyt.
Hier 's geen vertrek my aangenamer,
Terwyl myn Hof myn geest verblydt.
Maar, als de dag ons gaat begeven,
'k Ga naar beneden by het vuur:

En

En dan gebreit, genaait, geschreven,
Zoo 't valt. Wat heb ik menig uur,
Dus met myn Dominé gesleten!
Dus bragt ik vyftien Winters om.
„Dat kan niet zyn"! Ja, wel te weten!
Net vyftien winters is myn som.
Ik heb dat wat heel goed onthouwen.
'k Zeg hondermaal, waar vliegt de tyd!
Wel 't heugt me duidlyk van ons trouwen!
Och ja, die jaartjes zyn wy kwyt.
En 't is of 't gisteren eerst gebeurde,
Dat gy my eerst bezocht, gy my
Ik U myne achting waardig keurde.
Hoe aangenaam, hoe bly, hoe vry,
Versleten wy ons jeugdig leven!
Wat my betreft, ik ben voldaan,
'k Wil my wel van 't Tooneel begeven,
Al lacht my de Gezondheid aan;

Al

Al heb ik duizend, duizend reden
  Om hier zeer wel te vreên te zyn.
't Is ydelheid der ydelheden.
  De gansche Waereld is een schyn;
Een schaduwbeeld; 't waarachtig wezen
  Van vreugd en droefheid is hier niet.
Wat wy verlangen, wat wy vreezen,
  Waarop men hoopt, waar voor men vliedt;
Bezien wy 't met aandagtige oogen;
  Wel waarlyk 't zegt dan juist niet veel.
Noch roem, noch rang, noch groot vermogen;
  Hoe vriendelyk de jeugd ons streel,
Zy kunnen ons toch nimmer schenken
  Dat heil waar naar, waarom men woelt.
't Is uit zoo ras! wy leeren denken,
  En 't vuur der driften word gekoelt.
Dan kunnen wy eerst onderschryven
  't Is alles; alles ydelheid.

'tWas

'T Was zo, 't is zo, en 't zal zo blyven.
Dit's ſlot den ſterfling toegeleit.
Wy kunnen er niets aan verandren.
Dit zien wy by de ervarenis.
Vriendin! beminnen wy elkandren,
De waereld latend' voor 't geen ze is,
Terwyl wy lachen, nimmer haten:
Geen ſchoonder naam dan menſchenvriend;
(Laat elk zyn eigen mening praten)
Doe wel; ook dien het niet verdient.
Wy hebben allen toch gebreken.
Hoognoodig is de inſchiklykheid!
Niet waar, wat kan ik ernſtig ſpreken?
Maar 'k weet dat dit ook U wel vleit.
Wy hebben dikwyls één gedachten.
Gy zyt daar 't past van ernst niet bang.
Voor my, ik zou my zelf verachten,
Indien alleen de norſche dwang,

Der

Der altoos harde Tegenheden
My tot iets ernstigs neigen kon.
'k Heb die verplichting aan de Reden;
Ik werk des uit een zuivrer bron.
Word deugd uit slaafsche vrees geboren?
Is geemlykheid dien eernaam waard?
Wanneer wy naar de Reden hooren,
Als zy ons 's Hemels wet verklaart,
Dan zullen wy heel ras bevroeden:
Dat niets zoo valsch zoo schaadlyk zy.
Gelukkig die zich weet te hoeden.
Voor 't geen de domme Dweepery
Ook hier omtrent weet uit te vinden.
O dat zy nergens ingang vond!
Dien zy het zielsoog kan verblinden,
Dien maakt zy gek, of ongezond.
Hy die met onbenevelde oogen
Zyn waar belang ziet in zyn plicht;

Niets

Niets vreest dan dat geducht vermogen,
Waar voor het gansche Schepsel zwicht.
Die 't rustbedoelende Geweten.
Steeds raadpleegt, en eerbiedig hoort,
En by 't vergeven, voegt vergeten;
(Waar hy door drift toe wordt gespoort:)
Hy die den schoonen hof der zinnen,
Nooit al te verre is ingegaan,
Zich door geen lusten laat verwinnen,
En geen begeerig oog wil slaan
Op vruchten, die hy niet mag plukken,
'T Hartknagende berouw niet kent;
Wat zou hem zyne vreugd ontrukken?
Die dierbre schat blyft ongeschend.
Wanneer het hulpryk mededoogen,
Zyn hart versmelt door haren gloed,
Dan stroomt uit zyne vriendlyke oogen,
Wel eens een heete tranenvloed.

Hy poogt zyn hart geen steen te maken.
Neen, 't zucht met de onderdrukte Deugd,
En voelt hy zynen boezem blaken
Door 't zuiver vuur der Liefde en Jeugd;
O ja, dan vloeien menigwerven
De tranen langs 't ontroerd gelaat:
Terwyl hy meent van vreugd te sterven,
En 't kloppend hart met moeite slaat.
Maar zou hy uit misnoegen zuchten?
(Elk heeft zyn wederwaardigheên!)
Zou hy, te dwaas, der vreugde ontvluchten,
En op de scherpste dorens treên!
Steeds distels plukken, en nooit rozen,
Die hem 't bedaard Genoegen biedt!
Zou hy haar gunst verachteloozėn,
En laf verkwynen by 't Verdriet,
Om dat de ruwe tegenheden,
Op zynen weg naar 't hoogste goed,

Hem

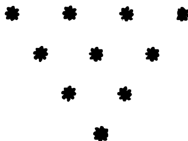
Hem nu en dan op zyde treden?
Zyn groot, zyn welgesteld gemoed,
Verheft hem, boven 't zondig klagen.
Wat lot hem ook is toegeleid,
Des Hoogstens wil is zyn behagen.
Zyn heele Ziel is dankbaarheid,
En hy die dankbaar is, is blyde.
Geen schooner spreuk, dan „ *Deugd verheugt*".
Maar, trekt hy in haar dienst ten stryde,
Wat schenkt hem ieder zege vreugd!
Het wys, weldadig Alvermogen,
Heeft ons geschapen tot geluk;
Het zegent ieder deugdsaam pogen!
Hoe dikwyls groeit 'er heil uit druk!
En 't geen men waande ons heil te geven,
Heeft menigmaal verdriet bereidt.
't Draagt alles in 't onzeker leven
Het merk der onbestendigheid;

'T Zy men door voorspoed wordt beschenen,
Of norsche ramp ons werpt ter neêr,
Alrede is myne jeugd verdwenen;
Die bloem myns levens is niet meer.
Deez' dag! hy kan de laatste wezen
Waarop myn oog het licht aanschouwt.
Maar! zou ik voor myn sterfuur vreezen!
'k Heb mynen God myn heil betrouwt,
Zou hy myn nedrig hart verstooten,
Dat hem in blydschap dient? ô neen!
'k Heb niets dan goed van Hem genoten,
Door mynen ganschen leeftyd heên.
Ik hoop op Hem die, zo weldadig,
All' myn behoeftens heeft vervult;
Dien goeden God die, zo genadig,
Vergeeft op 't waar berouw de schuld.
Vaarwel! Indien ge aan myn verlangen,
Myn waardige Vriendin, voldoet;

Dan

Dan zal ik U nog hier ontvangen
Vóór ons de lieve May begroet.
'k Omhels U vriendlyk, hartlyk, teder;
Des Hoogsten zegen blyve U by.
Nog eens, ik bid U koom haast weder:
Denkt ge aan uw vrienden, denk aan my.

Geschreven in de
Beemster 1775.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ELISABETH WOLFF, GEB. BEKKER,

EN

AGÀTHA DEKEN.

Wolff, Elizabeth Bekker.

ELISABETH WOLFF, GEB. BEKKER,

EN

AGATHA DEKEN,

ZOO UIT HARE

GESCHRIFTEN ALS UIT ANDERE BESCHEIDEN GESCHETST

DOOR

H.endrik FRIJLINK.

BIJVOEGSELS EN VERBETERINGEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
HENDRIK FRIJLINK.
1863.

Bijna zestig jaren zijn verloopen sedert de twee verdienstelijke vrouwen en vriendinnen overleden, die ik tot onderwerp nam eener beschouwing van beider leven en geschriften. Daar omtrent het eerste zeer weinig bekend was, viel die taak mij juist niet gemakkelijk, en kon ik natuurlijk niets meer leveren dan wat ik omtrent haar in tijdschriften en elders vond opgeteekend. Wat ik nu geleverd heb, kan ik als bekend beschouwen bij hen, die in beider leven en geschriften belang stellen. Dat mijn arbeid — dien ik volstrekt niet hooger schat dan hij is — deze en gene aanmerkingen zou uitlokken, en welligt nog het een of ander aan het licht zou brengen, dat mij onbekend was gebleven, of mij gelegenheid geven zou het een en ander te verbeteren, wat ik niet al te juist had voorgesteld, was te voorzien. Immers: *du choc des opinions jaillit la verité.* Over den vorm, waarin sommige dusgenaamde teregtwijzingen in tijdschriften geplaatst zijn, wil ik hier niet spreken; hij, die een goed doel in het oog heeft, let op zoo iets niet; alleen kon ik toch niet nalaten te meesmuilen over de dood onnoozele aanmerking eens verslaggevers van mijn werkje in *de Navorscher* voor 1862, bladz. 288, waarbij hij zegt: „Jammer dat het boek niet een weinig tijds later verschenen is; de heer Frijlink zou dan bekend geweest zijn met hetgeen in de laatste nommers van ons tijdschrift is medegedeeld, vooral met den brief blz. 195—199, die over het minst bekende tijdperk van het leven van Elisabeth Bek-

ker zooveel licht verspreidt." Waar toch zou het heen, indien de schrijver van een werk, dat bijna zestig jaren op zich heeft laten wachten, dit niet zou mogen ter hand nemen, omdat de een of ander in een weinig gelezen tijdschrift daarover misschien nog iets mogt kunnen in het licht brengen? Hier echter is de wenk nog meer belagchelijk, daar de brief, waarop gewezen wordt, over het leven van Betje — zoo als de' predikants-weduwe zich altijd noemde — geen het minste *nader* licht verspreidt, en ook in *de Navorscher* zeer goed ongedrukt had kunnen blijven.

Nu tot deze *Bijvoegsels* overgaande, is het mij aangenaam te kunnen beginnen met het mededeelen eener verzameling van „Alleraardigste brieven en gedichten van Betje Wolff en Aagtje Deken", mij tot mijn plan welwillend verstrekt door den heer Mr. H. Vollenhoven te 's Gravenhage. Zij zijn door dezen gevonden in de nalatenschap van zijnen grootvader, Mr. Hendrik Vollenhoven.

Omtrent de strekking van deze brieven laat ik de aanteekeningen voorafgaan, die ik in de verzameling heb aangetroffen.

„Veertien brieven zijn gedateerd; vijf niet. Van de vijf kunnen twee door den inhoud vrij naauwkeurig gedetermineerd worden; de drie andere slechts zeer in de verte. Ik heb aan al de brieven zoo als zij volgen en met invoeging der ongedateerde, waar ik meende dat zij behoorden, een nummer gegeven, ten einde het den lezer gemakkelijk te maken.

N°. 1 is van 17 April 1774 uit *de meer;* de brief is van de kennelijke hand van B. Wolff, die hier het karakter aanneemt van baker, en onder den gefingeerden naam van Grietje Jansen, nuy (*nu*) van der Treuselen, aan Mr. H. V. allerlei details over haar (evenzeer uit de lucht gegrepen) huisgezin mededeelt.

N°. 2 is ongedateerd: dat B. W. hem schreef, blijkt, behalve uit haar schrift, mede uit de aanteekening van Mr. H. V. Zij schrijft hier onder den naam van Grietje Pieters, geboren van Blijdenburg. Dit stuk schijnt ongeveer van den tijd van N°. 1. De daarin voorkomende bevestiging van de burgemeesters kan iemand, die tijd tot zoeken heeft, welligt op den weg helpen.

N°. 3 en 4, van de hand van B. W., zijn mede zonder dagteekening. Beide bevatten de mededeeling van een bezoek, dat B. W., op verzoek van Mr. H. V., aan diens oude baker bragt. Hier schijnt geen fictie te bestaan. Te oordeelen naar het schrift, zou ik meenen, dat die brieven ongeveer van denzelfden tijd zijn als 1 en 2.

N°. 5 is van A. Deken in d° 24 Maart 1784. En nu schijnt er eene lacune in de briefwisseling gekomen te zijn; want N°. 6 van B. W. en 7 van B. W. en A. D. dragen het jaartal van 1800, toen de vriendinnen te 's Gravenhage woonden. Men zou er uit kunnen opmaken dat er eene verkoeling had plaats gehad, en de vriendschap tusschen haar en Mr. H. V. nu weder levendiger werd. De volgende twee dragen blijken van groote hartelijkheid.

N°. 8 is van B. W.; 9 van A. D. en B. W.; 10 insgelijks van de twee dames; 11, 12, 13 van B. W.; 14 is van A. D. en ongedateerd, maar uit den inhoud, vergeleken met dien van N°. 13, blijkt dat hij niet lang daarna geschreven werd; 15 is van B. W. en het discours van den kalfskop van A. D.; 16 is van de beide dames en ongedateerd, doch uit den inhoud blijkt dat hij op 15 moet volgen; 17, 18, 19 dd. November en December 1801 zijn van A. D. en betreffen eene zeer ernstige ongesteldheid van hare vriendin B. W.

Behalve de brieven bevinden zich in de verzameling de navolgende gedichten:

1 van M. L. Griethuizen, geb. Carelius, op de geboetseerde afbeelding van B. W. door D. Nachenius.

2 op idem, door J. E. Grave (copie).

3 Poëtische Babiole van B. W., op den dood van haar hondje Pretty.

4 Brief in rijm van B. W. aan hare halve zuster Aletta Engelman, geb. Wolff.

5 *Rhijmdight*, in kronykstijl, op vrouw Jacoba van Beyeren, naar het schijnt door zekeren Gerrit van der Jagt, not. en proc. te Schiedam, evenwel van de hand van B. W.

6 Gedicht ter zilveren bruiloft van den heer Grave (hierboven vermeld) en zijne vrouw.

7 Eenige gedichten van zekeren Gerrit, welligt van der Jagt, schoon nu uit Zaandam gedagteekend.

8 Een gedichtje van B. W., althans van hare hand.

9 Een Latijnsch gedicht ter eere van B. W. Misschien door een anonymen vrijmetselaar; immers de onderteekening is: *Ex Oriente.*

Gaan wij nu over tot hetgeen in deze brieven voorkomt en voor onze letterkunde belangrijk geacht kan worden. Eigenlijk zijn zij dit alle, van het begin tot het einde, daar zij het beminnelijke karakter van beide vriendinnen ten volle doen uitkomen. Geeft toch eenig auteur iets door den druk in het licht, dan kan er altijd twijfel bestaan, of zijn schrijven wel een uitvloeisel des harten is, en of hij zich niet van zijne schoonste zijde tegenover het publiek vertoont. Met de brieven echter, die wij nu gaan mededeelen en welke niet ter openbare uitgave bestemd waren, kan dit geenszins het geval zijn. Wij laten ze nu hier volgen.

---

(1)

In de meer, in 't jaar onzes heeren anno
17 honderd en 74, den 17 Aprillis.

Lieve Kindertjes

Wij ouwe luidjes beginnen er weer heel op te krabbelen. We hebben deuze winter en hoope kruksies gehad, en zo als Salomon wel zeid: het gaat te voet maar het komt te peerd. De ouwe man het nu bienen als pylaaren, elk op zen zelf zo dik als de kleine Bet in de middel, maar onze sarresijn, dat en hiel voorstandig man is, en zelf over onzen schout die ook een kloek hoofd heit prakkeseert, het me wat goed gegeeven. Daar mot je nou heen gaan, zei hij zo (en hij snoot zen neus) en kopen en potje, daar nooit vet in geweest is, en kopen en fles witte fransche wijn; maar men Heer van der Hovenvol, ze vraagen hier stikken van mannen veur en fles, en je weet, als bij gemiene lui leggen der handen dan leggen ook der tanden; nou dat blijft mer over, althans men Heer, ik heb de orlementen zo gepreppariseert, als de Miester me beduide, en Vader is nou weer op en bien, en wat mij nou eigenlijk angaat, wel ik denk dat het lukken zel, want het neemt nog al af en ik zeg altijd: als 't niet after uit gaat gaat het veur uit. Wel ja

men heer! Maar ik heb gehoord van onze dominees juffrouw, als datter jij je ouwe Baaker nog graag ereis zien wou, en datter jij nog veel dinstigheid veur me had, en datje getrouwt bent, met en heele mooije jonge sirimante dames van en juffrouw. Maar ik wil het haast niet gelooven. Zou mijn Heinemannetje zei ik, die ik zo dikkels en schoone witte broek heb angedaan, en die ik zo dikkels in zijn na waatje geleid heb, zukke dingen doen, zonder a mij of wee mij te zeggen? dat zal laster weezen. Dat kind is daar veuls te braaf en zeun toe, en hoe mal plagt hij met Grietje te weezen, als hij me dan zo op men schoot aayde en vuistjes gaf an zen zusje; en dan zei jou Moeder, Mevrouw meen ik: Grietje, Grietje, je zult de jonge in den grond bederven, hij zal je nog saggerijn andoen, want je laat hem altoos betijen. En dan kwam je Paapaa en zei: hoor Grietje, je kweekt de jonge veur Oostinje op, want hij is stout en jij zult het te laat zien, en is dat nu niet net zoo uitgekomen, mannetje lief? Zou jij zo maar buiten mijn weeten getrouwt zijn. Wel dat zou al te slegt zijn.

Maar men heer, ik hoor ook dat je negotie in groene seep doet, en ik zei teugens me man: Pieter, (zie men heer, je bent altoos nog onze Heintje) Pieter, zei ik zo, we motten de jonge lui de penning gunnen. Ik zal onze schipper ereis en pot me geeven, om vijf verndeel siep Amst. gewigt. Alle beetjes helpe zei het muiske, en het piste (met verlof bij 't heilige lieve brood) in de zee, en als de ziep wel bevalt zal ik maaken dat je al onze groote lui van het durp ook te winkel krijgt, want 't is en slegte tijd, en je lui zullen wel gaauw in de kinderen raaken, althans Pieter het er goeije moet op, want zei hij zo, (je weet men heer, wij gemiene lui hebben ook onze grappen) en hij verzette zijn slaapmuts: Grietje bischien mot je daar om komme, dat zal daar al op zij zitten, die bot zal al vergalt zijn en nou zel men heer meugelijk jou bij zen beminde mevrouw gerikkemendeerd hebben, omdat je hum zo wel gedaan hebt, want al is de man een benist man, hij is egter en braaf heer, maar je moest er ereis met je eigen parsoon heen gaan en hoore hoe of Scheveninge er uitziet, want zo als je weet gissen kan missen. Hij lachte, want hij is nog al de zelfde goeije paay, in wiens huisje je zoo dikkels gestaan hebt, en die zo dikkels

mit je en zingeltje om kuijerde en je dan droeg. Kijk, zeidden de lui dan, die groote sulfus word nog gedraagen, en dan zei Pieter ummers: legt het je wat in de weeg schorrimorri, dat ik men jonge men Heer draag? Ja wel, ik ken het niet op! me dunkt dat ik je nog daar zo in de jurk zie loopen, en toen je veur 't eerst in de broek kwam, zei je tante Keetje, de vrouw is ook al bij onze lieven heertje, wel baker, je bent as en brand op het kind, je zou zo leevend in de jongen bijten; en je Grootepaapaa stopte me dikwijls en paar sessies in de hand. Pas maar braaf op de jonge, zei de goeije ouwe Heer, ook al in 't graf! Daar zel ik en jij, Grietje, nog groot playsier an beleeve. Ja ik heb menigen draay in de loop gehad, want je Paapaa was wat poestig, en als hij je en pof wilde geeven, schoot ik er altoos tussen, en zijn vuist kwam op mij neer. Allemaal playsier, en ik zou me leven veur je gelaaten hebben. Ik wou je graag en presentje zenden, zo als en verndeeltje tabak of wat wezeper moppen, want je plagt altijd en zoetekaauw te zijn, maar onze dominees juffrouw raadde het mij af. Hoor, zei ze zo, want men Heer ze is heel gemien met ons, en ze het geen druppel groosheid in der hiele lijf, want ze zeid altijd: die groos is is gek en die wijs is schikt zich naar alles. Ja, men heer het mensch word danig gelasterd, en ze zeggen dat zij 't met de Lange Loosjes houwt, maar ik geloof er niet aan, want ze gaat altijdt Zundags eens te kerk en ze houd magtig van alle braave mensen; altans de jufvrouw zei: hoor Grietje en hoor Pieter, mijnHeer en Mevrouw weeten wel dat jij 't wel meent, en die lieden zouwen jou op geen kosten willen jaagen, want het zijn menschen die 't zelfs wel doen kenne, maar als je eens en briefje wil schrijven, dan zal d° of ik hem wel bezurgen buiten jou kosten, en dat zal die menschen veul aangenamer zijn. En nou zel je nog al benieuwt zijn om te weeten hoe dat wij het al met onze jonges hebben. Wel men heer dat is nog al breed in deuze bedorve weereld; ik zal het je ereis met weinig woorden zegge. Onze Coo het het zo wat geroert als je weet, en hij is het zeegat uit, want de jongen had den duivel van 't knoopmaaken, en ik hoop dat hij zich wel comperteert en dat hij ons eens en stukje sis zal stuure veur en schouwermantel veur me, en veur en kabaaytje voor zen vader. Jan het en heele goeije broodwin-

ning: hij is nu deur rikkemendatie en omdat hij heel sirimant leezen en schrijven ken, spaanderraaper van de Hoornsche Oostinjise werf gemaakt deur onze d° juffr. volk, en die jonge is er denken wij booven op. Claas loopt nog met de groenwagen en ik denk dat hij 't met de weeuw eens is. Je weet vrijen onder dak is en groot gemak, het kost wel veel zoenen, maar het spaart ook veel schoenen. En vader en ik hebben er niets teugen, ze het een gouwe ketting zes dik om der hals, baggen als pruimen in der ooren en en zulverde beugeltas wat bin je me op zij, en 't is een wijf als en veugel, ze zal ook er natuur hebben, denk ik, en de jongen ziet er wel uit. Zo dat Claas zal nog en breed man worde mit die weeuw. Keesje is nog bij ons, maar ik denk dat hij veur huisknegt bij d° zel komme, en dan is die ook van de straat. Maar hoor men heer, as het nu zo laat was, weet je, dat je vrouw om de boodschap mot, dan moet ze zich veur al niet te stijf rijgen, want dat is kwaad veur der, en ze mot dan ook niet te sterk in de zon kijken, want dan zou ze zeere oogies krijgen, en dan mot je vooral niet te dikwijls met er in de avondlugt gaan, want je lui jonge lui bruijen maar toe en die zoete vrouwtjes weeten er niet van. Hoor men kostelijk kind, je mot denken: die al zijn kost verteert omtrend het middagmaal, vind als het avond is zijn tafel bijster schraal. Je weet ik bin en vrouw van veul ondervinding en ik heb zo dikkels met de Prins over de Maas geweest, ik heb zo dikwijls met dat water voor den dokter geweest, dat proffesser Kamper zaliger dikkels zei: daar Grietje in huis is mag ik wel van daan blijve, en dat was nu een profekster, en onze d° juffr. zeid altijd: hoor Grietje, als ik eens zo bezurgd was, je zou men raad en men daad zijn, maar ik zeg: hoor juffr. jij bent al te leevend tot dat werk, d° werkt aan den ouwen brug, en dan lacht d°, want d° mag heel wel wit zien, en weetje wat zij dan zeid? dan zeid zij zo: 't kan er niet op staan; ons traktement is te klein om en hoope jonges te hebben. Wel juffr. zei Pieter, want die gaat dikkels bij d° op een pijpje en ik op een konkeltje, wel juffrouw, zei Pieter, onze lieve Heer schept geen monden of hij schept er brood veur, en we weete niet of de kinders mit ons eeten of wij met de kinders. En me dunk, je staat er zo net toe. Wel d° moet denken dat het

an de vier hoeken van zen lijf kermis is, als je zo bij hum zit te praaten. Ja, ja, zeid ze dan, jij bent en oud man, je slaapt in je mus, en dan loopt ze na der kawier, en ze speelt hier van daan naar moeder balet, dat je zo aer in je lijf er van word, en dan is d° zo in zen schik, want tusschen ons, hij is droevig mal met er, en 't is al goed was zijn lieve Betje doet, al was 't averegs verkeerd. De man zeid en hij het gelijk: er is geen kwaad in der, en ze het vriend nog maag en ik heb ze als een kind gekregen, en as ik er niet lief had, wat had ze dan veel, maar men heer dat mot tusschen ons blijve. Nou de groetenis van Pieter, van de vrouw uit de kelder Maartje buur, en van ons ons allemaal genagt, en blijve tot in de dood,

Grietje Jansen, nuy van der Treuselen.

Postcriptum, behoorende bij den eersten brief.

P.S. Maar ja men heer, die weeuw van onze Claas is kattelijks en zo as je weet wij bennen van aver tot gord gerifformeerde menschen. Maar d°. juffr. zeid dat dat er niet op an komt, als ze maar braaf oppast en dat elk maar in zen kerk mot blijven en de jongens met Claas en de meisjes met Teuntje motte gaan, zo as dat nou de mode is onder de rijkdom; maar ik heb er tog en zwaar hooft over. Ik zal ereis mei d°. over spreeken, want die man is ook niet zot en is goed tot in zen darmen zo als al de boeren wel weten.

De brief, die nu volgt, is niet minder geestig dan de vorige, en het zou mij inderdaad leed doen, er iets van af te laten. Hij is aan den heer Mr. H. V. gerigt, en luidt aldus:

Eindelijk, mijn kostelijk kind, kom ik je ereis toespreeken. Hede menheer, wij gemeene burgerluidjes zijn aanstond confuzerig als zulke groote menheeren, as men heer is, ons ereis zo wat willen toezenden. Zo als uwe eedele met uwe Wel Edeles kreeften, daar mijn heer van beliefde te spreeken, in zijn Edelens brief aan mij wel toegezonden. Ik zei teugens me man: „Vader!" zei ik zo, en menheer ik was puur ontstelt. Wat is het, zei hij zo. Is er zwarigheid dat je zo bleek word, is 't ook en briefje van de eene of andere, die en passekwilletje aan je zend? Neen man, zei ik zo, 't is van

onze Heintje, kijk men heer zo noem ik je als 't met je believen was, in de wandeling tusschen men man en mij. Maar ik ben tog van men stuk. Wel, leid de man zen mevrouw dan inde kraam, of zit het met de zeep negotie op zij? Och neen, vader, zei ik. Maar geef me dan opendatie! zei hij zo; en toen zei ik van dat men heer vroeg of ik wel van kreeften hield; en dat hij er dan ereis een wou stuure in en briefje. En kijk, zei ik, man, daar ben ik zo magtig van aangedaan: want, zo als je weet, de man het an mij geen de minste dingstigheid om wat te zenden. Nou, zei ik tegens mijn man, wat rae je me nou, vader, zou ik nou maar zeggen, zo als 't is, als dat jij en ik er wel van houwen, maar dat dat geen kost voor gemeene luidjes is, en dat we men heer hoogelijk bedanken? Zie men Heer, wij zetten onze teering na onze nering; wij springen niet verder als onze stok lang is; wij denken altijd brood voed ook, want God betert men heer, we hebben het niet te ruim, en we zijn even zo te vrede als of we alle daag kreeften aaten, maar ik beloofje, dat we weten dat het 's winters koud is. Maar om dat men heer tog blieft te zeggen van de kreeften, wel ja menheer, zend er ons eens één; ik zou zé om de aartigheid in stark water zetten, en om te toonen datte wij evel ook nog met de rijkkelui in een jaar zijn. Maar men heer moest ze op een maandag of op en woensdag of op en vrijdag zenden, omdat 's daags daaraan altoos de man gaat die de boodschippen doet. Zie je wel, ouwe liefde roest niet, zei men man; ik heb dat kind niet zo te vergeefs gejouwd en gesleept. Ja zei ik, zie je nou wel dat ik hem niet tot het kwaad heb opgevoed, al had hij wat veul wil bij me, en touwde hij er met de kleine starke vuistjes allemet ereis op, als baker zijn zin niet gaauw genoeg deed.

En men heer, morge worden hier alle onze burgemeesters bevestigt, en dan doet onze domine en kostelijke priddekatie, die ouwe man; men zou zeggen waar haalt hij 't van daan; maar ze wille wel zeggen dat de vrouw hem zo wat helpt. (*) Nou, altijd door ben ik daar de heele dag over huis, omdat ik nog zoo wat van de moord van Parijs weet, en

(*) Het zou mij zeer verwonderen, zoo Betje met den dominé hier niet Ds. Wolff en met de vrouw zichzelve op het oog had. F.

alle die groote heeren, zo als men heer van der Faljant, dat een van onze burgemeesters is, en nog veel andere, gelijk as de lange Alewijn, en ik ken de jongelui zo niet meer, maar Rendorp (en die houd magtig veel van d°. en zijn vrouw) is er altans ook bij. Maar onze ouwe d° is nou weer wat beter. Hij is maar zwak, en hij zeid, zo as 't waar is: Grietje buur, ik heb me tijd gehad, maar hij het nou weer en spikspelder nuwe japon, en in denk dat hij die nog eerst de glans af wil draagen voor hij gaat, en zen vrouw zeid: blijf jij maar hier men goeije paai, ik heb het goed bij jou, en je bent evel men broodwinner, en dan lachen we ereis met malkander onder de roos.

Ja menheer, die lui krijgen wat presenten, als je nog spreekt van presenten! dat is maar van alles, van alles, en ik en men Pieter hebben er menig goeije beet van, want d°. en zijn vrouw ook zeggen altijd: laaten we buurman en zijn vrouw vraagen, en dan vertelt me man d° zo wat van zijn land, en hoe dat hij lange jaaren bij der zee gevaaren het, en dan praat ik met de juffr. zo wat over de kinderkraam, 't is zonde en jammer dat ze geen kinders het, ze zou ze wel doen, want het is een goeije Joris mit kinderen, dat mot ik zeggen; nou wat niet is kan nog komme, niet waar, men heer? Maar hoe neer kom ik je ereis felististeeren met een schoone jonge zeun of dochter? Zie men heer, ik ben in geen 20 jaar verder geweest als in de kerk en weer naar mijn huisje; maar as dat gebeurt komt ouwe baker met het veerschip evel vast en vooral over. Maar men heer, je mot me dan vooral niet afhaalen; want kijk, de waereld is kwaadsprekend; en ook men heer, ik ben geen schout of baljuws dogter: ik zal me dan ereis knap aandoen, me zijde kapotjen op, en me bruids jak aan, met een kerjeust badonne mutsje er bij. Maar menheer daar leid onze Kees, weet je de spaanderraper, zen vrouw in de kraam; en kind, en kind menheer as en dijk. Het het wangen als een burgemeester zo dik, en het zuigt dat het en lust is. Nou zei ik teugen men Pieter as dat ik de kosten wel doen wilde en laate onze kleine uitschilderen, want ik denk dat kan men om en appel of en ei wel gedaan krijgen, nu er niet veel te verdienen is, en nou heb ik d° vrouw wel veul maal hoore spreken van — ei hoe hiet de juffr. nou evel ook — met die fransche naa-

men! ja juffr. Costellation, of Consolation, dat weet ik zo niet net; althans ze komt veul bij jou, en ze maakt allerliefste kindertjes (kijk menheer, me motten eens een grapje hebben) zeid onze juffrouw; als nou de juffr. een drie *f* wil verdienen kan ze de kleine meid maar uittekenen. Het adres van me schoonzeun is: Monsieur, monsieur Cornelis Pieterzen van der Kniphuis, in Salomons eerste geregt, op Kattenburg, de tweede straat, het 4de huis, de tweede trap, en kind zal de juffrouw de weg wijzen. 't Is vlak over Prins mouwereis die dood is, en in de kelder worden kokinjes gemaakt. Nou menheer, ik wensch je al wat je je zelf wenscht en dat wensch ik je vrouw ook en je heele permittasie, en ik blijf uwe

liefhebbende baker tot in de dood
Grietje Pieters, geboren van Blijdenburg.

In men huisje, daags voor dat de burgem. beëedigd werden.

De twee eerste brieven zijn ongeteekend, doch kennelijk van de hand van de Wed. Wolff; die, welke hier volgen, zijn echter van hare handteekening voorzien.

(3) Waarde Vriend

Op uw verzoek ben ik bij uw oude Baker geweest. De sloof was danig ontdaan, omdat gij, die (zo als zij gehoord had) nu puur Burgemeester van haar lief kostelijk Amsterdam waart, om haar dagt; en zij zei dat zij geloofde dat die groote pruik je as een kypidootje staan moest, en ik zei dat dit heel wel zijn konde. „Maar, Gijsbertje, zei ik, de rede waarom ik nu bij u kom is wijl die groote Mijnheer u laat vragen, of je ook ereis een kalfsribbetje woud hebben, die te Amsterdam zo lekker zijn." Wel juffrouwtje de Wolff, zei ze zo, daar ben ik van *uitgekout;* maar zeg aan menheer, dat ik in al mijn gedoe niet een potje heb groot genoeg om wat te braaijen of te smoren, zo dat ik bedank duizend maal." — „Maar mijnheer vraagt of je ook wilt gedient zijn van wat wijn, uit het warme land en wat chocolade, wat zeg je daarvan, Grootje?" — „Ja juffrouwtje de Wolff (zo noemt zij mij altoos) daar ben ik beschaamd over, want ik durf zeggen dat ik een eerlijk hart heb, en het niet uit kan staan dat menheer zoo vreeselijk goed is op

zen ouwe Baker." Zo als ik daarover zat te keuvelen, kwam er een buurvrouw in, heel knap, heldertjes en schoontjes, en ik geloof dat zij benist is, *want* zij zij zag er zo zagtmoedig en zo dik en zo vetjes uit. Uw ouwe sloof gaf haar daarop een heel langwerpig verhaal van uw presentatie, en zij vraagde wat of buurvrouw haar raadde. Kijk juffrouwtje (tegen mij) dat is Aagtje buur, mijn hoofd en troost, mijn raad en mijn daad, en ik steek geen vinger in den as zonder haar er over te spreken." — „Ja, zei Aagtje buur, juffrouw, ouwe Gijsbertje is oud en afgesloofd, en zij het zo een zwakke maag; dat zij zo niet alles kan verdragen wat andere lui zo al gebruiken, maar als zij dan heel flaauwhartig is, dan neemt zij wel eens een glaasje van *zukke* wijn, met een stukje geroost brood." — „'t Is wel buurvrouw, zei ik, nu weet ik het al." — „En, zei Aagtje buur, de vrouw van Warmond, *wiens zeun Grootje ook gebakerd heeft*, ondersteunt de ouwe sloof ook magtig; en verleden zeumer hebben wij nog bij die groote mevrouw op het kasteel gelooseert, en wierden met de koets gehaald en gebragt, en als die mevrouw hier komt, dan bezoekt zij de baker, als ik weet niet wat. Maar nog wat. Ouwe Gijsbertje en haar buurvrouw gaan verhuizen, en als nu mijn heer een biksteen bakje, of een stoof, of een lampje, tot een uitzetje wou geven tegen mei, dat zou haar, zeid zij, zo een deugd doen, en dan zou zij nog te meer aan u denken.

Ziedaar, mijne commissie volbragt. Gij weet wel dat ouwe luidjes rare invallen hebben, en ik geloof dat het staal ook al uit grootje is; geen wonder; wat heeft zij getopt met de kinders! Ik blijve altoos uwe

Vriendin Wolff.

PS. Grootje heeft het portretje door Mevrouw, haar eens vereert, waarempel op het deksel van haar snuifdoosje, en zij liet het mij zien: kijk, dat madammetje heeft ons Heintjes vrouw zelf gemaakt.

---

4 Geliefde Vriend

Deez ochtend liet uwe oude Baker mij verzoeken of ik eens bij haar wilde komen. Gij weet hoe ik ben! een oud braaf

mensch dienst te doen was en blijft mij altoos aangenaam. Ik kleedde mij aan en ging naar haar toe. „Wel Gijsbertje, zei ik, wat was er van je dienst?" — „Ja juffrouwtje de Wolff zei zij, dat kan ik zelf haast niet zeggen, maar ik zei teugen Aagtje buur, dat ik men stoute schoenen eens zou aandoen, en het keutelmeisje, dat mij wel eens een klein handreikingie doet, naar je toe zou zenden." — „Nu Grootje, daar deed je wel aan en je ziet wel, dat ik ook terstond kom. Ik dagt, misschien heeft de ouwe sloof wat op haar hart, dat zij mij graag zeggen wilde en niet schrijven kan." — „Wel juffrouw, spreek jij van schrijven? Wel, ik heb in geen veertig jaar een pen op het pampier gezet, zo krom zijn mijn vingers van de jicht, en ik heb nou al in geen ronde maand naar Gods huis geweest, zo een jicht heb ik in men bien, en Aagtje buur, die mij anders vast houd, als wij uitkwispelen, zei: Hoor Gijsbertje blijf jij maar in huis, want, zei ze zo, jij hebt je tijdje wel waargenoomen. Kom, ik zal ereis een Evangelie uit de Schrift voorlezen, en Aagtje buur leest nog als een vink, nu zij is ook jonger en onze lieve heer maakt het met mij ook wel, was ik maar zo stijf niet van de jicht, en was mijn maag maar zoo gruwelijk zwak niet, en kon ik maar wat beter zien en hooren; nu mijn tijdje zal ook komen en dan zal dat alles vergeten zijn." Nu wist ik nog niet waarom Grootje mij ontbooden had! Ik dagt, kom, ik moet geduld hebben. Gijsbertje zal zich misschien nog herinneren waarom zij mij liet haalen. De ouwe ziel neemt veel af; zij word so wat dusachtig. Daar kwam Aagtje buur uit haar kamertje, want je weet wel mijn vriend, dat de ouwe sukkels botje bij botje leggen om haar eindje te krijgen, en te zamen haar potje kooken. „Wel hede juffrouw, zei Aagtje buur, zit je daar zo zonder stoof? Wel, wel, dat kan immers niet, Gijsbertje!" — „Ja, zei grootje, ik heb er niet om gedagt." Aagtje die nog heel knap voor haare jaaren is en voor Gijsbertje zorgt, haar oppast dat ik er altoos door gesticht word, vraagde of de ouwe vrouw mij al gezegd had waarom zij mij had laaten ontbieden. Dit met neen beantwoord zijnde, zeide die mij, dat er dees morgen een pijpenmandje besteld was en dat hoewel er geen brief bij was, zij echter geloofde dat het van u mijn vriend kwam. Wel, riep grootje, van wie aêrs? Is onze menheer dan niet

altijd zo een kostelijk kind geweest, en heeft hij zijn ouwe baker, al is die nu oud en arm, ooit versmaad? Ik zei: nu Grootje, dat geloof ik ook, want ik heb zo iets dunkt mij daarvan gehoord. Weetje van wie? Van dien langen mageren heer, die u dikwijls zo wat uit de krant komt vertellen, en je ook zeer genegen is." — „Ja, zei Gijsbertje, vaan mijn goeie mauwereis (*), die ons die kerjeusde tafel in ons huishouwentje gaf; ja dat is ook een kind daar ik mee voor den dag mag komen, en met men Frerijk ook, die voor hij naar het stadhuis gaat, want hij is nu ummers ook Burgemiester van den haag, dikkels eens ankomt en dikkels een briefje van zijn Weledele gestrenge mama brengt, en mij dikkels een zoete mond geeft."

Aagtjebuur zag mij eens aan, en 't was of zij zei: Grootje is weer aan 't ratelen, maar schik dat wat in. „Nu juffrouw, Grootje heeft daar van mijnheer Henderik 6 flesjes verstarkende wijn gekregen en kostelijke suykelaad, en nu wouwe we graag dat juffrouw zo goed was om mijnheer Henderik en zijn mevrouw (en, riep Grootje, al zijn kinders ook, want dat bennen zeker ook zukke goeie harten) en zijn mevrouw te bedanken uit onzen naam, want kijk juffrouw, Grootje steekt geen beetje in den mond of buurvrouw moet de helft hebben. En dewijl het voor u maar een aantast is, en wij het schrijven zo niet bij de hand hebben, zo wouwen wij verzoeken of je voor ons een klein briefje tot dankzeggen woudt schrijven met de dienstpresentatie en de gebiedenis. Nu juffrouw, je zult het wel weten hoe dat zijn moet." Gij begrijpt wel, mijn vriend, dat ik dit gaarn aannam. Ik moet de ouwe slooven recht doen: zij zijn zo dankbaar voor hetgeen men aan haar in haar ouwe dagen doet, dat ik het zo niet zeggen kan; en hoe wel ik kan nagaan dat zij niet in zo goeien doen zijn als voor twintig jaar, zoo zie ik nooit treurige aangezichten, maar groote weltevreedenheid, en Grootje is nog zo blijmoedig en opgeruimd alsof zij tot haare elbogen in 't geld tastte. Ja, zeid ze dan zo, ja juffvrouwtje de Wolff: ik ben dubbeld tevreeden, want onze lieve Heer maakt het over wel met mij. Wat had ik nu al veel aan waereldsch

(*) Hier wordt waarschijnlijk Mr. M. C. van Hall bedoeld, van wien ook in latere brieven met allen lof wordt melding gemaakt. F.

goed, als ik geen vernoegd hart had, en veel vieren en vijven.

Vergeef mij waardste vriend dat ik u zo lang ophoude. Zonder er meer bij te voegen, noeme ik mij met de oprechtste toegenegenheid Uwe waare vriendin

Betje Wolff.

Verzoek mijn compl. aan Mevrouw en de kinderen. — Cees zou ik nog wel kennen.

Thans volgt een brief van Agatha Deken, gedagteekend *Amsteldam* 24 Maart 1784, zijnde de vijfde in de verzameling, en tevens de laatste, dien de heer Mr. H. V., vóór de uitwijking van beide vriendinnen naar Frankrijk, van deze ontvangen heeft. Daar hij echter van geen belang voor ons publiek is, laat ik hem achterwege.

Tusschen dezen brief en den navolgenden ligt, zoo als hier boven reeds is aangemerkt, een tijdvak van bijna zestien jaren; het is de tijd der uitwijking van beide vriendinnen naar Frankrijk. De reden van deze uitwijking is ligt te begrijpen; bijzonderheden daaromtrent echter ontbreken nog altijd, en zullen misschien wel blijven ontbreken. Als eene kleine bijdrage intusschen tot haar verblijf nabij Trevoux kan misschien het volgende nog dienen, te vinden in het *Leven van Cornelia Wildschut*, dat, volgens de Voorrede van E. Bekker, Wed. Wolff, in het departement de l'Ain geschreven is. Wat nu wordt medegedeeld, komt voor in eene noot, te vinden op bladz. 382 en volg. van het vijfde deel dezes werks, en luidt aldus:

Met permissie van mejuffrouw de Groot (*) moeten wij zeggen, dat deeze twee vrouwen wel weinig beduiden bij eene vrouw, die wij in Frankrijk hebben leeren kennen, en wier vriendschap en zusterlijke verkeering de roem en het genoegen onzes levens is. Tot eer onzer sexe zullen wij haar in ons vaderland bekend maken; niet om haar te toonen,

---

(*) Deze noot behoort bij een brief van *Mejuffrouw Maria de Groot aan den Heer Reinier Walter*, en doelt op hetgeen daarin door Mej. de G. gezegd wordt.

dat wij haar recht doen; want zij verstaat geen enkel woord Hollandsch, en wij zullen het haar nooit verhalen.

Deze vrouw is thans vier-en-dertig jaar; zij is getrouwd met een uitmuntend man, die zijn ambt door de revolutie verloren heeft; door die revolutie, aan wie hij zo veel heeft toegebragt, zo wel door zijne patriotische schriften als edel voorbeeld; hij is *thans* niets dan Notaris, een ambt, meer eerlijk dan voordeelig; zij woonen twee uren buiten Trevoux, en hebben thans niets dan een klein landgoed, bestaande ten grooten deele uit nog geheel jonge en des nog weinig gevende wijngaarden, twee melkkoeijen, en een toom hoenders; hun tuin is naauwelijks groot genoeg om hen hun moes en vruchten te bezorgen; zij behouden geen eene bediende, sedert hunne inkomsten zo bekrompen zijn. Virgeron en zijne vrouw bearbeiden alles voor de helft der producten, en doen het boeren- en grof huis-werk. Deze waardige menschen hebben zes schoone gezonde kinderen; het oudste dochtertje is vijftien, en het kleinste zoontje twee jaar. De schoone gezonde vrouw heeft alle hare kinderen zelve gezoogd (iets dat in ons land bijna een mirakel is), zelve van tijd tot tijd de kinderpokjes geïnoculeerd; zelve opgevoed, en met hulp haars mans leeren leezen, schrijven, cijferen; zij gaf en geeft hun nog onderwijs in de Geographie en Historiën; leerde hun hunnen God kennen uit de Natuur, en uit de openbaaring; bewaarde hen voor vooroordeelen, die nog onlangs de menschen hier verlaagden beneden de dieren. Thans is zij institutrice national voor veertig kinderen, die zij voortreffelijk onderwijst in het leezen, schrijven en cijferen; het geheele huis is zo zindelijk, zo in orde, dat men naauwelijks gelooft, buiten Holland te zijn (doch wat anders geschikt). Wel nu! deeze vrouw heeft nog tijd gevonden om haar verstand te oefenen; zij leest niet slechts alle werken van smaak die voor de sexe geschikt zijn, maar ook Locke (de vertaling) Bonnet, Condillac, enz. Aardig is het voor ons te zien, hoe zij hare meisjes leert breijen, naaijen, borduren, terwijl zij het boek eens neêrlegt, of met ons over het gelezene meer praat dan spreekt. Deze brave ouders zien reeds hunne vlijt beloond: een zoon van veertien jaar, die nooit ander onderwijs genoot dan van zijne ouders, is gekozen om een ambt in

het district waar te nemen, waartoe zo vele kundigheden vereischt worden, dat men het niet geeft, dan aan jonge lieden van vijf-en-twintig jaar, en hij neemt het waar met de grootste goedkeuring. Deze vrouw is geen *être de la raison;* maar de alom geachte *Citoyenne Michallet* — bij haar slijten wij onze gelukkigste dagen, zo dikwijls wij er logeeren.

Over *Cornelia Wildschut* heb ik in het werkje, waarvan dit een bijvoegsel is, slechts met een enkel woord gesproken; daar het minder bekend is dan *Sara Burgerhart* en *Willem Levend*, meen ik het volgende omtrent de strekking van dit werk nog uit de straks reeds genoemde Voorrede te moeten mededeelen:

Voor 't overige zal de lezer zien, dat wij dezen roman in den zelfden smaak geschreven hebben, als twee vorigen, doch dat daartusschen de grootste verscheidenheid is in acht genomen; misschien ontdekt men hier en daar een familietrek met Saartje, met mevrouw Rijzig, met mevrouw Helder, enz.; doch de charakters zelve zijn geheel anders en werken in geheel andere kringen en omstandigheden.

Wij hebben hier eenige gebreken en zotternijen afgebeeld, waarvan in de vorige werken geen schaduw te vinden is; zekere vreemde verkiezingen en zonderlinge eigenzinnigheid, en een paar voorbeelden, hoeveel ongeloof op de zeden vermag; nooit schilderden wij nog een Samuel de Groot, bijgenaamd de Joodsche; eene mevrouw Wildschut, eene mevrouw Richters, eene mevrouw Klinkert; nooit een vriend Williams, kwaker, nooit een razend zot poëet-systemamaker; deze charakters zijn nieuw, en zo zij wel zijn uitgevoerd, zullen zij het oogmerk 't welk wij ons voorstelden bereiken; wij verzekeren met de grootste oprechtheid, dat wij geene bijzondere personen bedoeld hebben, ten minsten geene dan die navolging waardig zijn, en die het ons een eere strekt af te beelden, hoe gewijzigd het ook zijn moge: sommige geestige schrijvers hebben bij het menschdom hun hof gemaakt door personeel beledigend schrijven; en dit gelukt altoos des te beter naar mate de ijdelheid en eigenwaan gevleid worden; welk goedaartig mensch zoude

echter een scherpen Boileau verkiezen boven (*le bon homme!*) la Fontaine, indien hij niet door partijdigheid omtrent de mishandelden verblind wierd? Er is nog een soort van schrijvers, die door de gaaf van alles bespottelijk te kunnen maken veel roems verwierven; men vindt overal grijnzende huilebalken en bijtende Juvenalen; doch zij hebben meer gelijkheid met elkander dan men in den eersten opslag ontdekt: beiden vergruizen de menschelijke zwakheden.

Ofschoon eigenlijk geen nader licht over beide vrouwen verspreidende, maak ik thans nog melding van hetgeen men aantreft in de vertaling der *Brieven over de Vereenigde Nederlanden*, door J. Grabner, luitenant in dienst van de Republiek. (Haarlem, A. Loosjes Pz. 1792.) Men leest daar bladz. 390:

De met het heldendicht zeer na bestaande roman vond eerst in later tijden eenige voortreffelijke vernuften, die zich zijner hebben aangenomen. De juffrouwen Wolff en Deken, de gemeenschappelijke uitgeefsters van *Sara Burgerhart* en *Willem Levend*, munten uit in dezen tak der Nederlandsche letterkunde. Derzelver romans vloeijen over van gelukkige vindingen, wel uitgevoerde en zichzelve gelijk blijvende karakters, en getrouwe afschilderingen der zeden hunner landgenooten.

Mejuffrouw Wolff is de weduw van een predikant. Zij verliet haar vaderland na de laatste revolutie, en onthoudt zich tegenwoordig in het zuidelijk gedeelte van Frankrijk. Door hare *Oeconomische Liedjes*, zijnde een nieuwe soort van volksliederen, welke kleine natuurlijke tafereelen der volksgewoonten en zeden bevatten, heeft zij zich verdienstelijk gemaakt bij de geringer klassen van ingezetenen.

Alvorens tot het mededeelen der volgende brieven over te gaan, kan ik niet nalaten mijne bewondering te kennen te geven, dat het handschrift van beide vrouwen, gedurende een tusschentijd van omstreeks twintig jaren, bijna geen verandering ondergaan heeft, — een blijk van een vast karakter. Terwijl ik in de gelegenheid gesteld ben om straks

een fac-simile van beider handschrift mede te deelen, ga ik thans over tot het mededeelen der brieven, die na beider terugkomst uit Frankrijk aan Mr. Hendrik Vollenhoven geschreven zijn.

(5) Waarde oude Vriend!

Ik deug gods ter waereld niet voor huilebalg, maar ik kan u zeggen dat uw lieve brief de traanen langs mijn door jaaren en kommer eerwaardig — (ten minste gerimpeld) gelaat — deed vloeien. Nooit heb ik opgehouden u te zien zo als gij verdiende; dies trof 't mij te meer, toen ik kort voor wij elkander niet meer zagen, hoorde dat ook gij, gij Brutus — wat zal ik zeggen! ook gij mij verongelijkte, en geloof gaaft aan infame leugens door vijanden uitgestrooid. Ik gevoelde te zeer mijne eige zedelijke waarde om u daar een enkeld woord over te zeggen. Uwe agting was mij zo dierbaar, ik wist welk een schoon hart gij hebt. Ik zweeg, maar vergat u nooit. Ik hoorde met verrukking dat de Hemel u zegende, en toen gij voorleden jaar uw zilveren bruiloft vierdet, las ik nog eens met, zeggen de Duitschers, *zielenzwelgerij* de grap op uw huwlijk gemaakt.

Jonge, wat heb ik gegluurd om u eens te zien toen wij bij Kist logeerden. Maar neen, ik zag u niet; maar ik kan mij wel verbeelden hoe gij er thans uitziet! En zo ik maar geweten had dat gij mij als mijn ouwe Heintje zou ontfangen hebben, ik zou geloof ik waarlijk zelf bij u gekomen zijn; maar indien gij mij eens al te beleefd had ontfangen, wel ik zou *mijn reuzel gescheurd hebben.* Komt gij niet eens in 't Haagje? Ook ik heb u wel 100000000 milioenen dingen te vragen, te zeggen.

Aagtje, mijne waarde en waardige vriendin, groet u met de grootste agting. Dit weinigje schrijf ik zo spoedig om u te overtuigen, dat ouwe Baker nog de zelfde innerlijke dingzigheid heeft voor Heineman. Ik ben knips van blijdschap dat ik u weergevonden heb. Ik groet de vrouwe uwer jeugd en de kinderen, — zijn zij niet de eerstelingen uwer kragt? en blijve altoos Uwe alleroprechtst liefhebbende

29 Jan. 1800. Betje Wolff.

Thans volgt een brief, gedateerd: 's Hage 9 Februarij 1800. Hij is van Aagtjes hand, doch mede door Betje onderteekend en van den volgenden inhoud:

(6) Hooggeachte Vriend!

Gelijk elkander teder beminnende Echtgenooten, in die bedaarden leeftijd, waarin de teedre, zagte, smeltende, hartstochtelijke huuwlijksliefde reeds is overgegaan in de meer driftenlooze, zuivere, deftige, kalme vriendschap, bij bijzondre plechtige gelegenheden, bij voorbeeld ter gelegenheid der viering van hunnen echt, na eene vijfentwintige gelukkige verbintenis, zich als weder verjongt gevoelen en opgewonden worden tot die vuurige gewaarwordingen van alles overmeesterende tederheid, die, in den tijd der Minne, het bijzijn des eenen voor den anderen onontbeerlijk maakte, alzo, was de uitwerking uwes eersten dierbaaren briefs op het althoos gevoelig hart mijner dierbaare vriendin en lotgenoote in *zo heel veel liefs en leeds.* Haare natuurlijke en aangebooren vrolijkheid, reeds veele jaaren achter de pikduistere wolken van duizend onderscheidene rampen en verdrietelijkheden verschoolen, brak nog eens door dezelve heen. Het denkbeeld, *de braave gulle Vollenhoven is nog mijn vriend*, deed die rampspoedswolken scheuren; de zon der vreugd brak nog eenmaal door, en door heur gloed verlicht en verwarmd, voelde zij zich in staat eenen brief te schrijven gelijk aan die, welke in de dagen haarer zorgelooze en zo blijmoedige als onschuldige jeugd, uit haar hart en pen vloeiden. En twijfelt gij nog een oogenblik of ik ook in die reine den mensch zo zeer betaamende vreugde deelde? Reeds drieentwintig jaaren waaren onze zielen zo één en ondeelbaar als ik vrees dat onze diep vernederde Republiek nimmer worden zal. Reeds drieentwintig jaaren hadden wij dezelfde belangens, dezelfde vrienden; reeds drieentwintig jaaren hebben wij de haatelijke prophetien der zienders, in wie een leugengeest gevaren was, verijdeld, en den waan van hun, die roem droegen op hunne menschenkennis, in rook doen vervliegen. En nu nog dank ik de aanbiddelijke Voorzienigheid, die mij die sterkte van geest, dat vaste caracter schonk, die mij verhief booven het *wat zal de waereld zeggen?* vermids

mijne ondervinding mij de waereld al lang had leeren kennen als het babbelachtigste oud wijf, dat ooit de slappe theetafel van oude cornetten op een Noord-Hollands dorp vercierde. Ach dat het den Hemel behaagen mooge, dat wij elkanderen niet lang overleeven! (*) Dan dit denkbeeld moet ik, voor mijne tegenwoordige rust, zeer verre van mij verwijderen. Dat uwe lieve achtingwaardige vrouw zich verheuge in haaren Grandison; ik ben niet minder opgetoogen van blijdschap met mijne eeuwig getrouwe vriendin H[arl]owe, schoon de volmaaktheid van Clarisse voor mij onberijkbaar is.

Gij lieve vriend, verdient, dat ik u dit zo eens eenvoudig mededeel. Wat uw vriendelijk voorstel betreft wegens de liefdrijke schikking van grootvader Imhoff, wij hebben verscheiden ons geneegene vrienden in 't wetgeevend lichaam van de eerste kamer, als Gorter, Van Rooyen, Van Leiden, en inzonderheid Van Hall, die alles voor onze belangens doen zoude, wat in zijn vermoogen is. Hij heeft ons gezegd dat hij u vast spreeken zoude, daar hij thans in de stad is bij gelegenheid der inenting van zijn jongste kind. Wij beveelen ons aan uwe goede diensten bij hem. De heer van Haersolte in het uitvoerend bewind schijnt ons ook zeer geneegen, als ook Hultmann, die daar veel schijnt te kunnen uitvoeren. Ons request, op raad van eenige representanten van achtennegentig ingeleeverd, en op aanraading van eenige der tegenwoordigen vernieuwd, schijnt zoek te zijn, tèn minsten wij hooren er niets van. Mijn vriendin heeft hier in den Haag een eigen neef, een allerbraafst man, een vriend van Hultmann. Deeze is bereid ook al te doen wat hij kan. Voorts moeten wij geduld neemen. Het troost ons echter nog zo veele welmeenende vrienden te bezitten. — Nog wat. Wij moeten te Mei verhuizen. Onze huisbaas zet zijn negotie zo uit, dat hij de kamertjes noodig heeft; ook is er een leeven in de winkel met praaten en timmeren, dat wij, die daar vlak booven zitten te schrijven, onze gedachten niet hooren kunnen. Wij hebben gehuurd, kamers, in een agterhuis, dat op de tuin van het huis en die der buuren ziet, in de Spuistraat, bij eenen *Weber*. Groote Oranjeklanten, maar die kan men in den Haag niet voorbij; het zijn echter

---

(*) Die wensch is, gelijk men weet, vervuld geworden. F.

braave lieden, en wij beiden zijn in het polietieke ook Lams Menist. Wij zullen daar stil en als op een hofje woonen. De grootste zwaarigheid is, dat wij meublen moeten koopen, dan dit moet zich redden. Mevrouw van Leiden heeft ons reeds een fraai theeservies present gedaan, en andere vrienden ook iets toegezegd, als jongelieden in ons huishouden; daarenbooven zullen wij honderd guldens minder verwoonen dan hier, 't welk ons in weinig jaaren onze meublen vrij maakt. Zie daar waarde Vriend, een brief als een leinbaan, en echter hadden wij u nog duizende dingen te zeggen; dan uw geduld is reeds genoeg gevergd. Onze gezondheid is als die der zulken, volgens de schoone orde der dingen, noodzaakelijk zijn moet, welken het zeggen van Salomon bewaarheden dat het boeken maaken geen einde heeft. Mijn vriendin lijd veel aan haare zenuwkwaal en kramp in de borst. Ik, schoon ik er uitzie als een gezond mensch, heb een zeer lastig ongemaklijk leeven en vooral moeijelijke angstige nagten, veroorzaakt door eene verstopping in de leever en zeer veel podagreuse pijnen. Het verwondert de Medicijnmeesters dat ik niet in eene zware melancolie verval, maar hier voor blijve ik, dank zij den Hemel, nog bewaard.

Wat thans volgt, is van geen belang voor mijne lezers.

De nu volgende brief is van Betje.

(7) Lieve Vriend

Wij zouden uwen zo regt hartelijken brief van 12 deezer al eerder hebben beantwoord, indien wij het present ons toegedagt niet eerst hadden willen wagten voor wij u de moeite wilden geven ons geschrijf te lezen. Thans bedanken wij u daar voor met de zelfde oprechtheid die ons altoos karakteriseerde, en zullen er dat gebruik van maken 't welk gij er door bedoelde.

Hoe gegrond zijn uwe aanmerkingen omtrent onze oude vrienden. Lieve Heintje (o laat ik u zo mogen noemen!) er is zo wel een saisoen om vriendschap te maken als om te verlieven. De jeugd, dat beminlijk jaargetijde onzes levens, is daartoe geschikt. Dan is men zo oopenhartig — bij gebrek

van ondervinding) zo toeschietend, zo buigzaam, dan gevoelt men zoo levendig dat ons iets ontbreekt, dat wij zo veel kunnen genieten. Maar wij dagten in onzen jongen tijd zo gelijkvorming, dat het onnodig is hiervan meerder te zeggen; gij weet dit zo wel als ik. Naar mate de dood ons onze oude vrienden ontneemt, hechten wij ons te sterker aan die, die zij ons nog overlaat. Onze genegenheden groeien met de jaaren, en wij geven hen dien geheelen schat van liefde, die wij voorhenen onder allen verdeelden. Oordeel des hoezeer ik u waarlijk liefheb! Met verrukking heb ik u wedergevonden, en hoe veel of weinig wij ook wederzijds schrijven zullen, zal dit niets af of toedoen aan die genegenheid die ik u toedraag.

't Is niet goed dat de mensche alleen zij, zeide HIJ die zeker best weet wat ons als menschen gelukkigst maakt. Ik heb altoos gunstige gedagten van jonge lieden als zij te ongenoegzaam zijn voor zich zelf om *ledig* — zeggen de Hernhutters — hunne dagen te eindigen. Een ongetrouwd jong mensch beroofd zich van duizend genoegens die een welgepaard tweetal kan genieten, mids het een goed hart, een goed oordeel en een goedaardig karakter hebbe; anders is er geen kijk naar huiselijk geluk.

Dat gij en uwe lieve waarde vrouw het zo wel hebt getroffen, was wel te voorzien; en het moet zeer troostelijk zijn voor braave ouders in hunne kinderen hunne beste vrienden te bezorgen, te onderwijzen en te omhelzen. 't Is nu haast 23 jaar, dat Aagtje en ik vriendinnen en huisgenoten waren, en dit heeft ons zo zeer bevallen dat wij geen grooter verdriet kunnen vooruitzien dan dat zij mij of ik haar waarschijnelijk zal overleven. Wij maken met ons tween een zeer goed geheel, wijl wij elkander opwegen en dus van grooter nut zijn.

Ik kan u niet zeggen hoe aangenaam men hier ons leven maakt. Hoe veel lieve bezoeken wij ontfangen; want wij gaan zelden uit dan om te wandelen, waartoe hier verrukkelijke gelegenheden zijn. Wij worden oud; ik althans, want Aagtje is behalven haare moeilijke kwaal gezond en sterk. Zij zorgt voor mij, en dit deed zij altoos als voor een *goed kind*; en dit is noodig.

Met de tegenheden des levens breek ik mijn hoofd niet

het minste; want ik hou niet van een lelijk bakkes te zetten als men niet op vilten sloffen naar den hemel wandelt, maar wel eens langs moeilijke harde wegen. Ik dien God in blijdschap; is voor mij altoos wel. Dankbaarheid is Godsdienst; deugd (in spijt van Kant) deugd is gelukzaligheid. Een ziel die haare hoop vestigt op de barmhartigheid haars hemelschen Vaders is reeds in een aanvangelijken hemel; en als wij met waarheid kunnen zeggen: niemand mijner natuurgenooten heeft om mijnent wil ooit een bittere traan geschreid, ik vergeef van harten alles wat vijanden mij in mijn naam of bezittingen misdeeden; zo eene ziel behoeft zo heel veel zegeningen niet van de linkerhand. Noordkerk zeide altoos: Betlief, gij zult eene allerliefste *ouwe vrouw zijn*, zeggen mijne vrienden, was eene menschkundige voorzegging. Vaarwel *mijn vriend.* Omhels uwe vrouw eens voor mij. Groet alle uwe jongelieden en geloof dat Aagtje en ik u recht doen. Altoos dezelfde.

Betje Wolff.

23 M[t] 1800. 's Hage.

P.S. Hoort gij niets noopens het Legaat van Imhof? Wij niet. Nog wat. Juffr. Doll kan u twee miniatuurportretten laaten zien, die, voor twee jaar ten zijnen koste geschilderd, een vriend van 30 jaar ons vereerd heeft. Zie eens of gij er ons in kent. Aagtje spreekend — mij, oordeel zelf.

Bij gelegenheid van bovenstaand postscriptum kan ik thans de volgende aanteekening maken, de portretten betreffende, die in het werkje, waarvan dit een bijvoegsel is, voorkomen.

De lezer gelieve te dezer zake eerst na te zien wat ik omtrent gemelde portretten op bladz. 139 van mijn werkje gezegd heb, en vervolgens op te slaan de *Geschiedenis der Vaderlandsche Schilderkunst* door R. van Eynden en A. van der Willigen, Deel III, bladz. 147, uitgegeven te Haarlem bij de Wed. A. Loosjes Pz. in 1820. Dit laatste moet vooral in aanmerking worden genomen om hetgeen nu volgen zal. Men leest daar omtrent Petrus Groenia, die op 5 October 1769 te Makkum in Friesland geboren is, dat deze de portretten van E. Wolff, geboren Bekker, en A.

Deken in vroeger tijd geschilderd heeft, welke portretten door L. Portman in koper gebragt en door ten Brink, Loosjes en Immerzeel uitgegeven zijn. Het zijn deze portretten, waarvan ik proefdrukken vóór de letter op de verkooping van D^s. van Voorst heb aangekocht, om er bij voorkomende gelegenheid gebruik van te maken. Dat er eenig verschil bestaat tusschen deze portretten en die, welke vóór de *Fabelen* voorkomen, is niet te verwonderen, naardien deze *voor* en die van Groenia *na* hare uitwijking in Frankrijk zijn vervaardigd, en er een tijdvak van bijna *twintig* jaren tusschen beide ligt. Men vergelijke hierbij ook wat Betje (zie hiervoor, bladz. 99) omtrent haar „oud, ten minste gerimpeld gelaat” schrijft. Voorts verdient nog opmerking, dat deze portretten door de zelfde boekhandelaars zijn uitgegeven, bij wie eene levensbeschrijving van beide vrouwen door Mr. J. Scheltema het licht zou hebben gezien, doch nooit verschenen is. Of het nu de zelfde portretten zijn, waarvan in bovenstaand P.S. gewaagd wordt, kan ik wel niet met zekerheid beslissen, maar het komt mij toch niet onwaarschijnlijk voor.

Thans volgt een brief, die door Aagtje begonnen en door Betje ten einde gebragt is. Aagtje schrijft:

(8) Geachte en beminde Vriend!

Daar men onder de weinig menschen, waarmede men, wil men niet uit de waereld gaan, nog zo al nu en dan verkeeren moet, zo veele suure gezichten, zo veel knorrige humeuren, zo veele misnoegden, zo veele domme bedillers van al wat geschied en voorvalt aantreffen, vermids men ijzer met handen breeken wil, of om een deftiger leenspreuk te gebruiken, wil maaijen voor den oogsttijd, daar rust een mensch eens recht uit, word opgebeurd, ziet zijne jeugd vernieuwd als eens aarends, voelt zich met het menschdom verzoend en krijgt het leeven weder lief, wanneer hij een vriend ontmoet, op wiens gelaat de althoos bedaarde deugd zelve het vergenoegen en de blijdschap geschilderd heeft, wanneer men eens reedenen hoort voorbrengen, die geheel en

al buiten verband staan met dat eeuwige afgezaagde polietiek gebabbel, 't welk den burger van de Republiek der Reede, den waaren menschenvriend, reeds zo veel *zotte jaaren* van onze *verlichte* eeuw vermoeid heeft, en die ons, vrees ik, geen aas vrijjer, beter of gelukkiger gemaakt hebben. — Dit ondervonden wij, toen wij met u, onze dierbaare gulle Vrienden, ons eenige oogenblikken in onze laage wooning mogten onderhouden. Wij vergaaten alle gevloekte en gezeegende omwentelingen, alle de partijschappen, door de Heerschzucht, de Eigenbaat, de Woestheid en Wraak veroorzaakt. Wij vergaten den Brit en den Franschman, Pit en Bonnaparte, Willem de Vijfde en Pieter Paulus. 't Was mooglijk voor de eerste maal in ons leeven, dat ons hart eenig denkbeeld, eenig aangevoel bekwam van de schoone woorden Vrijheid, Gelijkheid, Broeder en Zusterschap.

Keert dikwijls weder, o zalige oogenblikken! dan onze beste waereld is er niet zeer toe gesteld om heel veel van die zalige oogenblikken aan te treffen. Was ik wat jonger, ik zoude er zeer voor zijn, om een zeedelijk Vrijmetselaarschap op te richten. Wij zouden aan den Tempel der Vriendschap met alle onze Macht bouwen, en onze lieve Vriend Vollenhoven zou Grootmeester zijn. Uw lieve zoon, die ons in de laatst afgeloopen week met een bezoek vereerde, beviel ons *als zijn vader:* dit is alles gezegd. Maar de visiete van uwe door ons geeerbiedigde huisvrouwe was ons boven alles aangenaam. Wat vrouw vertoonde immer de beminnelijkste deugden met meerder waardigheid, wie prees immer de strengste plichten aan met zo veel overreedende bekoorelijkheid! Ons hart klopte, bij haar vertrek, nog, als in de dagen onzer jeugd, van zuivere hoogachting en tedere vriendschap.

Verdienstelijke Vriend! het geluk woont, zo ergens hier op aarde, in uwe kleine huisselijke Republiek; geene omwentelingen, van wat aart ook, moeten ooit dezelve verstooren. Deelt iemand van harte in dit uw huiselijk geluk, het is de hartvriendin van haar, die de bestendige gevoelens van haar hart voor u op de volgende bladzijde zal uitstorten.

Het vervolg des briefs is van Betje's hand, en luidt aldus:

Dat is niet geraaden. Ik zal maar eenvoudig zeggen dat ik mij nog over uw en het bezoek van Mevrouw verheug, dat ik verlang de vier overige spruiten in oogenschijn te neemen, dat uw zoon Cóó mij zo over de huizen behaagt, omdat ik niet weet ooit liever aangenamer jongeling gezien te hebben, of die zo in perfectie l'Esprit de conversation meester is. Uw oudste zoon is ook charmant, maar Cootje en uwe dienares praatten meer dagelijkschen sniksnak. Als hij weer komt heb ik hem beloofd bollebuisjes voor hem te bakken, en dan zal hij, met een servet en bord op zijn schoot, bij Grootje aan de ijzere pot zitten eten, beiden met de bril op. Hoor Heintje, 't is dan maar een jongen om op te sluiten, opdat hij niet gaauw heenvliege. — Nu wijsheid der natien! Juffrouw Doll (*) krijgt mij niet meer; en van Hall, die alles voor mij had opgeloopen en geconditioneert, vloekt struiken uit den grond, wijl zij mij te leur stelde; ik, die om het lieve brood zit te vertaalen, dat ik groen en blaauw word en zonder goede menschen het niet zoude redden, te meer daar Aagt meest altoos in doktors handen is en voorleden jaar in de 60 *f* verdoctord heeft. C'est egáál, zeid de Engelschman; ik hou, even als de Zweedsche leeuw, al worstelend het hoofd booven, en zal toonen dat in deezen bespiegeling betrachting is.

Jonge wat ben ik in mijn tuin omdat ik zo al zachtjes naar mijn eeuwig huis pampel, en rusten zal van al den arbeid die ik onder de zon hebbe gearbeid. Gij gelooft niet welk eene milionaire ik ben in teleurstellingen en ondervindingen. Het resultaat, daar uit getrokken, is — 't is alles wiske de waske, en niet waard dat en wijs mensch daar zijn hoofd meede breekt. Voor 't overige leef ik hier een volmaakt gelukkig leeven, omdat ik met liefde en agting door de beste menschen hier bezogt en verzogt worde; stel van Rooyen, van Hall, van Leiden (de anderen kent gij niet) vooraan. Zo gij iets doen kunt in de zaak van Grootvader Imhoff —

(*) Voor de Wed. Dóll heeft Betje *Henry*, in 4 Deelen, vertaald, gelijk reeds is opgegeven. Zij — de Wed. Dóll — was ook uitgeefster van twee prachtjaarboekjes: *Almanak voor Vernuft en Smaak* en *voor Vrouwen door Vrouwen.*

doe het, het komt nu haast op de proppen, en van Hall, die getrouwe vriend, werkt hier *onder den grond*. Want dit heeft zijn reden. Zo gij mij eens bij gelegenheid wat Engelsche oude nieuwspapieren wilt zenden, volgens uwe vriendelijke belofte, of Hoogduitsche, of beiden, gij zult mij vriendschap doen; want ik geef thans geen geld uit voor hetgeen geen brood en is; en indien gij den inliggende eens wilde laaten bezorgen, die man is ook een best vriend van mij, en maakte dat ik 8 jaar onthouden weduwtractement kreeg, toen de revolutie daar was. O wat zijn er goede, beste, braave menschen! Wie zou om enkelde schurken misanthrope worden? Omhels allen die de uwe zijn voor uwe oude

Vriendinnen

'sHage 13 Juni 1800. Betje en Aagtje.

Mijn compl. aan David Miggel.

De thans volgende brief, de dato 's Hage 24 Juni 1800, is van de hand van Agatha, en Betje en Aagtje geteekend; hij is echter van geen belang voor de letterkunde. Daar de vierde bladzijde geheel wit was gebleven, heeft Betje er het volgende nog op geschreven:

9

Hetgeen Aagtje zegt zijn waare woorden. Ik slagt Sancho (zaliger) ik heb haast geen tijd om mijne — met verlof bij 't kostelijke eeten! — mijne nagels te knippen. Niet dat ik keuningin van Barasaria geworden ben, maar omdat ik, zal ik nog een duitje verdienen, moet vertaalen dat ik kikhals, en des namiddags of op den tril ga, of menschen (die mij aanstaan) ontfang. En zo blijft er dan geen tijd over om te schrijven, als de vriendinne, de *hooggestemde* vriendinne het klaaren kan.

Barataria Isla imaginaria donde Cervantes hace figurar como gobernador a Sancho Panza.

Gisteren aaten wij bij Kool. Of ik met die zeven kinderen mij amuseerde! Gij weet ik maak liever hartenhuisjes voor dat klein gebeente dan dat ik ombre of quadrille speel. O wat zal ik u verpligt zijn, indien gij bij occasie mij wat oude Engelsche Reviews of Magazins en Duitsche nieuwtijdingen (van voor 20 jaar) te leen zend. — Nagt lieve zeun! groet mij al uwe afkoomelingen en zeg aan Cóó dat hij mij moet waarschuwen tegen dat hij bollebuisjes komt eeten.

Vive la joye!

De nu volgende brief, geteekend Betje Wolff en geschreven in den Haag 15 Augustus 1800, is voor den lezer van geen belang en wordt derhalve overgeslagen, gelijk mede de daarop volgende van haar, van vijf dagen later dagteekening. Thans volgt een korte brief van haar van 14 October daaraan volgende, waarvan ik het slot overneem.

Aagtje is al weer vier weken in doctors handen en gebruikt meer pillen in ééne week als ik in mijn geheel leven heb doorgezwolgen of zwelgen zal, al wierd ik *steen-oud.* Met de oprechtste genegenheid teken ik mij met mijn alledaagsch naampie

'sHage, Betje.
14 October 1800.

Van den brief, die nu volgt en van Aagtjes hand is, geef ik alleen het postscriptum, dat aldus luidt:

'sHage, het zesde jaar van onze gelukkige afhangelijheid van Engeland, Pruisschen en Vrankrijk. Vive la Republique!

Thans volgt een brief, geschreven door Betje, gevolgd door een vers van Aagtje in den trant van Cats, van welk een en ander het facsimile hiernevens gevoegd is.

In het werkje, waarop dit een bijvoegsel is, heb ik reeds met een enkel woord vermeld, dat Aagtje zich op het eind van haar leven heeft beklaagd, dat men, in de werken van haar en hare vriendin, het luimige en boertige aan de laatste, doch het ernstige bij uitsluiting aan haar heeft toegeschreven. Dat zij ook tot het leveren van iets luimigs in staat was, blijkt uit de zoo even in haar eigen schrift medegedeelde alleenspraak van den kalfskop. Ook de volgende brief moge daarvan getuigen. Intusschen valt het niet te ontkennen, dat het altijd opgeruimde humeur van hare vriendin niet zonder invloed en uitwerking op haar geweest is.

De ongedateerde brief, die nu volgt, is door Aagtje begonnen en door Betje ten einde gebragt, en luidt aldus:

12 Beste lieve Heintje, de assurante lui hebben het derde deel van de waereld. De gekken krijgen de kaart, en wilt gij er nog een hartig *sansculotten*-spreekwoord bij, loop dan voor een oogenblik eens uit de Mennoniete kerk en de hoord: met jou bl.. semsche malle bek kan je alles in je b.. st krijgen; maar die geest des Genevers is gelukkig vervloogen, zo dat ik maar zeggen wil, dat wij geheel dankbaarheid zijn voor de naauwgezette uitvoering van den inderdaad bizarren wil des pitige Testaters, de Eigenliefde, die valsche vriend van den Zondaar, dien getrouwen vriend van de Heiligen, zoals die Heiligen dan op onze beste waereld zo al uitvallen. De eigenliefde van uwe vriendinnen is ook niet weinig geflatteerd door het goed gevolg van haare uitvinding, als zijnde voor haar honorabel en proffitabel. Wees echter verzeekerd, dat wij doodlijk onmachtig zijn om ooit misbruik te maken van uwe edelmoedige vriendschap, daar wij veel achting hebben voor de vermaaning in de spreekwoordelijke Zeedenleer:

Is uw vriend van zuiker, eet hem niet op.

Dat onze jeugd vernieuwd werd als eenes aarends, van reine blijdschap over het herstel van uwe lieve waardige vrouw, behoeven, wij u niet te verzeekeren, daar het ook tot onzen onverzettelijk aangenoomen grondregel behoort, dat de Maatschappij aan duizend Cantsiaanen en honderdduizend Dichters niet zo veel verliezen kan als aan *ééne* Eerwaardige Moeder. De eersten maken veelal deeze waereld tot een zothuis, en de toekomende tot een paradijs der Muzelmannen; de laaste bevolkt onze aarde en de toekoomende gewesten met Wijsheid, Deugd en Geluk.

Nog veele, veele jaaren moet Gij met die beste vrouw een gezond gelukkig leeven leiden in alle eerbaarheid en Godzaligheid, en uwe kindskinderen op uw spoor het waar geluk zien genieten! Ik bemin het leeven, en zoude er met mijn vriendin wel getuigen van willen zijn; dit is zeeker geene Cantsiaansche deugd, maar lieve Vriend, laaten wij maar geen complimenten maaken aan onze zeedenlijke kracht.

Ik voor mij ten minste beken openhartig een huis vol werk te hebben om in den storm der menschelijke driften, op de woeste Leevenszee het bootje voor zinken te bewaaren

met alle de reedenen, die reeden en Godsdienst van het verstandig zelfbelang ontleenen, en zucht naar geluk is bij mij zo wel een ingeschaapen practies beginsel als gevoel van plicht. „Gij verstaat Cant niet" schreeuwd mij een Modern Wijsgeer toe. Ik geloof dat gij gelijk hebt, zeer respectaable philosoof; maar ik vertroost mij dat ik deugdzaam en gelukkig zijn kan zonder een diep inzien in deze nieuwmoodische philosofie.

Wat den burger Arnolds betreft, ik durf zeggen dat hij verdiend van u gekend te zijn. 's Mans verstand en hart maken hem volstrekt onbekwaam om eene ultrarevolutionaire te *blijven*. Hij lacht, indien zijn denkende ernst hem het lachgen toelaat, om dien onberedeneerden ijver, waartoe de gisting der tijd en zijne waare Vaderlandschen ijver hem had opgewonden, en ziet dat ook dit ijdelheid is. Hij neemt zijn post voorbeeldig getrouw waar, is altoos te huis, gaat nooit in koffijhuis of eenig genoodschap, kent geene andere uitspanning dan het leezen en leesd de beste wijsgeerige werken met oordeel, is een liefhebbend man, een zorgvuldig vader, een ijverig vriend, een nuttig burger en *bedaard* patriot. Zijn vrouw is onzer aller Moeder in den staat der rechtheid.

Wij vinden den Burger Lubling een lief bejaard man. Vroolijk en hartelijk zeeker, wat pedant, maar lang zo erg niet als hij ons door den Heer C. Ploos van Amstel, die in hem na te bootsen de natuur te baat had, ons hem had afgeschilderd. Van Hall is *hier* in den Haag de uitverkoorne onder de uitverkoornen. — Maar wat word deezen Brief verveelend lang; als meerder komt, moet minder wijken. Uw Hoogachtende Vriendin Aagtje geeft deeze ter voltooijing over aan haare en uwe Wolfje.

Het vervolg des briefs is van Betje's hand.

Wel Hein lief, wat word ik klein onder die kalfskop! Eergister avond zei Aagt tegen van Rooyen (die hier van avond met zijn heel gedoente komt) aan tafel zittende, naast hem: „Jongen, wij krijgen een kalfskop van V." — „Breng hem bij ons, dan eeten wij die te zamen." — „Wij gaan die bij Arnolds eeten." — „Best! dat verdient A.; hij is een weêrgaaze knappe kaerel en een groot vriend van jelui." Zo

dat ik maar wil zeggen dat ik zo klein worde onder de kalfskop, en u duizendmaal daarvoor bedank. Kent gij v. d. Palm? Ik zou mij zelf wel in den aspot gooijen, als ik denk die en zijne vriendelijke vrouw heb ik vergeeten te noemen, en echter 't was nog geen twee dagen, dat wij er des morgens om half twee van daan kwamen. Die van der Palm komt al na bij het *ideeaal* der menschelijke volkomenheid. Van L. heeft zich van al zijn morsserij en geknungels gereinigd; men kan nu heel wel met hem over straat gaan. Hij was dan maar eens een morssig heertje, en stond op de nominatie om plaatsvervanger van het zwijn modderman te worden. Doch 't is over, ik dénk dat zijn knecht hem wast en afboent en opdrilt, want laast waaren wij bij hem, en hij zei: „je kijkt niet eens naar men zijde koussen, zo heeft Pieter mij opgedrild omdat ik moest gaan *dansen.*" Nu, ik gaf een oog uit de kalfskop, om van L — evenwel te zien dansen!

Jan L. vind ik onuitstaanbaar pedant, maar als hij voorleest, dan knijp ik mij zelf bont en blaauw, om hem niet in zijn bakkes uit te lachen; evenwel een best man, die ons veel plaisier doet. Cees Ploos zei eens: Juffrouw Wolf kan zo hartelijk lachen; mijn broer Jacob lacht veel; ik lach nooit." Dat wilde zeggen: juffrouw W. is een malloot, Coo is een gek, maar ik ben de wijsheid Salomons. Ik heb mijn armzalig hoofd eens een 14 dagen met Kant gebrooken; maar ik geloof dat ik te oud ben om hem wel te verstaan; en daar ik hem vat, doet hij bij mij onder voor de lessen van onzen godlijken meester, wiens wijsheid wij te meer bewonderen, naarmaate men doordenkt en de menschelijke natuur leert kennen. Van Hall zegt dat Kinker zo veele talenten heeft. 't Kan zijn; hij is mijn dichter niet. Trouwens, dit kunt gij begrijpen. De dichterij is schilderen. Die dat niet kan, moet stilzwijgen. Apropos! Uw bruiloftsvers wandelt thans door onzen vriendenkring en verwekt meenig vrolijk uur. Nu als je 50, zegge *vijftig jaaren* getrouwd zijt, en ik leef en (waak) nog, dan zal ik dat eens verdoen, hoorje? Dan ben ik 80 jaar en zo ik niet meer verander als sederd 20 jaar, is daar wel gooi na. Hede, dan kom ik als een Doodshoofd naar de wijze der Egyptenaren aan uw bruiloftstafel en wapen mijne oogen met een groene bril, om mijn veers *zelf*, al trembleerende, half te leezen, half

te zingen, doch dân moet Aagt ook blijven; anders verknies ik mij dood voor mijn tijd. Jongentje, wat ben ik blij dat gij uwe waardige vrouw weerom hebt! Mijne ouwe oogen worden nat, als ik denk dat gij haar verliest. Dat is zo waar als dat ik u beiden, weetje, zo met mijn gevoelig veel bevattend hart lief heb. Hou je ook niet veel van Jan Teerling? O hij is zo opperbest! Ik balkte als een kalf toen hij wegging. Ja! wijzer worden zit er voor mij niet op! Nu nagt men zeun, men kostelijk kind! Over 23 jaar hoop ik met mijn veers te koomen. Wie is in staat om zo een rapsodie te krabbelen als ik? Ik zal mijn illustre naam maar niet melden.

Na het schrijven van bovenstaanden brief moet Betje ernstig ongesteld zijn geworden, gelijk uit de volgenden van hare vriendin blijkt. Ik deel ze in hun geheel mede, daar zij eene belangrijke bijdrage tot beider karakter zijn niet alleen, maar ook omdat de redenen van beider uitwijking naar Frankrijk daarin worden toegelicht, terwijl men er mede uit zien kan, hoe zij zich, na haren terugkeer, onder de zaak gevoelden. Het is hier ook alweder, als met zoo vele dingen: *Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.*

13 Lieve, waarde Vriend!

Ik had reeds gisteren uwen geheel hartelijken brief beantwoord, indien het smartelijk lijden van mijne Vriendin zulks had toegelaaten. De pijn was dingsdag veel bedaard, en schoon mijn hoop op beterschap reeds meermaalen verijdeld was, greep ik echter weder met graagte naar dezen balzem des leevens en vooral des lijdens. Het vogtige mistige weeder deed de zeenuwen weer verslappen, en daardoor wierd de krampijn in maag en borst weer zo hevig als ooit. De nacht tusschen Donderdag en Vrijdag is bitter geweest; niet geslaapen, geduurig verheffing van pijn, schoon een dubble dosis opium gebruikt hebbende, namelijk, bij opvolging agt pilletjes, die echter uit niet meer dan één grein bestaan; want zij moet, uit hoofde haarer voorbeeldelooze aandoenlijkheid, als een kind behandeld wor-

den. Thans ligt zij afgemarteld te bed, meer drukking dan pijn gevoelende, maar kan den weldaadigen slaap niet vatten, het voornaamste middel ter haarer geneezing. Ongelukkig, thans voor haar, is haar geest buitengewoon leevendig, en tot de hoogte van haaren jeugdigen leeftijd opgewonden. Dat ik, die geheel alleen ben, alles moet waarneemen en geduurige boodschappen aanneemen, en, of door medelijden, of door de vrees voor de terugkomst der smarten mijner vriendin gefolterd word, het niet gemakkelijk heb, kunt Gij u wel verbeelden. Veel bezigheden verhoeden mij voor ziektens. Ik heb den doctor dat gedeelte uwer brief voorgeleezen welken uw hart zo veel eer aandoet, waar in gij hulp en verkwikking aanbied. Den doctor zegt, alle wijnen, die scherp, zuurachtig en prikkelend zijn, zijn ten uiterste nadeelig, daar soete, lijmige zagte wijnen van zeer veel nut kunnen zijn, dus geen Rhijnsche, maar zeer zoud Gij ons verplichten indien gij ons van die zagte wijn, waar over Gij schreeft, een fleschje aan onze Beth wilde zenden, want zij is zeer verzwakt. Wonderbaarlijk is die zeenuwziekte, in onderscheidene verschijnselen; men moet er bij tegenwoordig zijn, om er een idée van te kunnen vormen. Voorleden week kreeg onze lieve Beth een vijftig oesters van Siderius present. Ik vroeg den docter of zij ze eeten mogt? Zeer wel, was het antwoord. Zij at er 's avonds vierenveertig op, dronk een goed glas wijn en sliep dien nacht, zo als zij in geen vier weken geslaapen had.

Het heugt mij, dat, toen wij in de Rijp woonden, en te Amsteldam gelogeerd waaren, mijn vriendin aldaar een ijselijke zeenuwziekte had, en in geen zes weeken iets, zelf geen vogt, gebruiken kon. Everwijn was onze docter. Eens zegt mijn vriendin: Docter mag ik wel graauwe erwten eeten? Eet al waar gij lust in hebt, antwoord de docter; zij eet sterk gebraade, meer dan gekookte graauwe erwten met rundvleesch, het bekoomt haar heerlijk, en van dien tijd herstelt zij. Dan genoeg van mij zelf, dat is van mijne vriendin gesprooken.

Hartelijk verheugt het ons dat gij en uw geheel vreedzaam Huisgezin zo gezond en wel vergenoegd uw leevensbaan afloopen. Hartelijk deel ik in dat uw waardig genoegen, welk Gij ondervind in uw zoon zich plechtig te zien

verklaaren voor het eenvoudig, onbedorven, verstandig Christendom. Zulke jonge voorstanders eener zedelijke Godsdienst zijn weldaaden voor een land waarin de moode en heerschzucht het onzinnig ongeloof en belachlijk bijgeloof zegevierend poogt intevoeren. Hij, die ons geroepen heeft tot deugd en heerlijkheid, doe den bedachtzaamen jongeling waardiglijk wandelen de hooge roeping, waarmede hij geroepen is tot roem van zijnen deugdzaamen Vader, tot vreugd van zijne Godvruchtige Moeder, tot voorbeeld der zijnen, en tot zaligheid van zijnen, tot onsterfelijkheid gevormden, Geest!

Mijne lieve vriendin groet u hartelijk, zo ook uwe waarde Huisvrouw en liefdrijk Huisgezin. Zo doet ook uwe oprechte vriendin Aagtje.

's Hage 13de November 1801.

Wat het antwoord van den Heer V. op bovenstaanden brief is geweest, kan blijken uit den volgenden van Aagtje, die drie dagen later geschreven is.

(14) Waarde Lieve Heintje!

Met het geheele drukkend gevoel der volle waardij van uw geheel zacht, megaand, vaderlijk hart, ontvingen wij uwen lieven brief en kostbaar present. Wij bedanken er u voor met alle de aandoenigen der reine vriendschap. Zondag was voor ons een dag der nieuwe maane ende des dankbaaren gejuichs. Onze lieve Beth was zeer mooi, at met mij aan tafel en bleef zeer opgeruimd. Daar kwam uw kostelijk geschenk en hartelijke brief. Een uur daarna eene dergelijke van den Edele in den lande, onzen vriend Van Hall, met twee pond *keurige* en *keurige* thee, zeit Mienicht, de Weduwe Kool, van wie wij eenige dagen te vooren eene keurige en keurige zoutenvisch of labberdaan ontvangen hadden. Ik verhaal u dit omdat ik weet dat het uw lief hart recht goed doed, dat wij goede belangneemende vrienden op onzen ouden dag bezitten, zo wel eene weldaad van den Heere als eene deugdzaame Huisvrouwe. Dan mijn Vriend, niets is volmaakt, en des nagts kreeg

ons Wolfje weer zulk eene heevige maagkramp, dat zij uit den slaap gekneepen en gewrongen wierd; echter niet zo woedend als voorheen. De overgang tot grooter koude was hier van de oorzaak, want zij is eene volmaakte barometer: alle overgang van warmte tot koude, droog tot vogtig, stil tot winderig weder, kort, de minste verandering in den dampkring doet haare zenuwen geweldig aan en veroorzaakt haar die bittere pijn. Zonder deeze toevallen zouden wij haast al te gelukkig zijn en te zeer aan het leeven gehecht. Ons huisselijk en maatschappelijk geluk is volmaakt, en wij hebben nimmer in onzen grootsten overvloed zo waar gelukkig geleefd.

„Och, dat doet mij plaisier," zegd onze Vriend, en zijn geheele aandoenelijke ziel blinkt en schittert in zijne oogen.

Vergun mij nu eene kleine aanmerking, beste Vriend! Wanneer de bloem onzer Burgerij, onze gegoedste, kundigste, eerelijkste landgenooten zich geheel gelieven te ontrekken aan hun Vaderland te dienen, wat moet er dan van dit Vaderland worden? Moeten wij zuchten onder het domme geweld van hongerige smeerlappen? Moeten wij onze halzen krommen onder het juk van trotsche, heerschzuchtige Aristocraaten? Of moeten wij den geliefden erfstadhouder weder inhaalen en ons nog eens laaten bespotten, smaaden, uitplunderen en verjaagen? Hebben wij dan zo veel te vergeefsch geleeden? Ja indien ook maar te vergeefsch! Wat ik u bidden mag, lieve Hein, ontrek u niet aan het Vaderland. Gij hebt kinderen, en deeze zelve moeten u het Vaderland dierbaar maaken. Ik beken, het volk verdient weinig de opoffering, welke men voor hetzelve doet. Dan Gij kent het duizendmaal gerepeteerde vaers van Van Vondel: Die werkt, en zo voort. (*) Onder ons wil ik u echter wel belijden, dat wij menigmaal tegen elkanderen zeggen: „Hadden wij voor twintig, dertig jaar geweeten wat nu ons de ondervinding leert, wij hadden nimmer eene letter voor de vrijheid in het licht gegeeven. Doch thans hebben wij geen keur, en wij moeten pompen of

---

(*) Aagtje bedoelt hier den aanhef van Palamedes, in het treurspel van dien naam:

„Die zorght, en waeckt, en slaeft," enz.

F.

vergaan. Nimmer hadden wij gedacht dat er zo weinig geestdrift in onze Natie voor ware, reedelijke vrijheid heerschte. Maar hebben wij een Natie? Ach, zo het land met redevoeringen, bals, dinees en soupees te redden is, dan zullen wij weldraa weder een groot volk worden. Ik weet het, wij kunnen zonder koophandel niet bestaan, maar nog minder zonder onderlinge liefde, maatigheid, spaarzaamheid, eerlijkheid en vlijt. Dan genoeg hier van, wij kunnen hier over niet verschillen. Lieve beste Heintje, hoe Gij ook denken moogt, blijf patriot, bemin en werk voor uw Vaderland. Wij beveelen ons verder in uwe dierbare vriendschap, verzoeken ons compliment aan uwe waardige Echtgenoote, die wij meer achten dan zij bevatten kan, als ook aan alle uwe kinderen, bedanken u nogmaals hartelijk voor uw present. Onze lieve Beth groet u teder, en ik tekene mij

uwe oprechte Vriendin Aagtje

's Hage, 16 November 1801.

Een daarop volgende brief van 1 December, door Aagtje geschreven, en door Wolfje en Aagtje onderteekend, houdt alleen in, dat de ongesteldheid van Betje nog niet geweken is, maar dat toch de pijn uitslijt. Met deze korte opgave van den inhoud geloof ik te kunnen volstaan.

Wat nu volgt, ofschoon interessant genoeg voor den bezitter der origineelen, is minder belangrijk voor het groote publiek; waarom een en ander gevoegelijk kan worden voorbijgegaan, met verwijzing alleen naar den inhoud der stukken, die aan het begin van dit opstel voorkomt. Uit het vers van Mw. M. L. Griethuizen, geb. Carelius, *Op de afbeelding van Mejuffrouw E. Wolff, geb. Bekker, door den Heer D. Nachenius kunstig geboetzeert*, kan blijken dat Betje nog al veel liefhebberij gehad heeft om zich te laten afbeelden.

Hoe en van waar de groote vriendschap tusschen den heer Mr. Vollenhoven en de twee dames is ontstaan, is onbe-

kend; zij moet echter reeds vroeg begonnen zijn, daar de heer V. in zijn twintigste jaar huwde en toen reeds de bewijzen daarvan ontving, zoo als ook gemeld is op de *Lijst der werken van Elisabeth Wolff, geb. Bekker*, bladz. 148, waarop, bij gelegenheid van het huwelijk des heeren V. met jonkvrouw C. J. van Beeck, een felicitatiebrief wordt opgegeven, die later in Betje's verzamelde *Mengelpoezij*, bij Elwe en Langeveld, Deel II, bladz. 76 en verv., herdrukt is. De *Morgengroet aan de Vriendschap*, herdrukt in het zelfde Deel, bladz. 193 en verv., is mede aan den heer en mevrouw V. gerigt, en ligt op dit oogenblik in handschrift voor mij, gelijk mede een *Wiegzang* bij gelegenheid der bevalling van mevrouw V., vervaardigd door Betje, met een voorberigt in proza van Aagtje. Of deze gedrukt is, weet ik op dit oogenblik niet. In dezen *Wiegzang* wordt schertsenderwijze gezegd, dat de heer V. nog eens burgemeester van Amsterdam zou worden, indien hij tot de groote kerk overging; dit was in 1778. Door de vreemde wisseling der tijden zou deze scherts in 1827 bijkans ernst geworden zijn. Na het overlijden van den heer Elias namelijk is hiervan inderdaad sprake geweest; doch de heer V., (de zoon) heeft, om redenen, voor die eer bedankt.

Ik zal nu tot verdere aanvullingen en teregtwijzingen overgaan, waarbij ik echter kort kan zijn.

Op bladz. 59 van mijn werkje heb ik, in eene noot, iets omtrent de *Collegianten* of *Rhijnsburgers* medegedeeld, en daarna, op bladz. 73 en verv., iets omtrent den oorsprong der *Doopsgezinden*. Het was bij het laatste geenszins mijn oogmerk eene geschiedenis van dit kerkgenootschap te leveren, maar alleen zooveel mogelijk aan te toonen, dat Aagtje er toe behoorde, en Betje, na den dood van haren man, zich daarbij had laten „overteekenen", zoo als het doorgaans genoemd wordt. In het tijdschrift *de Navorscher* meende men dat beide Remonstrantsch waren, en ik heb het verkeerde van dit gevoelen willen doen uitkomen. Dat ik gelijk had, blijkt uit den brief van Betje en Aagtje (zie hierboven, bladz. 22), waar zij zich *in het politieke ook Lams Menist* noemen. De zaak is derhalve boven allen twijfel ver-

heven. Bovenstaande aanwijzing strekke voorts tot antwoord aan J. C. K., in *de Navorscher* voor 1862, bladz. 363, die daar, over de geboorteplaats van Menno Simons sprekende, mij naar het werk van Blaupot ten Cate verwijst, waarin op bladz. 55 duidelijk zou blijken, dat Menno Simons niet te Witmarsum, maar te Ringjum geboren is. Het wordt echter in het werk van den heer ten Cate, ter opgenoemder plaatse, niet als zekerheid, maar slechts als gissing opgegeven, terwijl andere gissingen omtrent Menno's geboorteplaats daar worden aangehaald. Voor het overige verlieze men niet uit het oog, dat de heer ten Cate alleen de geschiedenis der Doopsgezinden in *Friesland* beschrijft. Hij zelf is voorts openhartig genoeg om te erkennen dat hij gedwaald kan hebben; immers, hij laat zich, in zijn Voorberigt, bladz. IV en V, omtrent deze zaak aldus uit:

„Als iemand, om ontdekkingen te doen, een pad bewandelen moet, hetwelk nog door geen' anderen is betreden, en als hij op dit pad niet altijd door het licht wordt beschenen, maar ook de duisternis hem hier of daar overvalt, dan staat hij gemakkelijk bloot aan dwalen. Maar zulks kan ons dan ook niet verwonderen. Wij berispen zijne dwaling niet, maar zijn verheugd, wanneer wij hem slechts weêr teregt zien komen. Mag ik, geachte Lezers! mijn' toestand bij het opstellen dezer Geschiedenis eenigzins bij dien van zulk een reiziger vergelijken? Ik heb somwijlen een ongebakend, slecht betreden pad ingeslagen; ik behoef wel niet te betuigen, dat ik wel eens in de duisternis rondtasten moest. Daar ik eene eerste proeve van dezen aard geleverd heb, zoo zal dezelve zeker gebrekkig genoeg wezen. Maar ik hoop op uwe toegevendheid; want ook Rues heeft reeds, en dat bijkans een eeuw vóór onzen leeftijd, toen de oude schriftelijke stukken toch overvloediger dan thans aanwezig waren, verklaard, „dat het bijna ondoenlijk is, iets volkomens in dezen mede te deelen." (Tegenwoordige staat der Doopsgezinden. Amst., 1745. Voorrede, bl. VI.)"

Voor het overige blijft het boek van den heer ten Cate een uitstekend werk, dat op iedere bladzijde sporen draagt van zucht tot onpartijdig onderzoek. Bij deze gelegenheid kan ik niet nalaten mede te verwijzen naar hetgeen W. Eekhoff, in zijne *Beknopte Geschiedenis van Friesland*, over

dit onderwerp zegt, alsmede naar het artikel *Over den oorsprong der Doopsgezinden van de oude Waldenzen*, voorkomende in het Mengelwerk der *Vaderlandsche Letteroefeningen* voor 1829, bladz. 617 en verv.; maar men treft over dit onderwerp ook elders nog veel aan, en het schijnt dat het ware van de zaak vooreerst nog wel in het duister blijven zal.

Om bij deze gelegenheid met J. C. K. af te handelen, dient dat het onderschrift van den gedenkpenning, na den dood van beide vrouwen geslagen, en door mij opgegeven als luidende: *Animo uno et ac praeclara*, uit de *Algem. Konst- en Letterbode* voor 1805, II Deel, blz. 155, en 1806, blz. 92, ontleend is, zoo als trouwens op blz. 142 van mijn werkje ook uitdrukkelijk vermeld staat. Ik wist wel dat hier eene fout bestond, doch kon niets anders leveren dan wat ik vond. Misschien is het niet eens eene drukfout in den K.- en Letterbode, maar op den gedenkpenning zelven, die niet in mijn bezit is. In 1865, zoo als de heer Frederik Muller mij berigt, zal daarvan eene afbeelding en beschrijving voorkomen in Stuk VIII van het vervolg op van Loon's werk over *Nederlandsche Historiepenningen*, dat door de Akademie van Wetenschappen wordt uitgegeven.

Op bladz. 128 en verv. deelde ik iets mede omtrent den heer J. P. A. Van Canter, in der tijd secretaris te Wolvega, en wel naar aanleiding van eene vraag, die in *de Navorscher* omtrent hem gedaan is. Deze Van Canter is (volgens eene mij vriendelijk gedane mededeeling door den heer S. T. Klijnsma, oud luitenant-kolonel-ingenieur, en thans wonende op *Lyclama-Stins*, nabij Wolvega) geboren den 22sten September 1722 en overleden 21 Maart 1800 te Wolvega. Het volgende, mij door den heer Klijnsma tevens berigt, moge voorts tot verbetering dienen van hetgeen ik omtrent een legaat mededeelde, dat door den heer Van Canter aan Elisabeth Wolff, geboren Bekker, gemaakt is. De heer Klijnsma schrijft mij:

„Op bladz. 129 van uw werkje heb ik bespeurd dat er een misslag is begaan; hier staat „dat nog bij het leven van den Heer Canter de *f* 6000 kapitaal in een jaarlijksch pensioen van *f* 500 veranderd was". Dit is zoo niet, want

dit is geschied door den erfgenaam (E. E. Sickenga) van den Heer Canter; deze Sickenga was ook niet de vader van den tegenwoordigen burgemeester, maar wel zijn oom. Ik hoop dat deze misstelling niet aan mijne opgave te wijten is."

De heer burgemeester van West-Stellingwerf (waartoe Wolvega behoort) schrijft mij hieromtrent het volgende:

„Ter rectificatie van hetgeen omtrent den heer Van Canter in uwe schets voorkomt, diene dat deze, de patriotsche gevoelens van dien tijd toegedaan, daarin bijzonder scheen te sympathiseeren met genoemde dames, hetgeen aanleiding gaf tot hunne wederzijdsche vriendschap. Lange jaren vóór zijnen dood verleende Van Canter haar geldelijke ondersteuning, zoo als blijkt uit menig exemplaar der door haar geschrevene werken, waarvan telkens de toezending plaats had, met vermelding tegenover den titel: „Aan onzen edelen weldoener."

„Jonkheer Van Canter, die van moeders zijde van de familie van Haren afstamde, bekleedde de betrekking van secretaris der grietenij West-Stellingwerf. Deze veelomvattende betrekking liet hij echter nu en dan wel eens door anderen waarnemen, om te voldoen aan zijn grooten lust tot reizen. Zijne togten strekten zich niet alleen tot Frankrijk, maar zelfs tot Italië uit, en het is in het geheel niet onwaarschijnlijk, dat de dames Wolff en Deken, vooral door zijne bekendheid met Bourgogne, zich bepaaldelijk op zijn aanraden derwaarts hebben gegeven. Hij was voorts een edel menschenvriend, en, zoo als onder zijn bij mij hangend portret staat vermeld: „door deugd onsterfelijk."

Ik ben nu nog wel in het bezit van een paar dichtstukken, door Betje en Aagtje vervaardigd, het eene getiteld: *Ter zesenzeventigsten verjaardag van onzen weldoener J. P. A. Canter te Wolvega, in het voormalig Friesland, tweeentwintig September* 1798, en het andere: *Gedachten bij het overlijden van den burger J. P. A. van Canter*, doch kan den inhoud van beide gerust achterhouden, daar geen er van voor ons publiek iets belangrijks oplevert, en het voornaamste er van bovendien door den heer W. Eekhoff in den *Friesche Volks-Almanak* voor 1863 is medegedeeld. In het mij toegezonden exemplaar van de *Gedachten bij*

van Canter's overlijden — dit wil ik er intusschen nog van zeggen — komt aan het einde de volgende strophe voor:

Ziet elk harttreffend zichtbaar teeken
Der ongeveinsde dankbaarheid,
Waar voor de *Spraakelooze* uw lof hier nog verbreid
De *doofheid* luistre, gij hoort de stomheid spreeken
Van U, haar nog te vroeg ontweeken.

Hierbij is de volgende noot geplaatst:

Verbazend veel is het Institut van dooven en stommen te Groningen aan onzen vriend verplicht.

Daar men nu dikwijls, door eene vingerwijzing te volgen, achter eene zaak van belang komt, schreef ik dadelijk aan mijn correspondent te Groningen, die mij terstond beloofde zijn best te zullen doen, iets omtrent de werkzaamheden van den heer Van Canter aldaar te weten te komen. Na geruimen tijd ontving ik het volgende berigt:

„De nasporingen bij het Doofstommen-instituut omtrent Van Canter zijn tot nu toe geheel onvruchtbaar geweest. In de boeken of aanteekeningen is niets omtrent dien heer te vinden. Het schijnt dat de *groote verdiensten* van Van Canter hier geen bijzonder éclat hebben gemaakt."

Op de Lijst van Werken, geschreven door Adrianus Wolff, kan men nog plaatsen:

Redevoering over de burgerlijke vrijheid van Holland en West-Friesland, wederom verschenen en gevestigd op den 15 Julij en volgende dagen van het jaar 1772. Gedaan op den 12 Julij 1772. Hoorn, T. Tjallingius. 1772.

En op die der vertalingen van Elisabeth Wolff, geb. Bekker:

Vertrouwde brieven van Adelheid B** aan hare vriendin Julie S**. 's Gravenhage, J. C. Leeuwestijn. 1800.